

anton pann

1447

anton pann

o șezătoare la țară

ISBN 973-21-0468-6

1447

LEI 2 000

editura minerva

Aici s-a mutat cu jale
În cel mai din urmă an
Cel ce în cărțile sale
Se suptscrise Anton Pann.
Acum mâna-i încetează
Ce la scris mereu ședea,
Nopti întregi nu mai lucrează
La lumină cărți să dea...

ANTON PANN
(Diată, 20 august 1854)

anton pann

Ilustrația copertei de: *Vasile Olac*

De același autor în colecția "Biblioteca pentru toți" (seria nouă)

Fabule și istorioare, Nezdrăvăniile lui Nastratin Hoge, ediție îngrijită de Radu Albala și I. Fischer, prefată de Paul Cornea, nr. 77, 1961;

Povestea vorbii, ediție îngrijită de I. Fischer, prefată și tabel cronologic de Șerban Foartă, 2 vol., nr. 411–412, 1967; ed. a II-a, 1971.

.

anton pann

**istoria preaînțeleptului archir
cu nepotul său anadam**

**o șezătoare la țară sau călătoria
lui moș albu**

EDIȚIE, PREFĂȚĂ,
TABEL CRONOLOGIC ȘI NOTE
DE I. FISCHER

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI ● 1996
EDITURA MINERVA ● BUCUREȘTI

Pentru această ediție toate drepturile rezervate
Editurii Minerva

ISBN 973-21-0468-6

DINSPRE "PĂRȚILE RĂSĂRITULUI" SPRE BĂRĂGAN

Cele două texte reunite din rațiuni editoriale în volumul de față au puține trăsături comune: ambele datează din ultimii ani de viață a lui Anton Pann, ambele oferă cititorilor povești distractive și moralizatoare, ambele inserează, cu obsesivă pasiune, "proverburile" rimate (și aceasta o caracteristică a ultimei perioade). Deosebiri sunt însă esențiale, nu numai în ceea ce privește forma (proză în cazul lui *Archir și Anadam*, versuri în *Șezătoarea la Jară*), dar mai ales din punctul de vedere al contribuției originale a lui Anton Pann. Pe pagina de titlu a primei ediții (1850) a povestirii *Înțeleptul Archir cu nepotul său Anadam*, Pann își definește clar rolul: "tipărit întâia oară de Anton Pann". Într-adevăr, este vorba aici de prima tipărire a unei celebre "cărți populare" (cu origini orientale îndepărtate, pătrunse în spațiul nostru cultural prin intermediul unor traduceri slave¹), a cărei circulație în manuscris a fost foarte intensă (bibliotecile publice conservă peste 45 de manuscrise).

Nu era, desigur, în intenția lui Anton Pann, să reproducă cu scrupul filologic manuscrisul pe care-l avea la dispoziție, îl interesa exclusiv satisfacerea așteptării publicului său de cititori. Dacă în ediția din 1850, contribuția sa pare să fi fost mai timidă, în 1854 Pann devine autor (o și spune în titlu: "de Anton Pann"), transformând învățăturile lui Archir într-o culegere tematică de proverbe, legate între ele, întocmai ca în *Povestea Vorbii*, prin conjuncții:

"Precum zice proverbul: «tu binele din mâini îl scapă și lasă să cază măcar și în apă»; că «binele nu s-afundă, ci stă deasupra-n undă». Și mai

¹ Cea mai veche redactare pare să fi fost asiro-babiloneană, dar istoria exactă a transmiterii acestui text, ca și a contaminării lui cu alte cărți populare (*Esopia*, de exemplu) n-a fost stabilită cu precizie. Traducerile românești (după originale slave) încep în ultimii ani ai secolului al XVII-lea.

vârtos «pe altul cine ajută pe Dumnezeu împrumută»; și «unde dă cineva unul, Dumnezeu îi întoarce cu pumnul»".

Până și după fraza finală preluată din manuscris, "și așa se sfârși învățătura lui Archir și zilele lui Anadam", Pann îi atribuie personajului principal un ultim proverb, adresat lui Anadam, ucis în bătaie: "carele când îl văzu mort zise: Au nu-ți ziceam eu, fătul meu, «cine sapă groapa altuia el intră întâi într-însa»?"

Intervenția autorului nu se limitează însă la inserarea proverbelor: el "modernizează" textul, fără însă – Pann avea simțul măsurii – a-i lua savoarea de povestire populară, arhaizantă. Archir, datorită "talentelor cu care îl înzestraseră natura", dobândise "rangul cel mai întâi între miniștri", iar Anadam, după ce Archir îi predase "câteva lecții pe care le avea în memoria sa", ajunge "secretar" al împăratului. În linii mari, însă, rolul lui Pann nu depășește pe cel al editorului, un editor popular, pre-științific.

Mult mai ridicate sunt ambițiile "auctoriale" ale lui Anton Pann în *Șezătoarea la țară*: punerea în scenă a istorioarelor, a ghicitorilor, a învățăturilor morale ia aspectul unui "roman" versificat, în care naratorul – erou și martor – își povestește la persoana întâi aventurile hazlii care l-au dus să asiste neobservat la o șezătoare. Cele câteva pagini narative (întrerupte de proverbe rimate), compuse în versuri de 15 silabe, par a fi singurele din toată opera de povestitor în care Anton Pann n-a avut nici un model, dar rolul lor este numai de prolog la descrierea șezătorii; șezătoarea joacă rolul banchetului antic, cadru convențional pentru cele mai diverse genuri literare: pe lângă distracțiile obișnuite (cântece, dansuri), la banchete se discutau probleme filozofice (*Banchetul* lui Platon este cel mai ilustru exemplu), dar și subiecte extrem de variate (filologice, istorice, literare – în acest domeniu *Saturnaliile* lui Macrobius, sec. V d. Hr., constituie tipul banchetului ca pretext literar).

Pentru a oferi o justificare logică tipurilor variate de ghicitori și povestiri pe care le rostesc personajele, Pann are ingenioasa idee de a pune în scenă persoane de diferite vârste și de diferite categorii sociale. Șezătoarea se desfășoară în prezența arendașului grec din partea locului, chir Ianî, care, din momentul sosirii sale, funcționează ca un *rex conuiiui*, președinte al șezătorii (un fel de Trimalchio din cunoscutul banchet al lui Petronius, un parvenit și el): chir Ianî comandă felul cântecelor ("sa chinț chintec batrunesti, cu cînste, cu omenie, sa nu fie țiganesti"); și tot el (și aici se aseamănă cu Trimalchio), între două povestiri, își relatează ascensiunea socială ("aiți la Vlahia, dacă este iconom, prea în puținica vreme țineva azunze om"). Grație acestui artificiu de punere în scenă, genurile literare se succed într-o ordine clară: mai întâi naratorul asistă la ghicitori simple, cele mai multe în

catrene, rostite de fetele de la șezătoare. Sosesc în scurtă vreme oaspeții: moș Neagu, "cel mai bătrân în sat" ("știa carte"), preotul, de asemenea vârstnic ("moș popa"), chir Iani, însoțit de servitorul său, Stan, fost militar, și lăutarul satului, moș Bran, instrumentist (folosea "dibla", vioara) și cântăreț. Din acest moment ghicitorile devin mai complicate, fie că răspunsul are un efect de surpriză, fiind o simplă glumă ("de ce latră câinele? – că nu poate vorbi"), fie că presupun cunoașterea *Bibliei* (de altfel, preotul era cel care rezolva ghicitorile formulate de moș Neagu). De aici, trecerea la un nou gen, inaugurat tot de moș Neagu, "întrebări cu povești", în care răspunsul la enigme de aparență absurdă era dat prin povestiri care și ele relatau situații neobișnuite, legături incestuoase involuntare; moș Neagu și preotul sunt participanți la aceste povestiri, iar preotul nu omite predica moralizatoare ("nu-i răzgăiați niciodată [...], ci le însuflați moralul și frica lui Dumnezeu"), ba chiar recurge la parafrizarea versificată a Decalogului ("am spus din cele popești"). Invitat să spună o poveste "din cele orășenești", arendașul îl delegă pe Stan, sluga sa; acesta povestește câteva istorioare, dintre care una ocupă singură aproximativ 600 versuri din totalul de 4000 ale textului (povestea celui omorât "mai de unsprezece ori").

Cei doi bătrâni, Neagu și preotul, revin, dar cu istorioare mai puțin sumbre (despre un "nerod", despre autoritatea excesivă a soțului), trecerea fiind astfel pregătită spre poveștile a patru fete din șezătoare, axate de asemenea în jurul relațiilor dintre soți. Ultimul actor este lăutarul, care recită (melopec și cu acompaniament de vioară, "trăgând din arcuș o dată să zică zece din grai") balade și cântece populare, totul încheindu-se cu o horă.

Pann imaginează apoi un incident care pune capăt șezătorii: moș Albu este descoperit în căruța unde adormise, se iscă și un incendiu (și *Cina lui Trimalchio* se încheie cu intervenția pompierilor!), naratorul fuge în pădure, dar este prins de o poteră care căuta un hoț.

Acestei elaborate puneri în scenă, fără alt exemplu în scrierile lui Anton Pann, îi corespund și alte eforturi literare, stilistice mai bine zis, dintre care cea mai interesantă ne pare a fi încercarea de a caracteriza lingvistic straturile sociale: în istorioara "coșarului lui Bunea" (povestită de preot, p. 107-120, de mai jos), când disputa cu privire la dreptul bărbatului de a-i porunci soției sale, ajunge de la țărani la arendașii de origine urbană, este evidentă intenția autorului de a-i face să vorbească "orășenește": arendașul i se adresează soției sale cu formula "Dragă Elenușo (se numește așadar

¹ Apropierile de *Cina lui Trimalchio* nu dovedesc decât limitele libertății de mișcare înăuntrul genului simpotic. Anton Pann n-a avut cum să-l cunoască, nici direct, nici indirect, pe Petronius.

Elena, nu Ileana), scumpa mea soție", sufixul popular *-(n)că* de formare a femininului este evitat (*orășană, săteană*), apar numeroase împrumuturi lexicale ("pretendați și cereți", "o vedeți virtuoasă, o numiți îndată toți capricioasă", "nobilul tău suflet", "s-aprobezi contrare la vorbele mele"). Nu trebuie să vedem, însă, în semantica nesigură a acestor cuvinte o încercare a autorului de a imita ignoranța personajului. În realitate – și numeroase exemple din alte scrieri stau mărturie – Pann însuși, care nu cunoștea "nici o limbă din cele poleite", folosea stângaci multe dintre cuvintele noi. Și acest detaliu constituie, poate, un indiciu pentru situarea lui A. Pann în peisajul literaturii noastre din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Fiindcă, indiferent de primirea favorabilă de care se bucură de un secol și jumătate, a-l judeca pe Anton Pann după criteriile aplicate literaților contemporani (ne gândim la cronologia publicațiilor – 1830-1854 – nu la vârsta scriitorilor) este în același timp o nedreptate pentru autorul *Șezătorii la țară* și o eroare metodologică.

Vom încerca, limitându-ne la cele două texte, să schițăm raporturile dintre Anton Pann și sursele sale, pe de o parte, și publicul său, pe de alta.

Pentru *Archir și Anadam*, Anton Pann reprezintă totodată un sfârșit și un început: prin opusculul din 1850 se încheie perioada copierii manuscriselor¹ și începe circulația tipărită a acestei cărți populare; toate edițiile ulterioare reproduc textul "modernizat" stilistic și lingvistic de Anton Pann (chiar dacă prin *ediție* înțelegem o broșură de aproximativ 30 pagini). O carte populară devine opera unui autor, dar succesul de librărie, ca să spunem astfel, nu este deosebit; retipărirea din secolul al XIX-lea se succed la intervale mari (după ediția a 2-a din 1854 al lui Pann însuși, povestirea nu este reluată decât în 1890, la București, 1894 la Brașov); urmează numai retipărirea ale lui *Archir* împreună cu alte texte, iar în secolul nostru încep edițiile mai mult sau mai puțin științifice, determinate de schimbarea publicului cititor al lui Pann, despre care vom reveni mai jos.

Dacă *Archir și Anadam* are o sursă unică și detectabilă, lucrurile se prezintă total diferit în privința *Șezătorii la țară*. Desigur, există povestea-cadru, "călătoria lui Moș Albu", unde Pann își dă curs liber imaginației, dar care este evident subordonată șezătorii, cum rezultă și din titlu ("Călătoria" este subtitlul "șezătorii"); de aceea suntem sceptici în privința vreunei baze reale a promisiunii autorului: "Moș Albu se fâgăduiește în a tria broșură să

¹ Datele sunt furnizate de excelenta *Bibliografie analitică a cărților populare laice*, I-II, București, Ed. Academiei, 1976-1978, de M. Moraru și Cătălina Velculescu (*Archir*, I, 121-167, despre manuscrise, p.162-164 și II, p.507-508, despre tipărituri).

povestească ce a pățit la închisoare, cum a scăpat...". Cu încheierea șezătorii, scopul pe care și-l propusese era împlinit, "făgăduiala" nefiind (alături de reeditarea la interval de doi ani a primului volum) decât indiciul succesului de librărie. Succes explicabil la un public care aștepta de la literatură relatarea unor întâmplări amuzante, ușor de înțeles, ușor de reținut, în consonanță cu morala populară, pe care i-o oferea și Biserica. Pann satisface din plin aceste așteptări. Mai întâi din punct de vedere al formei: facilitatea versificației, cu monotonia, dar fluența ritmului (bazat pe izosilabism – 15 silabe în versurile lungi ale narațiunii, cu cezură după primele 8 silabe și cu regularitate ritmică numai înaintea pauzelor, troheu înaintea cezurii) și cu banalitatea rimei (predominant morfologică: *rămâi/mâi, plecat/culcat, întins/coprins, pierzând/nevăzând, arături/fluierături, vedeam/cădeam*), permite asimilarea și memorarea textului și poate transpune pe cititori – cel puțin pe unii dintre ei – într-o atmosferă de povestire ritmată (și rimată) foarte asemănătoare cu "poezia orală", de caracter popular. Tot populară este și frecvența inserare de proverbe, sentențe, referiri la anecdote cunoscute, jocuri de cuvinte.

Primele pagini de *Șezători* ne oferă suficiente exemple.

Dar să nu fac ca ȝiganul, carele când a plecat
Ș-a luat pila, ciocanul și în tindă s-a culcat,

anecdota reluată cu câteva versuri mai jos:

Nevrând să fac ca ȝiganul, în tindă a conăci.

sau

Și ziceam, clătind cu capul, că d-aia bieții români

La câte o întâmplare zic vorba celor bătrâni:

Că omul până nu pătimește

Niciodată nu să-nțelepțește.

Dar ca surdului bați toabă la urechi cu ăst cuvânt,

Că din gură cu vânt [= cuvânt] iese și să duce iar în vânt.

În câteva versuri sunt concentrate aici un proverb ("Omul până nu pătimește..."), o locuțiune proverbială ("surdului bați toabă"), un joc de cuvinte ("cuvânt/în vânt); de observat și o unitate sintactică de umplutură, "clătind cu capul", și aceasta caracteristică stilului poeziei orale, înțesată de formule.

Vom căuta zadarnic la Pann imagini asemănătoare cu cele ale poeziei culte sau ale autenticului folclor rural. Sursele rarelor imagini se găsesc tot

în cotidianul vieții gospodarului de la țară: "recnet ca de vacar", "începu să mă poarte ca p-un dobitoc de frâu"; eufemismul pentru "muream" este "adormeam somnul tatii", îngrijorarea și perplexitatea se exprimă "cu fluierături", "începând să fluier iară". Monologurile interioare ale naratorului sunt întrerupte de formule colocviale tradiționale: "Dumnezeu să mă ierte", "Doamne ferește".

Portretele fizice își iau termenii de comparație tot din natura rurală:

Un om de neam prost,
D-ăi de care crește ca un copaci gros,
Sucit în tupină și strâmb, nodoros;
Netrecut prin școală, ca și un lemn iar
Tăiat cu toporul, nedus la tâmplar.

Se observă că imaginile nu ating pragul metaforei, ci se mențin la comparații, destul de banale.

Bogăția vocabularului, culoarea pe care i-o dau cuvintele balcanice – turcești în primul rând –, amestecate dezinvolt cu împrumuturi recente, semnal al vremurilor noi, compensează sărăcia stilistică:

Și cu *jaluzia-i* dintr-al nunții ceas.
O-nchise să șază sus într-un *cafas*,
Că avea *saraiuri*.

sau:

pentru haine în grab târgui,
Anterii, *giubele* l-amândoi croi,
Însă din *materii* tot din acel fel.

Spontaneitatea versificației și un subtext humoristic permanent, aliate cu o cunoaștere profundă a vocabularului popular și a gesturilor vieții rurale – rezultat al numeroaselor sale călătorii prin țară, ca difuzor al propriilor sale tipărituri – duc uneori la reușite instantanee (vizuale și auditive):

îmi iau traista pe ciomag
Și după ce ca tot omul un ciocan de rachiu trag,
O iau pe jos la drum iute.

și, puțin mai departe:

Îmi luai traista la umăr și ciomăgelul în mâini
Și plecai spre acea casă, lătrându-mă mii de câini.

sau:

ridic plosca, și sete cum îmi era,
Într-atât trăsei dintr-însa, încât ochii-mi scăpăra;
Și cu ridicarea ploscii către răsărit privind
Văzui zorile ivite pe-ntunerecul gonind.

O *șezătoare la țară*, alături de *Povestea vorbii*, reprezintă punctul final¹ și reușita maximă a literaturii de colportaj, cu un evident efort de a-i transgresa limitele, de a pătrunde în literatura cultă. Pann este desigur conștient de existența celor două literaturi; o mărturisește în 1841 în prefața *Fabulelor*: "de învățam vreo limbă din cele laudate, nu era să mă joc cu astfel de lucrări mici, ci era să traduc osebite cărți, care să mă folosească și pe mine și pe alții". Dar în deceniul scurs de la *Fabule și istorioare*, i se întredeschid și porțile literaturii culte: în 1843, 1844 și 1847 își vede publicate în "Foaie pentru minte, inimă și literatură" câteva poezii, printre care un elogiu al mitropolitului Neofit și un *Marș de primăvară*, unde "filomila [...] melodează, ș-armonia acordează", iar "soarele răvarsă rază către orizon suind și natura-nusuflează"; este drept că în același *Marș* "nelenevosul țaran vesel asudă la muncă" și că "pluguri, sape, seceri, coase prin tot locul zornăiesc și de glasuri bucurtoase văi și dealuri ehoesc". Din fericire, n-a insistat în această direcție.

În 1843, înființându-și propria sa tipografie, Pann obține o mai mare libertate publicistică; devine conștient de necesitatea încadrării în cultura europeană:

Patria noastră muma
Mult a dorit pân-acuma
Ș-ai ei fii ca-n nații alte
Să crească cu științe nalte
Și să se laude-n lume
Cu româna al ei nume.

(Prefața la *Irmologhiu sau Catavasier*, 1846)

¹ Desigur că nu este vorba de o încheiere definitivă: Pann a putu avea epigoni (însuși "studentul" său, Gh. Ucenescu, a publicat calendare, culegeri de "cânturi vechi și noi", povestiri); chiar în secolul nostru, Petre Dulfu este autorul unor basme versificate (*Păcală*, de exemplu), dar nu credem că publicul său depășește pe cel al copiilor de școală, indiferent de intenția autorului.

Astfel se explică, poate, inovațiile ambițioase ale *Șezătorii la țară*. Dar esența o constituie tot vechea sa pasiune, cea de culegător și de difuzor. În *Șezătoarea la țară*, culege, printre cei dintâi, foclor rural: primele ghicitori și "cântecele" finale, fără a arăta însă vreun scrupul filologic ("care o ai răzgâiat și creștere rea i-ai dat", de exemplu, este un adaus al moralistului la o baladă).

Pentru numeroasele povestiri, unele cu caracter de basm (cei trei fii de împărat), altele de origine orientală și plasate în Orient ("către Constantinopoli", "la răsărit oareunde", "în Constantinopoli"), altele plasate chiar la țară ("din sat în sat la hore", "umblând la țară prin sate"), problema surselor și a raportării la acestea este departe de a fi soluționată. Este mai puțin important să determinăm originea primă a unei povestiri ("cadavrul ucis" provine, de exemplu, din două povestiri din *Halima*, contaminate) decât de a putea stabili circulația la noi și în aria balcanică a unor teme și de a ști dacă Pann a utilizat surse exclusiv orale (cum mărturisește în *Fabule și istorioare*) sau a prelucrat texte manuscrise (ca în cazul lui *Archir*) sau chiar tipărite (situația probabilă a *Nezdrăvăniilor lui Nastratin Hoge*a, "culese și versificate").

Nu este locul aici și nu stă în puterea noastră de a rezolva această problemă, extrem de complexă, deoarece Pann avea posibilitatea de a prelucra nu numai povestiri românești (a căror inventariere este mult facilitată de descrierea manuscriselor miscelane prezentă în mai sus elogiata *Bibliografie* Velculescu-Moraru), dar și bulgărești (asupra cărora atrăsese atenția O. Densușianu) sau turcești (Pann știa turcește, l-a tradus pe *Nastratin Hoge*a, dar utilizează în proverbele turcești transcrise în *Povestea vorbii* o variantă dialectală¹); accesul său la surse grecești este încă de discutat (tradusese *Bazul teoretic*, pe cât se pare, dar recursese la alți traducători pentru *Erotocrit*, *Proschinitar* etc.). Dacă ar fi să extindem la *Șezătoare* declarațiile autorului din citata prefață a *Fabulelor*, ar trebui să tragem concluzia memorării unui tezaur oral imens, ceea ce nu e de domeniul imposibilului. Oricum, există toate șansele ca redactarea în versuri să aparțină în întregime lui Anton Pann, cu excepția baladelor populare, unde aportul său este ușor detectabil. Prin "redactare" nu înțelegem numai alcătuirea versurilor, ci întreaga repovestire a temelor care circulau. Că unele din aceste povestiri ("coșarul lui Bunea", de exemplu) sunt create de Pann este o presupunere verosimilă: cel care a putu imagina toate întâmplările hazlii ale *Călătoriei*, poate inventa și câteva istorioare simple.

¹ Fapt demonstrat de Vl. Drimba, "Fonetică și dialectologie", 4, 1962.

Valoarea estetică a operelor lui Pann poate fi judecată prin intermediul receptării lor și a evoluției publicului receptor. Pann se înscrie în tradiția lui Vasile Aaron și Ioan Barac (pe acesta l-a și cunoscut, la Brașov), ambii versificatori în ritm facil ai unor povestiri de dimensiuni diferite. Dar în timp ce aceștia, oameni cu cultură germano-maghiară, transpuneau legende ale lui Ovidiu sau utilizau izvoare germane și italiene, Pann aplică aceeași metodă tradițiilor orientale.

Succesul lui Aaron și Barac (consemnat nostalgic alături de al *Alexandriei* în *Satira* lui Grigore Alexandrescu) s-a oprit în momentul când publicul cultivat a devenit capabil să recepteze literatura Occidentului și cea românească a contemporaneității. Spre deosebire de soarta lor, succesul lui Anton Pann a continuat și s-a amplificat, având însă loc un transfer de public. Pann însuși se adresa știutorilor de carte de la oraș (la țară erau extrem de puțini): "meseriași, negustori, profesori și învățători, dascăli de biserică, mici boieri" (O. Papadima, *Ipostaze al iluminismului românesc*, București, 1975, p.291). Când acest public a început să se destrame, iar gusturile să se diferențieze, a dispărut, lent, literatura de colportaj (cazul lui Cilibi Moise este singular, deci irelevant), dar nu și gloria ultimului ei reprezentant, Anton Pann: poate grație "tezaurului" de folclor din *Povestea vorbii*, autorul s-a menținut în atenția publicului receptor de literatură. Mărturiile literaților nu lipsesc: chiar în anul morții lui Pann, D. Bolintineanu îl opune scriitorilor culti, favorizându-l oarecum: "Anton Pann est le poète populaire par excellence. [...] Il écrit pour le peuple qu'il fait rire et pleurer, et auquel il parle son langage. Il n'est pas instruit, mais il est original; il cherche ses inspirations autour de sa maison et non autour du monde" (*Les Principautés Roumaines*, ed. T. Vârgolici, 1992, p.56). Alecsandri vorbește de "un adevărat tezaur de spiritul și de înțelepciunea poporului român", dar deplânge soarta *Poveștii vorbii*: "zace lepădată în fundul librăriilor" (1872), iar Eminescu, după cunoscutul vers din *Epigonii* (1870), scrie în 1877, oarecum în spiritul opoziției afirmate de Bolintineanu: "Anton Pann era un scriitor cu mai mult talent și mai de spirit decât o sută din oficioșii care fac astăzi «esprit» prin gazete". N-am putut stabili data pătrunderii lui Pann în manualele școlare: chiar dacă acest fapt reflectă în mod cert numai receptarea unui autor de către corpul profesoral, manualele (și școlile în general) sunt o cale inegalată de pătrundere a unui scriitor în conștiința cititorilor. Această prezență permanentă a favorizat "resurecția" interesului, a entuziasmului chiar, pentru Anton Pann în perioada interbelică. În momentul când, pe de o parte "anticalofilismul" era căutat, și când, pe de altă parte, componenta balcanică a culturii noastre își dezvăluia cel puțin valențele estetice (*Craii de Curtea Veche* sunt expresia literară majoră a acestui curent), farmecul lui

Anton Pann nu putea să nu-și găsească admiratori. În 1904, St.O. Iosif vorbește încă de muza lui Pann, ca fiind "apusă azi cu lumea ei uitată". Dar în deceniile următoare, I. Barbu își împarte entuziasmul între Anton Pann ("geniul impersonal și fermecător al înțelepciunii târgovețe", ed. D. Pillat, 1984, p.142) și Mateiu Caragiale ("marele Matei"), L. Blaga îi consacră o piesă de teatru, Perpessicius îi subliniază rolul de a fi "primerit apele izvoarelor noastre literare". O lume intelectuală care nu putea rămâne insensibilă la farmecul unor construcții singulare: "cu dându-le un bonjur", la jocurile etimologice: "groază vie" (= grozăvie), "gălbinare" (= "galbeni n-are"), la extraordinara bogăție lexicală, unde fondului popular i se adăugau și creații în gen popular: verbele *băsnî*, *conăci*, *întăia*, *nevoi*, substantivele *fetiș*, *omoaie*, fără a mai vorbi de elementul greco-turc, atunci de uz curent, dar perceput azi ca element de culoare locală. Chiar și împrumuturile lexicale, folosite uneori fără sens precis, pentru pura lor sonoritate (*pedant* rimând cu *stravagant*) pot fi izvor de delectare estetică: un public nou a creat de fapt un nou Anton Pann, la care "profesorul de muzică al școlilor naționale" poate că nici nu visa¹.

Suntem încredințați că fiecare din cititorii atât de diferiți ai "Bibliotecii pentru toți" va găsi propriile sale motive de satisfacție estetică și intelectuală în lectura textelor acestei ediții jubiliare. "Și citiți sănătoși."

I. FISCHER

București, iulie 1996

¹ Istoria receptării lui Anton Pann n-a fost decât schițată până acum. Semnalăm paginile din monografia lui I. Manole (= I. Roman), București, 1954, ideile interesante expuse de P. Cornea, *Oamenii începutului de drum*, București, f.a. (1975), p.120-123, materialul reunit de Ilie Dan, *Anton Pann*, București, 1989, p.163-174.

TABEL CRONOLOGIC

1796 (sau 1797) Se naște la Sliven (estul Bulgariei), Antonie Pandoleon Petrov(eanu), care va semna, începând din 1830, *Anton Pann* (întâi *Pan...*).

1806-1812 Războiul ruso-turc, încheiat cu pacea de la București și cu pierderea Basarabiei. Familia lui Pann trece în nordul Dunării, mai întâi la Chișinău, apoi, în 1812, la București. Este verosimil ca începuturile educației muzicale ale viitorului cântăreț și profesor de muzică bisericească să dateze chiar din timpul șederii la Chișinău, în corul unei biserici. La București exercita aceeași profesie la Biserica Olari și la Biserica "Cu Sfinți" (Calea Moșilor).

1818 Înființarea școlii de la Sf. Sava; Gh. Lazăr inaugurează aici cursuri în limba română.

1820 Anton Pann devine directorul tipografiei de muzică bisericească a lui Petru Efesiul (teoretician și tipograf grec, stabilit la București în 1816, profesor al lui Anton Pann). Căsătoria cu Zamfira Agurezan (divorț în 1827).

1821 Răscoala Eteriei și a lui Tudor Vladimirescu. Pann se refugiază la Brașov, de unde se întoarce la București în 1822.

1825 Apare la Buda primul dicționar cu indicații etimologice: *Lexicon românesc-latinesc-unguresc-nemțesc*.

1826 sau 1827 Profesor de muzică și cântăreț la Episcopia Râmnicului Vâlci.

1827-1837(?) Legătură (nelegitimată) cu Anica, nepoata stareței Mănăstirii Dintr-un Lemn.

1828-1829 Un nou război ruso-turc, cu ocuparea rusească a Principatelor. Pann se refugiază din nou la Brașov, unde se angajează cântăreț la Biserica Sf. Nicolae (din Șchei).

1829 Pacea de la Adrianopole, care recunoaște autonomia administrativă a Principatelor. Apar pimele periodice: *Albina românească* (Gh. Asachi, Iași) și *Curierul românesc* (I. Heliade-Rădulescu, București).

1830 Pann este "profesor de muzică la școlile naționale". Apare prima lucrare păstrată, semnată și datată: *Versuri muzicești ce să cântă la nașterea Mântuitorului nostru Is. Hs.* (reeditată în 1841 ?, 1846, 1848, 1852).

I. Heliade-Rădulescu publică un volum de traduceri din Lamartine, act de naștere al literaturii române moderne.

1831 *Poezii deosebite sau Cântece de lume* (reeditate în 1837).

1832 *Îndreptătorul beșivilor* (reeditat în 1852 sub numele *Cântătorul beșiei*).

Debutul literar al lui Grigore Alexandrescu: *Miezul nopții* (6 martie).

1834 *Hristoitie au Școala moralului*, tratat de bună purtare, versificat.

1837 A. Pann publică la Sibiu traducerea versificată a romanului grecesc (al lui Kornaros, poet cretan din sec. al XVII-lea, prelucrat de Dionisie Fotino), *Noul Erotocrit*, în cinci volume.

1840 Apare, tot la Sibiu, *Sfânta Evanghelie, ce să zice în Sfânta și luminata zi a Paștilor [...]*, culeasă în opt limbi, (sunt date versetele 19-25 ale cap. 20 din *Evanghelia* lui Ioan).

Apare la Iași periodicul *Dacia literară*, "supt redacția lui Michail Kogălnicean". Debutul, în această revistă, al lui V. Alecsandri: *Buchetiera din Florența*.

1841 Apar *Fabule și Istorioare* (două volume – reeditate în 1847) și manualul de muzică bisericească *Noul Doxastar* (vol. I).

1842 Profesor de muzică la Seminarul Mitropoliei (numit în 27 iunie).

Debutul literar al lui D. Bolintineanu: *O fată tânără pe patul morții*.

1843 Pann își înființează propria sa tipografie de muzică bisericească.

1845 Tipărește *Bazul teoretic și practic al muzicii bisericești sau Gramatica melodică*, probabil o adaptare a unui manual grecesc de Hrisant din Maditos (Viena, 1821).

1846 Publică *Poezii populare* (reluat, cu o singură excepție, în *Povestea vorbii*), *Epitaful sau slujba înmormântării Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos* (reeditat în 1853) și *Irmologhiu sau Catavasier*.

1847 Prima ediție a *Culegerii de proverburile sau Povestea vorbii* (reeditată și amplificată în 1852-1853, în trei

volume) și cărțile de muzică religioasă *Heruvico-Chinonicar* (două volume), *Prescurtare din Bazul muzicii bisericești*, *Rânduiala sfintei și dumnezeieștei liturghii* și *Paresimier*.

23 martie: Un incendiu distruge o bună parte a Bucureștilor și nimicește numeroase cărți tipărite de A. Pann. Acesta publică o relatare versificată a evenimentului, *Memoria focului mare în București, în ziua de Paști, anul 1847, martie 23* (reeditat în 1854, sub titlul *Memorabilul focului mare întâmplat în București în ziua de Paști, anul 1847, martie 23*).

1848 Mișcarea revoluționară din Principate, încheiată, din nou, cu o ocupație rusească. Pann nu pare să fi participat la revoluție, dar publică un "ghid de conversație", util în contactele cu trupele de ocupație: *Dialog în trei limbi, rusește, românește și turcește*. Un volum de muzică bisericească: *Privighier*.

1849 Apare o broșură cu caracter religios, în versuri, *Pocăința omului dezmerdat* (reeditată, cu schimbări, în 1854).

1850 Prima ediție a cărții populare *Înțeleptul Archir cu nepotul său Anadam* (reeditată, cu numeroase modificări, în 1854) și primele două broșuri din culegerea *Spitalului Amourului sau Cântătorul dorului* (reeditate în 1854).

1851 Primul volum din *O șezătoare la țară sau Povestea lui Moș Albu* (reeditat în 1853).

1852 Apar cele șase broșuri din *Spitalul Amourului*, al doilea volum al *Șezătorii la țară*, broșura *Triumful beției* și primul volum al ediției a doua din *Povestea vorbii*.

Vasile Alecsandri publică *Poezii populare ale românilor*.

1853 În iunie-iulie, trupele rusești trec din nou Prutul și ocupă Principatele. În octombrie izbucnește “războiul Crimeei” (1853-1856); ocupația rusească ia sfârșit în toamna 1854, fiind înlocuită cu cea turco-austriacă.

A. Pann tipărește al doilea volum din *Povestea vorbii, Nezdrăvăniile lui Nastratin Hoge* și cărțile de muzică religioasă *Noul Doxastar* (vol. II și III) și *Antifoane*.

1854 A. Pann achiziționează pentru tipografie “note europiene” (dar pare să nu fi reușit să tipărească decât anexa la *Culegerea de povești și anegdote*). Publică, în afara broșurii amintite și de reeditări, câteva cărți de muzică religioasă: *Mică gramatică musicală*, *Nuoul Anastasimatar*, *La Sfânta Liturghie a marelui Vasilie*, *La Sfânta liturghie a lui Ioan Gură-de-Aur*.

Moare la 2 noiembrie și este înmormântat în curtea Bisericii Lucaci din București.

I.F.

NOTA EDITORULUI

Textele reprezintă transcrierea interpretativă a ultimei ediții publicate de autor.

Pentru *Archir și Anadam* este vorba de ediția din 1854, rescriere mai mult decât reeditare a celei din 1850. Pentru *Șezătoarea la țară*, numai primul volum a apărut într-o a doua ediție (1853), cea dintâi fiind din 1851, cu diferențe neînsemnate față de aceasta; oricum, compararea celor două ne-a oferit posibilitatea de a completa omisiuni și de a îndrepta erori. Al doilea volum se bazează pe unica ediție publicată de Pann (1852). Semnalăm faptul că, față de ediția noastră din 1963 (Anton Pann, *Scrieri literare*, vol.III, text, note, glosar și bibliografie de Radu Albala și I. Fischer, București, 1963, p.33-145), se adaugă paginile consacrate ghicitorilor cu caracter religios (mai jos, p. 47-49), suprimate în toate edițiile de după 1948, textul de față devenind astfel integral.

Adnotarea se limitează la explicații de vocabular, la lămurirea aluziilor și trimiterilor biblice, necesare înțelegerii textului. Cele câteva note critice au drept scop, pe de o parte, să justifice opțiunile noastre între două variante (sau rectificările aduse originalului) și, pe de alta, să familiarizeze publicul larg cu natura și dificultățile muncii editoriale.

I. F.

ISTORIA
PREAÎNȚELEPTULUI ARCHIR
CU
NEPOTUL SĂU ANADAM

În zilele lui Sinagrip, împărat din părțile Răsăritului, era un boier anume Archir, carele deși nu era urmat la învățături și științi înalte, dar pentru talentele cu care îl înzestraseră natura și pentru iscusita sa înțelepciune era foarte iubit de împăratul și înălțat la rangul cel mai întâi între miniștrii împărăției sale.

Acest Archir, în cei mai de pre urmă ani ai vârstei sale, pierzându-și soția și fiii și nerămâindu-i nici un moștenitor, luă pe nepotul său Anadam supt îngrijirile sale, carele rămăsese orfan de părinți, mic din fașe, și numindu-l fiu de suflet, a-nceput cu atâta dragoste să-l crească, încât singur în brațele sale luându-l îl hrănea cu papă și cu pâine muiată în vin, întocma ca o mumă căria i se usucă pieptul și izvorul laptelui; cu atâta îngrijire priveghea asupra-i ziua și noaptea, încât era precum zice proverbul: “de soare nevăzut și de vânt nebătut”.

După ce în astfel l-a crescut, până a venit în stare ca să se poată hrăni singur cu dinții săi, și după ce se făcu-n vârstă de opt ani și putea să urmeze la școală, n-a vrut Archir să-l dea să învețe la științi deosebite, care nu le cunoștea el, ci l-a dat pe seama unui dascăl bătrân, carele avea foarte cuvioase purtări și era evlavios în cele dumnezeiești, poruncindu-i ca să-l învețe toate cărțile bisericești (precum se învăța cu câțiva ani înainte și pe la noi și prin alte părți), cum: Bucoavna¹, Ceaslovul², Psaltirea³ șcl.

¹ Abecedar.

² Carte de rugăciuni care servea odinioară drept abecedar și carte de citire.

³ Cartea Psalmilor, parte a *Vechiului Testament*.

După ce a urmat Anadam și a învățat toate câte îi orânduise, îl luă Archir de la dascăl și s-a pus și el singur ca să-i predea câteva lecții care le avea în memoria sa de la părinți și de la moși-strămoși; chemându-l în toate diminețile și puindu-l lângă sine să șază, îi da câte o lecție în fiecare zi, culeasă numai din proverbi, începând într-acest chip: "Fătul meu Anadame! Acum tu, deși ai învățat cărțile cele bisericești și te-ai desăvârșit într-insele, încât poți să te faci și popă, dar însă nu-ți sînt destule numai acestea, ci îți mai trebuiește să înveți și de la mine câteva lecții ca să știi și cum să trăiești în soțietate cu toți oamenii; adică, cum să cinstești pe cei mari, cum să te porți cu cei mici, cum să-ți fii însuși ție de folos și cum să poți folosi și pe alții; despre care sînt atâtea lecții câte sînt și împrejurări. De aceea ascultă cele ce te sfătuiesc, ia-le în cap, întărește-le în memoria ta și le întipărește pe lespezile inimii tale, că îți vor fi spre folos în viața ta, atât sufletește, cât și trupește; și ascultă:

Fătul meu!

1. Teme-te de Dumnezeu și urmează poruncile lui⁴. Supune-te împăratului și legilor lui. Ascultă pe mai-marii tăi și te pleacă lor; și atunci nu vei avea de altul a te teme, fără numai de Dumnezeu; căci «capul plecat la toate sabia să-l taie nu poate».

2. Temeiul înțelepciunii este frica lui Dumnezeu; de aceea întâi teme-te de Dumnezeu, și al doilea de cel ce nu să teme de Dumnezeu. Căci «pre Dumnezeu cel ce-njură nici de tine nu săndură»; dar însă «necredinciosul își găsește asupra pe nelegiuitul». Că «toată hiara își are și lupul ei».

3. În ziua duminicii și în celelalte sărbători mari du-te la biserică și te îmbisericește, ca să se apropie îngerul de tine și dracul să se depărteze.

4. Cinstește toate legile, dar te închină numai la a ta; căci «cel ce se închină la două credințe, acela nici o lege n-are și la toți e-n ură mare».

⁴ O parte din preceptele de mai jos provin din cartea populară pe care a prelucrat-o Pann, altele sunt adăugate de el însuși (mai ales proverbele versificate)

5. Cinstește pe părinții tăi și pe cei bătrâni, căci și tu poți fi bătrân; și ceea ce nu-ți place să-ți facă alții ție nu face nici tu altora. Că «toată fapta își are răsplata»; către acestea fii recunoscător făcătorilor tăi de bine în timpul când ai avut trebuință de dânsii, și nu-i uita în timpul fericirii tale; că «nu știi cum se întoarce soarta, carea umblă ca o roată, ea astăzi te înalță ca în dulap⁵ și mâine te dă peste cap».

6. Pe omul înțelept și scăpătat sau sărac ajută-l mai cu simțiciune, măcar de orce lege ar fi; că a face bine nu este niciodată rău; precum zice proverbul: «tu binele din mâini îl scapă și lasă să cază măcar și în apă»; că «binele nu s-afundă, ci stă pe deasupra-n undă». Și mai vârtos «pe altul cine ajută pe Dumnezeu împrumută»; și «unde dă cineva unul, Dumnezeu îi întoarce cu pumnul».

7. Să-ți fie milă și de vite, nu le pedepsi neomenește; după proverbul ce zice: «omul trebuie să aibă milă și de un câine, cu cât mai vârtos cu care câștigă el pâine!». Dar însă, «acela care n-are milă de dobitoc, și de om asemenea n-are milă deloc».

8. Pe mai-marele tău și pe care îl vei sluji nu-l defăina către alții, măcar de ți s-ar părea cât de aspru sau rău; după proverbul ce zice: «nu-ți sumuța câinele-cui ai mâncat pâinile», aducându-ți aminte de proverbul ce zice: «în câtă vreme vei fi ciocan, lovește, și câtă vreme vei fi nacovală, suferă», iar în contră de vei urma, greșești.

9. Cu mai-marii tăi daraveră să n-aibi; nici să cumperi de la cineva vreun lucru fără tocmeală, ca când vei sta să plătești să n-aibi amețeală; și să nu pierzi și ale tale pentru ale sale; asemenea, nu lua nici în dator, căci «cine ia în dator de multe ori să întâmplă a plăti de două ori».

10. La stăpân nu te băga fără tocmeală, căci «cine să bagă fără tocmeală iese fără nici o socoteală»; și iarăși: la orce învoire sau tocmeală, «cine are la mână carte are și de dreptul său parte», după proverbul care zice: «ce e în mână nu e minciună».

11. Celui ce îți va vorbi ție cu asprime tu răspunde-i cu blândețe: căci «omul nechibzuit astăzi îți vorbește nebunește și

⁵ Scrânciob

măine îi pare rău și să căiește»; dar însă în deșert, căci după proverbul ce zice: «căința cea din urmă e totdeauna cu pagubă».

12. Înaintea celor mari nu fii îndrăzneț la vorbă și grabnic la răspuns; ci «te înfățișează cu sfială și răspunde cu socoteală»; că «toată graba strică treaba», iar «vorba dulce mult aduce».

13. Când vezi pe om la întristare, nu-i mai da și tu supărare, adică: «nu turna spirt peste foc, ci mângâie-l de ai vreun mijloc»; iar de nu, lasă-l mai bine, ca să nu-și descarce mânia pe tine.

14. Mânia ta iarăși nu grăbi să o verși asupra cuiva, ca să nu te căiești; că, după cum am mai zis, «căința cea din urmă cu paguba ta să curmă». Și mai ales: «bătaia și ocara dată nu se întoarce niciodată».

15. Când vei vrea să vorbești cu cineva, să-ți scoți cuvântul prin trei lacăte, adică: unul să-l aibi la inimă, al doilea la gât și al treilea la buze; că «dacă iese din gură cuvântul, se duce iute ca vântul; și nu-l poți ajunge nici cu armăsarul, nici cu ogarul».

16. Păzește-te de vorbe fanfaroane⁶ sau flecare, nici întrebuiința minciuni; pentru că «minciuna întâi cade și ca plumbul în apă se afundă, iar în urmă iese ca frunza pe undă». Și apoi, «cui i să descopere minciuna o dată, acela nu să mai crede altă dată», chiar de ar vorbi și adevărul.

17. Apără-ți ochii de invidieri sau zavistii, mâinile de răpiri și furțișaguri, gura de pări și clevetiri și picioarele de către pasuri rele; că «cine are ochi pizmaș luiși singur e vrăjmaș», «cine are mână lungă pierde și ce are-n pungă» și «cine sare garduri multe îi dă câte un par în c...».

18. Ferește-te de desfrânări, nu te fermeca de frumusețile muierilor, și mai ales de cele cu bărbat; că «vinul bun și muieroa frumoasă sînt două otrăvi dulci la om»; și «cine umblă pe drum cu gândul acasă își pierde căciula în târg», iar «cine umblă după cea cu bărbat, dracul își sparge opincile și îl dă curând în cap»; că «tigva nu merge de multe ori la apă, or i se rup baierile și scapă, or se lovește de ceva și crapă».

19. De vei avea vecin rău sau vreun asupritor, nu purta în

⁶ Cuvânt folosit impropriu (poate prin apropiere de *farfara*) și tradus de Pann prin *flecar*.

contra-i ură, să te asemeni lui; ci de este altul în contra-ți rău, tu fii bun; că «cu oțet și cu fiere nu se face agurida miere»; ci «de te latră vrun câine astupă-i gura cu pâine; n-aranca în el cu piatră, că atunci mai rău te latră».

20. De îți va cugeta cineva rău și te va blestema, tu vorbește-l de bine și nu-l defăima; căci «cui îi iese din gură blestemul, îi cade în sân ca ghemul»; și «cine altui groapă va săpa, întâi el într-însa se va îngropa».

21. Nu te aduna, nici te întovaroși cu oameni proști și nerozi, ca să nu-ți zică cineva: «s-a strâns rânced lângă muced»; după proverbul ce zice: «spune-mi cu cin' te-nsoțești, ca să-ți arăt cine ești»; și «în târâte cine să amestecă încă (zice) porcii îl mănâncă». De aceea, «mai bine cu un înțelept să cari pietre la o casă decât cu un nerod și nebun să șezi la masă»; și iar «mai bine cu un vrednic la pagubă decât cu un nevoiaș la câștig».

22. Ferește-te de certe și judecăți; că totdeauna «e mai bună o învoială strâmbă decât o judecată dreaptă»; nici te amesteca în cearta altora; căci mulți sînt carii caută gâlceava cu lumânarea; și «te pomenești că-ți umple ceafa de pumni și spatele de ciomege»; și «până la împăratul, suferi încăieratul».

23. Fugi de lingușitori și de carii te laudă în față și «îți vorbesc tot pe plac, puindu-ți la greșeli capac», ci «pe omul cel înțelept lipește-l cât poți de piept»; și îi ascultă învățăturile, priimindu-le cu sete, ca când ai bea apă dintr-o fântână rece; că «mai bine e să te bată un înțelept decât să te laude un nerod».

24. Nu fii mândru și nebăgător în seamă; ci cercetează-ți vecinii și amicii sau prietenii; dar însă du-te mai rar și șezi puțin; nu fii ca anghira⁷ sau racul corabii, care ușor se aruncă în apă și cu anevoie se ridică; că e mai bine să pleci și să nu le pară bine decât să șezi până să li să urască de tine.

25. Când vei fi poftit la vro adunare pompoasă îmbracă-te în haină frumoasă, ca să nu-ți vie cu rușine când vei ședea lângă cei îmbrăcați bine; să nu fii «brânză bună în burduf de câine», că e un proverb: «or te poartă cum ți-e vorba, or vorbește cum ți-e portul».

⁷Ancora.

26. Când vei fi chemat la masa altuia, nu grăbi să șezi la locul cel dintâi; ci totdeauna să-ți alegi scaunul cel mai de jos; că de vei fi tu mai cu vrednicie decât ceilalți, îți va fi cu cinste când te vor pofti mai sus. Iar de vor veni alții mai de cinste decât tine, îți va veni cu rușine când te vor pofti mai jos; dar însă de voiești să trăiești mai bine, «totdeauna la cap de țară⁸ să-ți faci casă și să-ți alegi loc la mijloc la masă».

27. Nu fii lacom, căci lacomia strică omenia; ci «la mâncare să aibi cumpătare și la băutură să aibi măsură»; nu încărca cât nu poți duce; nici pe alții nu îmbia cât nu le cere inima să bea. Și mai vârtos la masa altuia nu porunci nimic sau să te apuci cumva să ceri să-ți aducă ceva; căci «oaspele nu mănâncă ce gândește, ci mănâncă ce găsește».

28. Nu fii avar sau zgârcit; căci scumpul⁹ nu e stăpân pe banii săi, ci banii îl stăpânesc pe el; și «cine strânge încă niciodată nu mănâncă»; că «banii strângătorului rămân în mâna cheltui-torului». Ci fii milostiv, și din mâna ta întinde și săracului o bucată de pâine; când îți cere, nu-l urî, nici la el te posomorî; ci încai «c-o vorbă bună te-ndură dacă punga Ț-e zgârcită și n-are gură».

29. Pe călătorul strein ce năzuiește la casa ta nu-l goni și depărta; ci îl priimește și îl cinstește, înlesnindu-i cele trebuincioase ca unui drumaș, călător; că «munte cu munte nu se întâlnește, dar om cu om când nici nu gândește».

30. Când ai să călătorești undeva, totdeauna pleacă de dimineață și găzduiește dăvreme; că seara aștepți întunecul nopții, iar dimineața lumina zilei; nu te lua după cele ce vezi la alții, ci lasă să se ia alții după știința ta; că «cine să ia după muscă ajunge la bălegar».

31. În călătorie, fără tovaroaș să nu mergi, nici la vânat cu pușca goală să pleci; că o armă goală sperie pe doi inși, adică: și pe stăpânul ei și pe vrăjmașul său; însă la vreme de nevoie, un ciomag mai lesne ia foc decât o armă plină.

⁸ Margine (de sat).

⁹ Zgârcitul.

32. La drum înaintea tovaroșilor tăi să nu pleci niciodată, ci așteaptă-i să mergi împreună; pe lângă aceasta, păzește pe drum părăsit să nu apuci, vama împărătească să nu o ocolești și la cârciumă unde vei vedea nevasta tânără și bărbatul bătrân să nu dormi, că la asemenea loc să adună oameni de toată mână.

33. Când ai să mergi în cale depărtată, totdeauna să-ți iei merinde de drum; și când ești cu tovaroș, nu grăbi să-ți isprăvești merindele tale întâi; căci când nu-ți va mai rămânea, o să fii silit să rabzi și să aștepti până când le va veni lor poftă să mănânce; că «e rău când n-ai al tău și aștepti de la mâna altuia»; și «cine își ține pâinea în sânul altuia de multe ori flămând rămâne».

34. La neguțătorie tovaroș nu-ți trebuie; că «doi cârmaci înecă corabia»; și «unde sînt moașe multe rămâne copilul cu buricul netăiat»; ci «să te întinzi pe cât poți să coprinzi»; că «cine umblă să coprinză multe puține adună». Și «cine își lasă negoțul în nădejdea altuia este ca cel ce se lasă cu funia altuia în puț» (căria nu-i cunoaște tăria).

35. În sfârșit, tot omul e dator în lume să urmeze la una din aceste trei, adică: sau fă-te ostaș, sau fă-te călugăr, sau te însoară, dar însă ostaș să te faci mai tânăr, călugăr mai bătrân, și să te însori când ajungi în minte coaptă, când poți, adică, să câștigi banii, iar nu când știi numai să-i cheltuiești; că «nevasta nouă guri are, nu e precum ți se pare»; că «e mult mai bine să zici numai: vai de mine! decât să stați amândoi să strigați: o, vai de noi!»

36. Când vei vrea să te însori deschide ochii petru ca «să nu aduci pe dracul cu lăutari în casă». Ci te păzește să nu iei fată frumoasă de neam prost, nevasta lăsată de bărbat și văduvă care își plânge pe bărbatul cel mort; nici lua de neam mai mare decât tine, ca să nu-ți zică: scol tu, să șez eu; nici mai bogată, ca să nu-ți zică: taci tu, să vorbesc eu; ci ia mai săracă, ca să-ți zică: fă ce știi tu; că «nevasta nu e cârpă, dacă nu-ți place, să o descoși și să o lepezi».

37. Să nu fii temător¹⁰, că «bărbatul temător își învață nevasta curvă, și stăpânul scump, sluga hoasă». Că dacă este ea neam rău,

¹⁰ Gelos.

«mai bine să păzești crângul cu iepurii, decât pe dânsa». Toate merg după neam: «uită-te la muma sa și cunoaște pe fie-sa». Că «unde a sărit capra o să sară și iada». Și «dacă este fierul rău, pe cât îl bați, e degeaba, nu faci din el nici o treabă».”

Cu aceste și cu alte asemenea după ce învăță Archir pe nepotul său Anadam, și după ce de mai multe ori i le repetă, într-o zi îi zice: “Fătul meu! eu, ca unul ce am îngrijit de a ta creștere, după părerea mea socotită îndestul de bună, și ai ajuns într-o vârstă cât să poți cunoaște și deosebi albul din negru, dulcele din amar și bunul din rău, am nădejde că-mi vei bucura rămășița zilelor mele și îmi vei odihni bătrânețele prin urmări înțelepte, în toate pasurile tale după sfaturile ce ți-am dat, ca să te poți face vrednic a câștiga dragostea tuturilor oamenilor și cinstea împăratului, carea am avut-o eu, și după moartea mea să-mi moștenești atât starea, cât și locul meu”.

După toate acestea, dorind înțeleptul Archir ca să vadă cu ochii săi pe nepotul său Anadam înaintat și ardicat la o treaptă mai fericită, mergând și înfățișându-se înaintea împăratului, a zis: “Slăvite împărate! Te rog să am trecere pentru slujbele mele cele de mulți ani și să primești pe nepotul meu Anadam să slujească Împărăției-tale în locul meu; că eu am slăbit de bătrânețe și nu te poci sluji ca pân-acum, ci nepotul meu e tânăr și vrednic să-ți îndeplinească toate slujbele, după știința și învățătura care i-am dat-o eu, și mie să-mi dai voie ca să mă duc să mă odihnesc de aici înainte la casele mele.” Împăratul îi priimi cererea și îi zise: “Să fii iertat, Archire, du-te și te odihnește; însă când vei fi trebuincios și te voi chema, să fii gata la poruncile mele; iar Anadam va rămânea în locul tău secretar și va avea cinste de la mine pentru slujbele tale cele credincioase care mi le-ai săvârșit”.

Deci făcându-i închinăciune Archir și mulțămindu-i, să duse să se odihnească la moșia sa; iar nepotul său rămânând în locul lui, după puțin timp începu să cugete rău împotriva unchiului său și căuta mijloace ca să-l răpuie; și așa îi trimise într-o zi o scrisoare mincinoasă, ca din partea împăratului, în care zicea aceste: “Archire! în minutul care vei vedea scrisoarea aceasta,

să te scoli și cât mai în grab să strângi toată oastea ta și împreună să vii la mine”.

Această scrisoare cum o priimi Archir și o citi, fără zăbavă își strânse toată oastea care fusese supt comanda lui și plecă la împăratul; iar nepotul său, văzându-l, alergă și spuse împăratului, zicând: “Slăvite împărate! Unchiul meu Archir s-a sculat cu mulțime de oaste și vine asupra Împărăției-tale, și, ca să te încrezi mai bine, vino să vezi cu ochii; carele nu vine pentru alt decât să-ți ia împărăția.” Iar împăratul Sinagrip, văzând atâta oaste și pre Archir în fruntea ei, s-a spăimântat cu totul, crezând că negreșit Archir vine cu cuget rău asupra-i, și întreabă pe Anadam, zicând: “Anadame! învață-mă ce trebuie să fac la o așa împotrivă sculare fără de veste”. Iar Anadam văzând pre împăratul cuprins de grozavă spaimă, începu a-l încoraja, zicând: “Nu te teme, slăvite împărate! Ci lasă să mă duc eu singur la dânsul și cu cuvinte bune îl voi mângâia și îl voi îndupleca să-l aduc numai pe el singur la Împărăția-ta.”

Auzind împăratul aceste zise: “Anadame! De vei putea să-l îndupleci, după cum zici, și să-l aduci numai pe el singur, te voi face mai mare peste toți boierii împărăției mele și cu mari daruri te voi dărui.” Anadam auzind acestea merse îndată la unchiul său și cu închinăciune sărutându-i mâna îi zise: “Bine ai venit sănătos, părintele meu; sînt trimis de împăratul ca să te întâmpin și să te priimesc cu cinste, pentru că prea mult îi pare bine de supunerea care ai arătat și ai venit fără zăbavă; și mi-a zis că oastea să rămâie aici și numai singur împreună cu mine să te înfățișezi la Măria-sa”.

Archir, neștiindu-se vinovat cu nimic, crezu cuvintele nepotului său, ca și până acum, și ducându-se la împăratul îi făcu cuviincioasă închinăciune și începu să-l întrebe despre ale sănătății. Iar împăratul, privind cu ură asupra-i, îl întreabă cu mânie, zicând: “Tu, carele ai fost cel mai credincios al aceștii împărății și ai avut mai mare cinste decât toți boierii, atât la tatăl meu, cât și la mine, și acum vii cu oaste asupra mea ca să mă pierzi și să-mi iei împărăția?” Archir, ca unul ce nu știa nimic despre cele ce îi zicea, rămase în loc uimit și nu știa ce să răspundă.

Împăratul însă, în iuțea mâinii¹¹, nedându-i vreme să se desmețească, nici așteptându-l să-i răspundă, îl osândi la închisoare, până a-i hotărî pedeapsă mai mare. Iar Anadam fiind față începu să mustre pe unchiul său, zicând: "Ce faci? Au doară ți-ai pierdut mintea la bătrânețe și nu poți răspunde împăratului nimic? În adevăr, bine a zis cine a zis că pomul dacă îmbătrânește, pune paie și-l pârleşte!"

Deci după ce duseră pe Archir la închisoare, împăratul fără zăbavă strânse pe toți ministrii împărăției sale, împreună cu Anadam, și îi întrebă ce trebuie să facă lui Archir? Iar Anadam răspunse că să i se taie capul și să i se depărteze de trup trei sute de coți. Împăratul, auzind aceasta, îndată chemă pe armașul¹² și îi porunci ca să ia pe Archir să-l ducă să-i taie capul. Armașul mergând după porunca împăratului ca să-l ia să-l piarză, Archir i se rugă, zicându-i: "Prietine, te rog du-te la împăratul și îi cere ca să mă duci să-mi tai capul acasă la mine; răsplătește-mi cu atât încai binele care ți l-am făcut și eu odinioară".

Armașul, vrând să împlinească cererea prietenului său, se duse la împăratul, duple cum l-a învățat Archir, și îi zise: "Slăvite împărate! Archir se roagă împărăției-tale ca să binevoiești a-i orândui pierderea la moșia lui, unde să i se îngroape și trupul, ca să-l plângă robii și roabele sale." Împăratul îi priimi rugăciunea și îi dete voje armașului, zicând: "Fie după voia lui; ia-l dar și ducându-l numaidecât să-i tai capul și puindu-l într-o tupsie să-l aduci la mine să-l văz".

Așa luându-l armașul și ducându-l, Archir i se rugă iarăși, zicând: "Prietine, nu grăbi să împlinești porunca împăratului cu pierderea mea, că poate va avea vreodată trebuință de mine și îi va părea rău; ci bagă-mă într-o groapă ascunsă ce o am la casele mele și în locul meu taie capul unui vinovat de moarte, pe care îl am închis și care prea mult seamănă cu mine". La aceste cuvinte înduplecându-se armașul și făcând după cererea lui Archir, îl băgă în groapa care i-a zis și tăind capul vinovatului îl duse la

¹¹ Mâniei (citit *mîni*).

¹² Căpetenia călăilor.

împăratul; care văzându-l împăratul și Anadam crezură că este al lui Archir.

Deci ceru voie Anadam de la împăratul ca să meargă la casele unchiului său să puie toate averile rămase la orânduială și să poruncească slugilor ca să îngrijească de dânsule după cuviință". Împăratul îi plini cererea și îi zise: "Du-te, isprăvește-ți treburile mai curând și te întoarce fără zăbavă să-ți îngrijești de slujba la care te-am orânduit".

Anadam, mergând la casele unchiului său și văzându-se stăpân peste atâta avere și bogăție, de multă bucurie se apucă să facă veselii cu mâncări, cu băuturi și să petreacă cu lăutari și cu jocuri, pedepsind și bătând robii și roabele unchiului său, care toate aceste le auzea Archir din groapă; și după ce făcu multe nebunii și barbarii se întoarse la postul său.

Nu mult după aceasta auzind împăratul Faraon că Sinagrip a răpus pe Archir, carele pentru înțelepciunea lui era cunoscut și iubit de dânsul, foarte rău i-a părut și cu mânie scrisese lui Sinagrip, zicând: "În ceas ce vei vedea scrisoarea mea îndată să-mi trimiți meșteri ca să-mi zidească o cetate în aer, care să fie în slavă atârnată fără să se atingă de pământ, și să-mi trimiți și tributul (haraciul). Iar de vei arăta vro împotrivire și nesupunere, te voi scoate din țara ta cu necinste."

Ducându-se solii cu scrisoarea, și Sinagrip citind-o, se spăimântă și să îngriji foarte, neștiind ce să facă; pentru care strânse pe toți ministrii săi, le arătă cererea împăratului Faraon și îi întrebă ca să-și dea părerea și să chibzuiască ce trebuie să facă. Iar ei, nepricepându-se nici unul, îi răspunseră, zicând: "Acest lucru, Măria-ta, putea să-l facă numai Archir, pe care l-ai tăiat și l-ai răpus; ci întreabă pe nepotul său Anadam, că el trebuie să știe ceva din ale unchiului său". Anadam fiind față răspunse la cuvântul acesta că nici el nu se pricepe nimic. "O, Anadame! Anadame! Te ascultai și răpusei pe unchiul tău, carele cu înțelepciunea lui putea acum să-mi fie razim și să-mi sprijinească împărăția."

Armașul, auzind despre toate acestea, se înfățișă la împăratul și îi zise: "Slăvite împărate! Dacă Archir acum ar fi viu, Ț-ar părea

bine de dânsul și l-ai ierta dacă ți s-ar înfățișa înaintea?” Iar împăratul îi zise: “Dacă ar fi prin puțină ca să învieze Archir acum, nu numai că l-aș ierta, ci cu toată dragostea l-aș îmbrățișa; și cel ce mi l-ar aduce de mari daruri și cinste s-ar învrednici”. Auzind cuvintele acestea, armașul alergă numaidecât, scoase pre Archir din groapă și-l înfățișă împăratului, asemenea unui om sălbatec cu părul capului crescut până între spete, cu barba mare, de care abia i să vedea fața, și unghiile degetelor lungi ca de vultur. Sinagrip, văzându-l în felul acesta, îl întreabă cu mahnire: “Tu ești, bătrânule Archire?” Iar Archir îi răspunse: “Eu sînt, slăvite împărate”. Atunci împăratul porunci ca să-l ducă numaidecât la baie să-l spele, să-l curățească și, îmbrăcându-l în alte haine, să-l aducă la dânsul.

După ce s-au făcut aceste toate duple porunca împăratului și-l înfățișară, Archir i se rugă, zicând: “Mă rog Împărății-tale să binevoiești a mă lăsa vreo două săptămâni, ca să mă mai desmetesc și să-mi adun toate simțirile la loc, și atunci socotesc că voi putea sluji la trebuințele și păsul Mării-tale”. Aceasta cerere a sa fiind priimită împăratului și slobozindu-l, după vreo cincisprezece zile îl aduse iarăși și puindu-l să șază lângă dânsul, începu să-și spuie tot păsul care îl avea; la care Archir zise: “Fii odihnit, împărate și să n-aibi nici o grije, că aceste în curândă vreme ți le voi săvârși eu; decât poruncește să-mi aducă doi vulturi și doi șoimi de ai Împărății-tale, ca să-i învăț la meșteșugul arhitecturii”. Aceste aducându-i-se îndată, îi luă Archir și în curândă vreme îi învăță ceea ce trebuia să facă cu dânșii, și luând voie, se duse la împăratul Faraon.

Iar împăratul Faraon dacă îl văzu îi zise: “Dar pe un găngav ca tine mi-a trimis să-mi isprăvească treaba?” Archir îi răspunse: “Împărate! cei ce se trimit ca să săvârșască lucruri împăratești nu să numesc găngavi, ci oameni mari”. Atunci împăratul Faraon începu să-i poruncească ca să-i facă oarecare lucruri ce i să părea peste puțină, și îi zise: “De vreme ce ești un trimis vrednic ca să-mi isprăvești treburi, îți poruncesc dar ca să-mi faci o funie de nisip, cu care să-mi leg mânji”. Archir răspunzând zise: “Prea bine”; și cerându-i un sfredel, luă și găuri peretele casii în dreptul

soarelui, de unde îndată răzbind razele înlăuntru, începu a se roti nisipul ca o funie; și zise Archir: "Iată-ți funia, împărate, vino de o strânge și îți leagă mânji; și poruncește și alte lucruri să-ți fac". Împăratul zise iarăși: "Dar ai putea să aduci apă cu ciurul, să-i adăp?" Archir răspunse: "Dacă am fi în părțile miezului-noptii și dacă ar ninge zăpadă ș-aici ca acolo, nu numai cu ciurul, ci ți-aș putea aduce și cu carul". Atunci Faraon zise: "Îți poruncesc să-mi faci o cetate în aer care să stea atârnată fără să se atingă de pământ".

Archir atunci aduse îndată și înhămă doi vulturi, atârână două sfori lungi ca nește hățuri, legă cu meșteșug între dânșii o ladă ușoară, băgă un copil mic într-însa cu doi șoimi, pe carele îl învățase ce să facă când va ajunge sus în aer, dând copilului într-o mână mistrie și într-alta frigare cu carne, ca să o ție ridicată în sus în vederea vulturilor; și Archir țiind de hățuri și slobozind vulturii, îndată să ridicară după frigarea cu carne; iar copilul începu să strige: "Dați-ne cărămidă, dați-ne var, că șed meșterii fără lucru". Archir asemenea zicea către împăratul, carele sta de față cu toți boierii: "Iată-ți meșterii, împărate, trimite-le cărămidă și var ca să nu stea din lucru". Atunci împăratul îl întrebă: "Cum te cheamă?" El răspunse: "Abanan îmi este numele" (aceasta o zise el nevrând să-l cunoască, fiindcă să dusesese veste că pe Archir l-a tăiat). Împăratul îi zise: "Să fii iertat, Abanane", și porunci ca să se dea meșterii jos. Copilul atunci începu să plece frigarea în jos până s-a lăsat vulturii la pământ și ieșind din ladă se duse la Archir.

După aceasta împăratul Faraon începu să întrebe pe Archir, zicând: "Cu cine mă potrivesc eu întru slava împărăției mele?" Archir răspunse: "Cu soarele". Îl întrebă iarăși: "Dar pe boierii mei?" Răspunse el: "Cu razele soarelui". "Bine, îi zise împăratul, dar ce copaci este acela care are douăsprezece ramuri, fiecare ramură având câte patru cuiburi și în cuiburi câte șapte oua, pe o parte albe și pe o parte negre?" Archir răspunse: "Copaciul este anul, cele douăsprezece ramuri sînt lunile lui, cuiburile sînt cele patru săptămâni în lună, iar ouale pe o parte albe sînt zilele săptămânii, și pe o parte negre sînt nopțile". Împăratul îl întrebă

iarăși: “În care lună omul mănâncă și bea mai puțin?” Archir răspunse: “În luna lui februarie, că este mai mică decât toate”. Împăratul zise: “Să te mai întreb una. Ce este aceea, dintr-un înșuflețit iese un neînșuflețit și dintr-un neînșuflețit iese un înșuflețit?” Archir răspunse: “Este oul, că când îl ouă găina este neînșuflețit și când îl clocește iese un înșuflețit”.

Faraon, văzând că îi desleagă toate întrebările bine, zise: “Să fii binecuvântat, Archire, că n-ai fost perit”. Și după ce îl întreabă și alte multe, și el răspunse asemenea, îl trimise la domnul său cu cinste și cu daruri umplându-l.

Archir, ajungând la Sinagrip-împărat și înfățișându-se, zise: “Aduc închinăciune împăratului meu cu slujba săvârșită de la Faraon-împărat”. Lui Sinagrip părându-i mult bine, îi dete și el deosebite daruri. Archir însă toate darurile câte le câștigase le-a dat armașului celui mare, ce i-a păstrat viața, și ceru împăratului voie ca să se ducă iarăși la moșia sa, zicând: “Împărate, acum mă rog iarăși ca să mă lași să mă odihnesc la casa mea, dar însă să-mi dai și pe nepotul meu Anadam, ca să-l mai învăț minte, că după cele ce îl văz, îi lipsesc încă multe ca să știe să trăiască în lume și să slujască pre un împărat, carele are trebuință de oameni învățați și înțelepți”. Împăratul îi zise: “Ia-l și fă ce vei vrea cu dânsul”.

Deci ducându-se Archir la casa sa, puse pe nepotul său la pedeapsă, și de câte ori îl scotea să-l judece îl bătea cu nuiiele pârлите; iar nepotul său se ruga și îi zicea: “Nu mă mai bate, părintele meu, că îți voi fi comis¹³ la cai”. Archir îi răspundea: “Ba, fătul meu, că învățăturile care ți le-am dat eu n-a fost pentru comis de cai, ci pentru ca să fii om bun, cu purtări înțelepte și să slujești la domni cu dreptate; iar tu ai făcut cu mine ca oarecând

¹³ Rândaș (folosire improprie preluată ca atare din povestirea prelucrată: *comisul* era în realitate un rang boieresc; apropierea se datorează faptului că în literatura populară *comisul* este asociat deseori cu supravegherea cailor, ceea ce corespunde cu funcția originară a *comisului*, cea de supraveghetor al grajdurilor domnești; originea indirectă a cuvântului este lat. medieval *comes stabuli* “supravăzătorul grajdului (regal)”.

un magar ce îl legase stăpânul său cu o funie slabă și el rupând-o plecase pe drum în voia lui până când l-a întâlnit un lup și i-a zis: Cale bună, jupânule magar! Iar el i-a răspuns: Așa cale bună să o aibă stăpânul meu, că nu m-a legat bine să șez în grajd ca să nu mă întâlnesc cu tine, să mă hiritisești; pentru că știa că o să facă praznic din carnea lui, precum îl și mănâcă îndată.”

Aceasta zicând Archir, iar îl puse la bătaie. Anadam iarăși se ruga, zicând: “Iartă-mă, părintele meu, și nu mă mai bate, ci pune-mă să-ți fiu cioban la oi”. “Ba, fătul meu, îi zicea Archir, că lupul părul își leapădă, dar năravul nu și-l lasă, și tu asemenea ai făcut cu mine: că pe lupul când l-a dat să învețe carte, dascălul îi zicea: A, B, V, G¹⁴, iar el zicea: oaie, miel, capră, ied. Nu așa, lupule, îi zicea dascălul, ci zi bine cum zic eu. Iar lupul îi zise: Ci ai de mă învăța mai curând și isprăvește, că uite să apropie oile de crâng.” Și iar începu Archir să-l pedepsească cu toiege, iar nepotul său plângea și să ruga, zicând: “Nu mă mai bate, părintele meu, lasă-mă încai să-ți fiu porcar la porci”. Archir îi zise iar: “Nu, fătul meu, că nu te-am crescut ca să te văz porcar; ci m-am pedepsit cu tine ca să am cinste după urma-ți, iar tu ai făcut cu mine ca unul ce sădise un pom pe marginea unei gârle, căruia când începură să i se coacă poamele, toate cădea în gârlă și să ducea pe apă, iar omul nu găsea să mănânce nimic.” Și iarăși pornea să-l bată, și Anadam nu înceta a se ruga, zicând: “Iartă-mă, părintele meu, că-mi este destul atât, mă voi înțelepți de aici înainte, că patimile sînt învățături la om”. “Nu crez, fătul meu, zicea Archir, că «ziua bună de dimineață se cunoaște» și «puica după creastă să vede ce găină o să iasă»; tu ca să te faci mai bun de aici înainte e peste puțință, și s-a văzut arama. Eu sînt acela: «crește puiul de șarpe, ca să te mușce». Eu am umblat după tine cu mila și tu după mine cu pila. Precum și acum știu bine că unele îmi vorbești din gură și altele ai în cuget, ca și un lup odinioară carele se luase după oi, și ciobanul îl întreba: Ce vrei, lupule? Iar el răspunse, zicând: Nimic, decât mă dor ochii și viu în urma turmei tale, că parcă îmi vine mai bine și mă lecuiesc din praful care se ridică de picioarele

¹⁴ Primele patru litere ale alfabetului chirilic (*az, buche, vede, giagol*).

oilor; iar el nu venea decât să răpească vreun miel. Așa și tu ți-ai mâncat credința de acum înainte, că dacă, când te-am mângâiat, răul mi-ai cugetat, acum, când te pedepsesc, binele o să-mi gândești? Mi-am văzut eu visul cu ochii, că eu te-am crescut și ți-am dat viață și tu ai umblat să-mi tai viața.”

Aceste zicând, iar îl puse la pedeapsă și îl bătă până muri și-l aruncă la câini să-l mănânce. Și așa se sfârși învățătura lui Archir și zilele lui Anadam; carele când îl văzu mort zise: “Au nu-ți ziceam eu, fătul meu, «cine sapă groapa altuia, el intră întâi într-însa»?”

CUVINTELE UNUI TÂNĂR
ÎN CEASUL CEL DUPĂ URMĂ AL VIEȚII SALE

Ah, frații mei prea iubiți,
Plângeți toți și mă căiți!
Cu durere suspinați,
Ca d-un frate lăcrămați!
Că fără vreme mă duc
De la voi ca un năluc;
Nu la vrun osebit loc
De unde să mă întorc,
Ci merg p-un drum neștiut
Și la loc necunoscut,
Nu știu la bun sau urât,
La dulce sau amărât;
Căci nu e să-l aleg eu,
Să fie pe placul meu;
Decât știu că-ntr-acest ceas
Plec, mă duc, de tot vă las;
Și merg cu adevărat
Într-un loc prea depărtat,
De unde nu mai gândesc
Nici nu mai nădăjduiesc
A mai veni înapoi,
Să mai fiu iarăși cu voi.

Ah, ce proaste năluciri
 Și slabe adăpostiri!
Mă rezimam cu păreri
 L-ai tinereții puteri,
Și la moarte nu gândeam,
 Ci o să trăiesc credeam;
Dar acum văz că am fost
 Fără de minte și prost;
C-astă boală ce-o trag eu
 Nu-mi e de la Dumnezeu,
Ci singur o căutai
 Ș-alergai d-o căpătai;
Nici altui vină nu bag,
 Că pe dreptate o trag,
Ș-îmi pierz viața singur eu
 Cu acest prost cap al meu.
Ah, doriții mei părinți!
 Unde sînteți? Nu veniți
Să vedeți cum am ajuns
 De arma morții pătruns?
Și cum cu moartea mă lupt
 L-al peirii mele punct!
Mă lupt cu dânsa cumplit,
 Dar văz că m-a biruit,
Ș-în grab dup-acest pămînt
 Va să m-arunce-n mormînt;
Ci voi, prietini și frați,
 Vă rog toți să mă iertați,
Că merg tînăr de la voi
 La locul cel de apoi,
Și iar ne vom întîlni
 Acolo când veți veni.

NESTATORNICIA LUMII

Ah, lume! tirană lume!
Nu te numesc cu alt nume,
Decât roată-ți zic că ești;
Căci câți lăcuiesc în tine
Și de dobândesc vrun bine
Tu pe loc îi învârtești.

Și d-unde stau la-nălțime
Se văd la o adâncime
Foarte groaznică, încât
Pururea a lor viață
Ș-o petrec ca într-o ceață
Prea cumplit și amar.

Ci, de-i scoți la arătare,
Ține-i tot în aceea stare
În care se nasc de mici;
Că-ncai se deprind cu viață
Bună, rea, până să-nvață,
Și rămân toți mulțamiți.

Nu-i tot premeni schimbându-i,
Din stări în stări înălțându-i,

Ș-învârtindu-i ca-n dulap;
Căci până să se deprinză,
Binele să-l mai coprinză
Tu-i dai iarăși peste cap.

ALTUL

Ah, lume, lume tirană!
Mă mir cui poți tu să placi!
Că toți gust din a ta rană¹,
Pe nimenea tu nu-mpaci.

Plângând se nasc toți în tine,
Plângând creșterea-și apuc,
Plângând gust din al tău bine,
Plângând din tine să duc!

Că ce bine? ce dulceață
Ne dai în lumina ta?
Pe cine tu în viață
Ne poți vesel arăta?

La cine tu părintește
Duiioase buze-nzâmbești?
Ce om ție-ți mulțamește
Că-l mângâi și îl iubești?

¹ Greșit pentru *hrană*?

Căci, cum naști pe muritorul,
Fără să-l dorești de fel,
Îl îmbrâncești cu piciorul,
Răstit zicând către el:

“Ai, du-te, umblă, te poartă
Orcum va fi mai urât,
Învârtit, rotit de soartă,
Negăjit și amărât.”

De aceea cu drept zice
Tot cel în patimi crescut
Că numai d-acel ferice,
De cel ce nu s-a născut.

O
ȘEZĂTOARE LA ȚARĂ
SAU
CĂLĂTORIA LUI MOȘ ALBU

Din București într-o toamnă plecând pentru un drum lung,
Seara pân' la Colintina abia putui să ajung.
Aci fiind hanuri multe, aș fi putut să rămâi
Și ca un drumaș pedestru în acea noapte să măi,
Dar să nu fac ca țiganul, carele când a plecat
Ș-a luat pila, ciocanul, și în tindă s-a culcat,
Viindu-mi aceste-n minte, îmi iau traista pe ciomag,
Și după ce ca tot omul un ciocan de rachiu trag,
O iau pe jos la drum iute, văzând că s-a înserat,
Ca să ajung mai devreme să găzduiesc la vrun sat.
Mergând astfel puțin încă, niște ceață s-a întins
Ș-o-ntunecime adâncă din patru părți m-a coprins;
Eu mergeam, și ceața, fumul cât trecea să lăsa gros,
Încât abia vedeam drumul cu ochii plecați în jos.
Satul nu era departe, dar eu drumul meu pierzând
Luasem spre altă parte, unde mă duc nevăzând;
Când mă pomenii dodată între niște arături,
Am stătut în loc îndată, privind cu fluierături;
Mă miram spre care parte să merg, calea să-mi descurc,
Ziua era prea departe să stau aci să mă culc.
Privind astfel mai departe, văz o lumină de foc,
Și prin mărăcini, prin gloduri o luai spre acel loc;
Întunec fiind foarte, unde călcam nu vedeam,
Țiind ochii-mi spre lumină mă-mpiedecam și cădeam;

Până când în cea din urmă dodată cum am pâșit,
Mă pomenii într-o groapă, de unde n-am mai ieșit;
Noroc că nu fuse apă, ci un puț nisipos, sec,
Săpat, neisprăvit încă, dar puteam să mă înec;
Nici n-a fost ghizduri¹ sau lemne de care să mă lovesc,
Că adormeam somnul tatii, să nu mă mai pomenesc;
Decât mă aleasei numai cu dureri din lovături,
Cu genuchi, coate belite și la ochi cu zgârieturi.
Și așa fără de voie-mi am rămas să dorm aci,
Nevrând să fac ca țișanul în tindă a conăci².
Îi găseam atunci dreptate, deș-îl luasem de prost,
Și ziceam că mai cuminte decât mine el a fost.
De făceam și eu ca dânsul, nu eram să rătăcesc,
Și să caz în astă groapă, să mor, să mă prăpădesc.
Fiind mult până la ziua, am avut timp de prisos
Ca să procitesc în minte mii de spuneri de folos,
Pe care eu mai-nainte nu le chibzuiam așa,
Ci-mi intra pe o ureche și pe ceilaltă-mi ieșea;
Și ziceam, clătind cu capul, că d-aia bieții români
La câte o întâmplare zic vorba celor bătrâni:
 Că "omul până nu pătimește
 Niciodată nu să-nțelepțește".
Dar ca surdului bați toabă la urechi cu ăst cuvânt.
Că din gură cu vânt iese și să duce iar în vânt.

Adică următoarea povață:
Cine pleacă mai de dimineată
(Neașteptând soare să răsară)
Departe ajunge până seară.
Și iarăși: la orce călătorie
Nu pleca fără tovarosie.
Negoțul de vei să-ți fie sigur,

¹ Căptușeala de lemn a fântânilor.

² A poposi.

Să-l întorci fără tovaroș, singur.
Lupului de ce-i e ceafa groasă?
Că singur își gătește de masă.

Așadar tovaroșia la negoț e de prisos,
Iar la o călătorie să aibi este de folos;
Căci poate cazi în vro groapă, în apă sau în vrun râu,
Și de n-are vro putere, tot îți întinde un brâu.
Bunioară iacă mie acum cum mi s-a-ntâmplat,
Să fi avut un tovaroș, mâine ar vesti în sat;
Dar acuma cine știe d-aci de voi mai ieși,
Poate de sete, de foame chinuit mă voi sfârși!
Gândind astfel văz că-ncepe a se lumina de zi
Și scârțaituri de cară pe drum a se auzi.
Atunci cunoscul că puțul e-n marginea unui drum
Și pe lângă tot necazul mă bucurai oarecum.
Deci când simții mai aproape scârțâitura de car,
Începui să strig din groapă cu recnet ca de vacar.
Dar de alt necaz acuma fierea în mine crăpa:
Că zgomotul cel de cară de tot glasul-mi astupa.
Mai trecând, auzii iarăși niște glasuri de copii,
Carii venise cu vite să le pască prin câmpii.
Asemenea și la dâșii am început a striga,
Dar ei fără să auză să juca și alerga;
Mai dedei încă o gură, tocma cum strigă la lup,
De eram să-mi rup și glasul și de tot să mă astup;
Dar ce folos! că băieții deși au auzit glas
Ș-au alergat să se uite în groapă în acel ceas,
Cum mă văzură îndată în fundul puțului stând,
O croiră toți la fugă, "aoleo, dracu!" strigând.
— Nu sînt drac! strigai la dâșii, dar ei nici n-au auzit,
Ci-n sat la părinți să spuie pe fugă s-a repezit;
Și sătenii auzindu-i au luat funii pe loc,
Gândind că din sat d-acilea a căzut vrun dobitoc;
Dar la puț dacă veniră și să uitară în el,
În loc de drac și de vită văd un om cu ei la fel;

Ș-începură cu mirare a zice ș-a se cruci:
— Ucigă-te crucea, drace! Măi, dar cum căzuși aci?
Beat ai fost, n-ai fost în firea-ți, or cum ți s-a întâmplat,
Tu ai căzut aici singur, or cineva brânci ți-a dat?
Acestea zicând, lăsară funia ce au adus
Și legându-mă cu dânsa de suptsiori m-au tras sus;
Apoi puțintel cu dânsii pe verdeață am șezut
Și le-am spus toată-ntâmplarea și în puț cum am căzut.

Deci dând la toți mulțămire și slavă lui Dumnezeu,
Îmi luai traista-n spinare și plecai pe drumul meu,
Hotărând ca mai devreme la vrun sat să găzduiesc,
Ca nu cumva să se-ntâmple ceva iar să pătimesc.
Mersei vro câteva ceasuri, fără undeva să șez,
Temându-mă sileam calea pe drum să nu înserez,
Și tot priveam înainte când și când să văz un sat,
Cum și în cele din urmă de el m-am apropiat;
Și fiind acum devreme și soarele încă sus,
Rămâind ca două sulii să sfințească la apus,
Și nimeni nu să-ntorsese din săteni până atunci,
Ci se aflau toți la muncă încolo-încoaici prin lunci,
Șezui aci jos pe iarbă, fiindcă vântul bătea,
Fiind și gardul aproape, mă răzimai d-o proptea,
Gândind ca să mai răsuflu și să odihnesc cevași
Până să vie sătenii și să-mi caut un salaș.
Eu ostenit de drum una, al doilea nedormit,
Stând în puț o noapte-ntreagă în cugete chinuit,
Am adormit fără veste lângă gard cum am picat;
Când m-am deșteptat, văzui că tot satul s-a fost culcat.
Începând să fluier iară, mă scol, mă uit împrejur,
Și, Dumnezeu să mă ierte, cât p-aci eram să-njur,
Când văzui că nicăierea lumină nu să zărea,
Decât la o ferestruie ceva-ceva licurea;
Îmi luai traista la umăr și ciomăgelul în mâini
Și plecai spre acea casă, lătrându-mă mii de câini;
Când am mers în bătătură și la ușă am ajuns,

Nici n-am strigat, ș-o femeie dinlăuntru a răspuns:
— Cine e pe astă vreme? Eu îi răspunsei: — Om bun.
Ea mă întrebă: — Câți inși sînteți? Eu am răspuns: — Numai un.
— Dar ce vei? mă-ntrebă iară; eu am răspuns: — Sînt drumaș,
Am întârziat pe cale și te rog să-mi dai sălaș.
Ea, deschizând: — Porftim — zise —, intră-n casă, dragul meu,
Că pentru oameni de treabă e loc de la Dumnezeu.
Intrând și dând bună vreme, ea mă-ndreptă la un pat
Ș-împingând în foc tăciunii, să toarcă s-a apucat;
Și tocma când căscăi gura să-ncep a o întreba
Despre una, despre alta și d-are bărbat sau ba,
Din depărtare dodată se auzi un cimpoi,
Făcându-i alai toți câinii cu latratul dinapoi,
La care zise femeia: — Iacă și bărbatul meu,
Beat de la cârciumă vine și cântă să-l auz eu.
Acest cuvânt al nevestii, că vine bărbatu-i beat,
Nu-mi prea sună-n urechi bine și cam-cam m-am îngrijat;
“De o fi, ziceam în sine-mi, vreun om bănuitor
Și cu arțag la beție, bătăios, gâlcevitor,
Cum mă va vedea pe mine la miez de noapte șezând
Cu nevasta lui în casă, te miri ce i-o da prin gând!
Și atunci, Doamne ferește, iar vreuna voi păși
De nu voi avea cu cine părul a mi-l împărți!”
Gândind eu aceste, iacă câinele lui îl lătră
Și gazda mea cu cimpoiul abia pe ușă intră.
— Bună vreme! — zise vesel, la nevasta lui cătând —
Dar ce nu te-ai culcat încă și șezi la furcă torcând?
Pe lângă aceste vorbe s-a-ntins cu mâna la ea
Ca tot omul la nevasta-i cam în glume când o ia.
Dar ea: — Șezi, frate, — îi zise, cam încetinel șoptind —
Avem un strein în casă și poate n-o fi dormind;
Mă pomenii adineaură cu el la ușă bătând,
Până mâine dimineață sălaș de la noi cerând.

El când zise: — Unde este? îndată s-a și sucit,
Și văzându-mă îmi zise: — Oaspet, bine ai venit!

Apoi întrebând nevasta: — Dar i-ai dat pentru cinat?
— Ce să-i dau? — ea îi răspunse — mamaliga s-a mâncat.
— Fă alta curând, îi zise. — Dar din ce? — ea i-a vorbit —
Că mălaiul ce-l avurăm de astăzi s-a isprăvit.
— Pleacă mai curând — el zise — și te-mprumută din sat.
— Acuma toți dorm, — răspunse — dar voi fierbe un păsat.
— Ai păsat? bravo — el zise —, pune căldarea curând,
Și o umple să-i ajungă, că o fi omul flămând.
Eu auzind vorba bună, care nu o așteptam,
Îmi veni puțințel suflet, dar tăceam și ascultam;
Că mă temeam cu vro vorbă nu cumva să-l înăspresc
Și cu vreo-njurătură pe loc să mă pomenesc.
Păsatul dar fuse gata, masa îndată s-a pus
Ș-într-o troacă largă, mare răsturnându-l l-a adus.
— Prietine, poftim! — zise veselul ospățator —
Vino și șezi de mănâncă, ca un flămând călător,
Și eu aci lângă tine cu cimpoiul o să șez,
Până te-ai sătura bine, să-ți cânt, să te desmierdez;
Că am poftă să-ți fac cinste tocma ca la un boier,
Să pomenesci de sălașul al unuia cimpoi.

Așa eu șezui la masă a mânca și a sufla,
Începu și el îndată cimpoiul a și-l umfla;
Deși nu-mi ardea de cântec, cum eram ostenit mult,
Dar cu voie, fără voie, trebuia ca să-l ascult.
El cânta, eu pe tăcute cu lingura tot căram,
Eu treaz, flămând, el beat, sătul, cam nepotrivii eram;
Dar când eu îmi umflai burta și mă-nchinai să mă scol,
El privind și văzând vasul că încă tot nu e gol:
— Mănâncă! — strigă — mănâncă, te rog, dacă mă iubești,
Nimica să nu rămâie, să te văz că-l isprăvești.
— Mâncai — zisei —, bogdaproste, prea bine m-am săturat.
— Nu să poate — el răspunse —, mai nimica n-ai mâncat.
Văzând că nu scap de dânsul iarăși lingura luai,
Ca să-i îndeplinesc voia, încă ceva mai mâncai.
Văzând el că stătui iarăși, se uită iarăși în vas

Ș-îmi zise: — Ț-am spus o dată să-l mănânci, că nu te las.
Mă îmbia tot într-una și din cimpoi nu tăcea,
Nu mai avea altă vorbă decât “mănâncă!” zicea.
Eu văzând că nu am altfel de el să mă mântuiesc,
Trebuia orcum pâsatul din troacă să-l isprăvesc;
Ș-învățându-mă nevoia, iar lingura am luat
Ș-începui s-o duc spre gură încărcată cu pâsat,
Iar cu ceealaltă mână din lingură îl luam
Și fără să mă priceapă p-ascuns în sân îl băgam;
Că fiind cam întunerec cu lumina de tăciuni,
Am putut să fac prea lesne astfel de înșelăciuni;
Și mai vartos el adesea cimpoiul cum își umfla,
Aveam prilej să nu poată meșteșugul a-mi afla.
Asfel curățind eu vasul și lăsându-l de tot gol,
Am întreat de am voie de la masă să mă scol.
El își plecă iarăși capul și în troacă s-a uitat,
Ca să vază de mai este într-însa ceva pâsat;
Și văzând-o goală-mi zise: — Scoală, acum să jucăm
O horă de brâu sârbească și atunci să ne culcăm.
Zicând aceste îndată o mână îmi puse-n brâu
Și începu să mă poarte ca p-un dobitoc de frâu;
Iar cu ceealaltă mână din cimpoi zgomot făcea,
Strigându-mi des “joacă bine!”, prin casă mă răsucea;
Cu voie, fără de voie, a trebuit să și joc,
Ca să scap cumva din mâna-i nu aveam nici un mijloc.
Trăgând dar prin casă danțul și fiind de brâu întins,
Slăbind încet-încet brăul deodată s-a descins,
Ș-începu din sân pâsatul supt picioare a pica
Încoaci-încolo prin casă și de noi a se călca;
El simțind supt picior moale, îndată stătu din joc
Și din vatră cu tăciune se uită în acel loc.
Ce i s-a părut, nebunul, e aproape de-nțeleș,
Începu să dea în mine, strigând afară să ies.
Și luându-mă de mână pe ușă mă îmbrânci,
Zicând: — Du-te în poiană, iar nu în casă aci.

Se luă și după mine, dându-mi una peste tur,
Zicând: — Du-te mai departe, iar nu aici împrejur.

Eu văzându-mă de dânsul dat afară ca un porc
Mă temui d-aci-nainte în casă să mai mă-ntorc,
Ca nu cumva să mă ție până la ziua la joc
Și să nu-mi odihnesc trupul ș-în acea noapte deloc;
Așa sării în grădină, d-acolo-n altă intrai
Și pe o claie de paie ca să mă culc mă urcai.
Nu trecu mult dup-aceasta și văz doi gardul sărind,
Cu sărutări dragăstoase și încetișor șoptind;
Veniră tocma supt claie, la care eram urcat,
Și aci să așezară să stea amândoi la sfat.
Ș-am cunoscut după șoapte că nu-s făcători de rău,
Ci tainică întâlnire între fată și flăcău.

Așa eu din vârful clăii neputând să-i văz ce fac,
Mă râma-n inimă parcă oarecare gând de drac.
Mă pui pe brânci cu încetul și ochii în jos îmi plec,
Ca să mă uit, să iau seama la acești doi cum petrec.
Și neputând vedea bine, spre margine tot m-am tras,
Până când drept peste dâșii alunecând caz în nas.
Ei văzându-mă dodată fără veste-n capul lor
Au gândit că-s Miaza-noapte ș-am venit ca să-i omor!
Fug înspăimântați de moarte, pârleazul nenemerind,
Cu vaitături răgușite peste mărăcini sărind;
Iar eu, rău cum mă lovisem cu căderea mea în nas,
Nu puțin mă necăjisem de durerea ce am tras;
Pentru care să bag vină neavând altuia cui,
Îmi ocăram nerozia care singur o făcui;
Dar mă mângâiai îndată, chiar în același minut,
Că uitându-mă-nainte văz un ce alb așternut;
Dibuiesc prin întunerec, dau cu mâna d-un pui fript,
Carele era cald încă și în frigare înfipt;
Mai dibuind pe alături dau și peste un vas plin,

De o azimioară caldă și de o ploscă cu vin.
“Săracii! zisei în sine-mi, cât s-o fi ei necăjit
Să-și gătească astă cină, dar soarta nu le-a slujit!
Ce să zic? Și rău îmi pare, dar bine-mi pare mai mult,
Îmi șopti poate norocul ca să mă plec să ascult,
Că iacă scăpai de două: una, adică de frig,
Ș-a doua, de setea care era aci să mă frig.
Dumnezeu tot îngrijește de un sărac când și când,
Ce-i trebuie îi trimite când nici nu-i dă lui prin gând.
Așadar aceste toate pentru ei nu s-a gătit,
Tocma după vorba care de la moși am auzit:

«Nu e pentru cine să gătește,

Ci pentru cine să nimerește.»

Iar pentru ei astă-seară pupatul le e destul,
Dar îmi e necaz de mine că de păsat sînt sătul;
Ba și îndesat cu sila, cum n-am văzut nici în vis,
Ș-acum mă uit la acestea, duple cum unul a zis:

«Bucatele sînt destul de bune,

Dar n-a știut nașa a le pune.»

Iar cât pentru plosca asta le sînt recunoscător
Ș-o să-nchin cu ea o dată pentru sănătatea lor.”
Asfel zicând, ridic plosca, și sete cum îmi era,
Într-atât trăsei dintr-însa, încât ochii-mi scăpăra;
Și cu ridicarea ploscii către răsărit privind
Văzui zorile ivite pe-ntunerecul gonind.
Atuncea eu nu pierz vreme, tot vinul din ploscă sug,
O las aci, iau friptura cu azima și plec, fug.
Ca să-ntreb de drumul mare trebuință nu făcea,
Mă-ndreptai de niște cară încărcate ce trecea.
Dar d-a nopții neodihnă și câte le-am pătimit,
Cum și de vinul din ploscă tămâiat și amețit,
Eram ca bătut în pivă, capul îmi atârna greu,
Și ca să-mi răsipesc somnul îmi frecam ochii mereu;
Dar surda, că vinul care nu m-am îndurat să-l las
Ș-îmi fu milă să rămâie să se trezească în vas,

Își lungise atât nasul până încât s-a întins
Ca să glumească cu mine și într-un noroi m-a-mpins;
Eu mă sculam să plec iarăși, să mă duc în drumul meu,
El când mă-mbrâncea în dreapta și când în stânga mereu.
Văzându-l că nu mă lasă, ci tot mă-mpinge să caz,
În cele mai dupre urmă am șezut jos de necaz.
Merindea cea câștigată în mâna cum o țineam,
Cât coala-n noroi căzuse și să o iau nu puteam.
Un câine, drumaș ca mine, trecând p-aci-ntr-acel ceas
Și dând mirosul fripturii în delectatul său nas,
Văzându-o stând rău pusă, frumușel o rădică
Și ca să o puie bine fără zăbavă plecă.

Stând eu aici văz că trece un sătean cu carul gol,
Îl strig, îl rog ca să vie să-mi dea mâna să mă scol.
Bunul om își opri carul, pe loc la mine veni
Și întâi cu bună ziua după ce mă omeni,
Mă întrebă ce îmi este. Eu i-am zis: — Nu poci acum,
Ci ia-mă-n car și-ți voi spune ceea ce mă-ntrebi pe drum.
Așa el de suptsioară ca p-o mireasă mă ia,
Ș-abia în caru-i mă puse, fără a se-ngreuia,
Dete “hăis! cea!”, plecă carul, și eu cum eram turtit
Ca un copilaș în leagăn îndată am adormit.
El neavând ce să facă să dorm buștean m-a lăsat
Ș-a fost silit să mă ducă acasă la el în sat.
Când ajunse-n bătătură și-ncepu a desjuga,
Auzindu-l făcând gură și copiii a-și striga,
Mă deșteptai deodată treaz de vin, de somn sătul,
Și mă văzui tras cu carul și băgat supt un pătul.
Îmi frec ochii, mă uit bine, văz că s-a fost înserat,
Ș-alătura un foc mare de fete înconjurat,
Care din sat se strânsese la șezătoare cu furci
Și de glume, basne, râsuri hohotea ca niște curci.
Mă ridicai în picioare ca să mă dau jos din car,
Dar șezui iar, când văzui că sînt plin de noroi, murdar;

Și stând aci, pântre loitre la dânsle mă uitam,
Tiriachiu³, în cap cu fumul, cu căscate ascultam;
Așa-nțelesei că ele a fost spuind ghicitori,
Cum obicinuiesc prin sate să spuie la șezători;
Alte care mai zisese nu poci să știu pân-aci,
Decât pe acestea care auzii a le ghici:

Ghici ghicitoarea mea:

Ce lucru este în toate

Și fără el nu să poate?

(Numele)

Să vă întreb alta:

Spuneți-mi acum anume

Ce pom e acel în lume

Care ramurile sale

Toate le are la vale

Și vinele, rădăcina,

Îi stau în sus cu tulpina?

(Inu)

Ghici ghicitoarea mea:

Ce floare e mai frumoasă

Și bărbații o miroasă,

Numai lor e dragăstoasă?

(Femeia)

Ghici ghicitoarea mea:

Ce nod cu gura să-rnoadă

Și cu mâini nu se desnoadă?

(Cununia)

Ce este aceea:

Supt pădure grămădită

³ Amețit.

Şade lumea învelită,
Ziua de soare fugită,
Noaptea de lună pitită?

(vsvC)

Ghici ghicitoarea mea:
Sînt albă sulimenită,
Şi urâtă, şi iubită.
Vara nu vor să mă vază
Şi iarna mă-mbrăţişază.

(vqvos)

Ghici ghicitoarea mea:
Eu n-am din natură
Nici limbă, nici gură,
Dar spui la orcare
Cusurul ce-l are,
Şi nu se mînie,
Ci va să mă ţie.

(vpuij8O)

Ghici ghicitoarea mea:
Din toate-s mai grasă
Cînd intru, de groasă
Umplu toată casa,
Ziua mi-e ruşine,
Noaptea văz mai bine.

(vavvvn7)

Ghici ghicitoarea mea:
Eu la orce casă
Sînt slugă aleasă,
Eu pe orşicine
Întâmpin cînd vine,
Cînd pleacă afară,
Eu îl petrec iară.

(v8n)

Ghici ghicitoarea mea:
Ziua în voiaje
Mereu mă pornesc,
Noaptea mă pun straje
Casa să păzesc.
(*Broasca uşii*)

Ghici ghicitoarea mea:
Sînt cercel cu toartă
Dar om nu mă poartă,
Decât mă acaţă
La case în faţă.
(*Lacătul*)

Ghici ghicitoarea mea:
În pădure m-am născut,
În pădure am crescut,
Şi în oraş cum m-au adus
Judecător am fost pus.
(*Înălţ*)

Ghici ghicitoarea mea:
Ce e dulce şi mai dulce
Şi nu poate să se-mbuce,
Dar din el gustă tot omul,
Şi argatul, ca şi domnul?
(*În uros*)

Ghici ghicitoarea mea:
Ce nu poţi să pui
Să şază în cui?
(*În O*)

Ghici ghicitoarea mea:
Buturuguţă uscată,

Ghici ghicitoarea mea:
Ce hiară încornorată
Umblă cu gura căscată
Și numai cu limba râmă,
Tot răstoarnă și dărâmă?
(1n8n1d)

Ghici ghicitoarea mea:
Trupul îmi bagă în casă
Și capul afară-mi lasă.
(1n1n1)

Într-acestea, văz că vine la dânsle un bătrân,
Care se părea că este un prea dezghețat român,
Pe care ele-l chemase să le spuie la povești,
Fiindcă el știa carte ș-alte bazne bătrânești.
Fetele dacă-l văzură începură a-l numi,
Zicând: — Iacă și moș Neagu veni a ne mulțămi.
După ce șezu bătrânul, una carea îndruga⁴
Începu cu lingușire a-i zice și a-l ruga:
— Moșicule! știi prea bine că noi toate te iubim
Și ca pe un tată tocma te avem și te cinstim;
De aceea totdeauna te chemăm la șezători,
Să ne spui vreo poveste și niscaiva ghicitori;
Fă bine dar ș-astă-seară, fără a te supăra,
Cu ghicitori or cu bazne iarăși a ne-ndatora.
El răspunse: — Draga tatii, eu știu lucruri bătrânești
Și ca bătrân nu-mi prea place ghicitori copilărești;
Dar ca să vă-mplinesc voia, îmi voi lăsa placul meu,
Vă voi spune, dar știu bine c-o să le desleg tot eu.

Bunioară ca: Odată, un sătean la bâlci plecând,
Veni copilul la dânsul și îl întrebă zicând:
“Unde vei să mergi, tatică?” El: “La bâlci, copilul meu”.

⁴ Torcea.

Fiul: "Cumpără-mi un fluier, de nu vei să merg și eu!"
 Tatăl său făgăduindu-i și la bălci dacă s-a dus
 Ca să-i cumpere un fluier aminte ș-au și adus.
 Acasă dacă se-ntorarse, fiul său l-a ntâmpinat
 Și bucurat zise: "Tată! dar fluier mi-ai cumpărat?"
 El "da!" după ce-i răspunse și fluierul i-a întins
 Și fiul de păreri bune cu două mâini l-a coprins;
 După ce suflă într-însul și se-ncercă a cânta,
 "Mă rog, taticule, zise, na de cântă dumneata".
 Așa chiar și voi acuma veți face la spusul meu,
 Eu să vă zic ghicitoarea și să o desleg tot eu.
 Cu toate că nu mă supăr, puteți să mă întrebați
 Care n-o puteți pricepe și nu știți s-o deslegați.

Așadară ascultați:

Întrebare: De ce latră câinele?

(Că nu poate vorbi)

În.: De ce duce câinele osul în gură?

(Că nu are traisă să-l pue)

În.: De ce roade câinele osul?

(Că nu poate să-l înghiță)

În.: De ce se culcă boul?

(Că nu poate să șază)

În.: De ce-i curg boului balele?

(Că nu poate să scuipe)

În.: Cine geme nebolind și caută nepierzând?

(Porcul)

În.: De ce fuge iepurele la deal?

(Că nu poate să intre supt deal)

În.: Când stă iepurile și nu fuge?

(În frigare)

În.: De ce șade cioara-n par?

(Că nu se poate înțepa în el)

În.: Când este parul cu amândouă părțile-n pământ?

(Când e oala pusă pe el)

În.: Când e noaptea mai mică?

(Când te culci seara târziu)

În.: Când e ziua cea mai lungă?

(Când n-ai ce să mănânci)

În.: Când e ziua cu noaptea totuna?

(Când se îmbată gazda dimpreună cu oaspeții)

În.: Care bucate sînt mai cu gust?

(Care se mănâncă cu foame)

În.: Ce este mai dulce decât toate în lume?

(Limba, când vorbește vorbe dulci)

În.: Dar ce este mai amar decât toate?

(Larăși limba, când vorbește vorbe amare)

Ca d-alde aste și alte pe când moș Neagu spunea,
Din care cele mai multe nu le poci minte ținea,
Văz intrînd în bătătură alți doi inși, încet pășind
Și pe cale împreună d-alde ale lor vorbind.
Fetele cum îi zăriră își ziseră: — Vedeți voi?
Uite că vine moș popa și arendașul la noi.
Zicînd astfel, se sculară care pe unde ședea,
Cinstea cea cuviincioasă acestora ca să dea;
După dînșii totdodată veni și un militar,

Care din slujbă ieşise ş-aducea un lăutar.
 Deci zicându-le să şază, şezură şi ei în rând,
 Câte o buturuguţă în loc de scaune luând.
 Popa zise: — Jupân Iani (aşa chema p-arendaş),
 Crez că ai avut petreceri mai frumoase la oraş;
 Acolo sînt baluri, clupuri, e teatru, e picnic,
 Sînt soarele şi altele care nu ştiu cum le zic,
 De care dumneata poate până în gât eşti sătul
 Şi de soarta⁵ noastră crez că o să aibi de răs destul;
 Fetele noastre sînt proaste, nu vorbesc politicos,
 Nici ştiu să întoarcă polca şi controdanţul⁶ frumos,
 Ele pe la soarele toate furcile îşi iau,
 Spun, sporesc din gură multe şi din mâini lucrez, nu stau;
 Vrun lăutar de se-ntâmplă să aducă cinevaşi,
 Nu-l pun la danţuri să cînte, după cum fac la oraş,
 Ci îi cer ca să le cînte d-alde viteazul Mihai,
 Trăgînd din arcuş o dată, să zică zece din grai;
 D-alde aceste şi alte cîntece vechi bătrîneşti,
 Care-n ele se coprinde tot oarecare poveşti.
 Iar duminici, sîrbătoare, când nu lucrez, ci şed tot,
 Atuncia se duc la horă şi joc până nu mai pot;
 Căci şi jocul este iarăşi născocit de om mintos,
 Ca-n sîrbători să nu doarmă un muncitor mai vîrtos.
 Fiindcă şederea, somnul lesne să face nărav,
 Că ele moloşesc trupul şi îl fac leneş, trîndav;
 Iar sîrbătoarea când joacă e ca şi când ar munci
 Şi a doua zi la lucru trupul uşor pot suci.
 Aşadar fetele noastre, ca de oameni muncitori,
 Asta-seara o să spuie la basne şi ghicitori.
 De aceea ştiu prea bine că aşa mult n-o să stai,
 Să ascuţi la d-alde aste şi mulţămire să ai.

⁵ Trebuie citit, probabil, *soareaua* (deşi intră greu în vers): în prima ediţie se citeşte *soarteao* (greşit pentru *soareao*).

⁶ Contradansul (dans de origine engleză — *country-dance* —, răspândit şi în Franţa în prima jumătate a secolului al XIX-lea).

— Ei! ei! parinte, — el zise — chind am fost la Bucuresti,
 Am ținut io un han mare la straza⁷ la Tirchilesti;
 Avem la el una crițma, una iar cu bacalii⁸
 Si una bragazirie, ostoson⁹ trii pravalii;
 Toate era ale mele, vindem pasturma¹⁰, opinți,
 Funii, pacura, liulele, tiutium rumunesc si chinți¹¹.
 Avem si una ondaie, ama¹² țe mare sa zic,
 Începei ținșpreți de oameni, tote mari cu copil mic.
 Chind venei baba de jurna¹³ cu fete, cu lautari,
 Si cu flechei ipochimeni¹⁴ precupeți tot cu punzi mari,
 Ah! sa vezi țe frumos baluri am facut si am zucat!
 S-are patru ochi, nu saturi, si urechi de ascultat.
 Atunțe io paralute am chistigat chitevas,
 Am luvat mosia asta si am facut arendas.
 Omos¹⁵ de chind sînt aițe in sat tot omenii prost!
 Niți el nu vine la mine, niți io la altul am fost;
 Tote zile singur, singur, zou pre mult mi s-a urit,
 Malista¹⁶ chind vine noapte, apoi mi s-a hotarit.
 Lipon¹⁷ si io asta-sara am poftit aiți sa viu,
 Sa vez fetele țe fațe, ca să nu zic che nu stiu;
 Ama daca veniam singur, dezaba, nu fațem haz,
 Che fetele de rusine era sa mi facă naz.
 Acum omos bine-mi pare ca sfinția-ta a vrut
 S-ai venit aiți cu mine la fetele sa ascult;
 Am si o sluga la mine care am fost militar,

⁷ *Straza* = strajă (barieră).

⁸ *Bacalie* = băcănie.

⁹ *Ostoson* (în limba greacă) = în total.

¹⁰ *Pasturma* = pastramă.

¹¹ *Chinți* = chingi.

¹² *Ama* (în limba greacă) = dar.

¹³ Nu am putut stabili sensul acestui cuvânt.

¹⁴ *Ipochimen* = de vază.

¹⁵ *Omos* (în limba greacă) = însă.

¹⁶ *Malista* (în limba greacă) = mai ales.

¹⁷ *Lipon* (în limba greacă) = așadar.

Am porunțit el să vie aiți cu un lautar;
Dacă vrei să pun să chinte che io am plătit pesin,
Am dat una firfirica¹⁸ și ținzițeți dramuri de vin.
— Bine, bine, jupân Iani, — popa zise — ești un om
Politicos, prea de treabă, mai vârtos și galantom,
Te-ai cheltuit asta-seară pe fete să le cinstești,
Să le cânte lăutarul și dumneata să privești.
Prea frumos, dar docamdată lăutarul poate sta,
Și eu după ce m-oi duce atuncea le va cânta,
Căci e mult pentru un preot ș-aici numai c-am venit,
Nu doar că neiertat este, că nu e loc necinstit;
Dar însă dumneata poate cumva vei fi auzit
Că alte are mireanul ș-alta popa de păzit.
După cum este o vorbă din zilele bătrânești:
“Or vorbește cum ți-e portul, or te poartă cum vorbești.”
Deși iar după cum zice: “omul sfințește pe loc,
Omul iarăși îl preface și în bătaie de joc”.
Cele sfinte în tot locul totdeauna sfinte sînt,
Nu să spurcă niciodată aceea ce este sfânt.
Omul iarăși cel de cinste în tot locul e cinstit,
Că să poartă omenește și de toți e omenit.
Iar murdar care se poartă în tot locul e murdar,
El ș-între oameni de cinste la cuvinte e flecar.
Noi însă în asta seară o adunare avem,
Care din cele mai rare ca să o numim putem;
Fiindcă o să petrecem un ceas sau cel mult doi, trei,
Ca bătrânii, mai cu cinste, iar nu ca cei tinerei.
Avem aici pe moș Neagu, pe cel mai bătrân în sat,
El trăind a văzut multe și multe de cap i-a dat;
Știe povești prea frumoase, cum și basne, ghicitori,
D-aceea îl și tot cheamă fetele la șezători.
Noi dar mai întâi pe dânsul să-l punem a ne cinsti,
Și din multe care știe ceva a ne povesti.

¹⁸ Monedă de argint de mică valoare.

— Bucuros, — moș Neagu zise — acum am tâlmăcitori,
 Și o să încep a spune la altfel de ghicitori,
 Care numai popa poate să le ghicească frumos,
 Și ghicitorile care sînt din carte mai vîrtos.
 — Începe — popa îi zise — acum orcare vei vrea
 Și îți vom ghici din ele care ni să va părea.
 Deci dar el își drese glasul, de câteva ori tușind,
 Apoi urmînd cu-ntrebarea, popa răspundea ghicind.
 Dar cam zăbovea la ele, una-n loc d-alta zicînd,
 Până să le nimerească, mai multe răspunsuri dînd;
 Și dacă vedea moș Neagu că vreuna n-o ghicea,
 Începea să spuie alta, după ce o tâlmăcea.
 Deci cu într-acele multe departe să nu mă duc,
 Era ca d-alde aceste, pe cât aminte mi-aduc:

În.: Cine nu s-a născut și a murit?

(*Adam strămoșul*)

În.: Cine la moartea lui a intrat în pîntecele maică-sii?

(*Tot Adam strămoșul, adică în pîmînt*)

În.: Cine a fost corăbierul cel mai dintîi în lume?

(*Noe, care a scăpat de potop*)

În.: Ce cocoș a cântat și s-a auzit în toată lumea?

(*Cocoșul din corabia lui Noe*)

În.: Cine de viu s-a-ngropat, mormîntul a umblat și mortul a cântat?

(*Iona proorocul, în pîntecele chitului¹⁹*)

În.: Cine a murit și nu s-a îngropat?

R.: Muierea lui Lot, care s-a prefăcut în stîlp de sare²⁰.

În.: Cine s-a născut de două ori și a murit o dată?

¹⁹ Balenci. Vezi, în *Vechiul Testament*, cartea profetului Iona (1, 15 — 2, 10).

²⁰ *Geneza*, 19, 26.

R.: Tot Iona proorocul, care s-a născut al doilea din pântecul chitului.

În.: Cine s-a născut o dată ș-a murit de două ori?

(Lazăr cel înviațat a patra zi)

În.: Cine s-a născut și încă n-a murit?

(Eu, m-am născut și încă nu am murit)

În.: Ce este: două stau, două aleargă, două se schimbă și două se sfădesc?

R.: Două stau: este cerul și pământul. Două aleargă: este soarele și luna. Două se schimbă: este ziua și noaptea. Și două se sfădesc: sînt viața și moartea.

În.: Care este întâia poruncă a lui Dumnezeu?

R.: Postul. Când a poruncit lui Adam să nu mănânce din pom.

În.: Un om avea trei pluguri de boi, semănă trei obroace²¹ de grâu, băgă doisprezece secerători, patru treierători, și ieșiră tot trei obroace de grâu?

R.: Omul este Dumnezeu. Trei pluguri, Sfânta Treime. Sămânța, cuvântul lui Dumnezeu. Doisprezece secerători, Apostolii. Și patru treierători, Evangheliștii.

În.: Șase era, doi sta și vorbea, și doisprezece se mira?

R.: Șase era: ceasurile din zi. Doi sta și vorbea: Domnul Hs. cu samarineanca la puț. Și doisprezece se mira: era Apostolii²².

În.: Ce sfânt n-a avut suflet și face minuni?

(Sfânta Cruce)

²¹ Obroc = vas cilindric de lemn, măsură de capacitate pentru cereale.

²² Evanghelia lui Ioan, 4, 6-27.

În.: Unde e buricul pământului?

R.: Aici, unde stau eu, de nu crezi, măsoară și vezi.

În.: Unde e dealul mai înalt?

(Unde e valea mai adâncă)

În.: Ce este mai alb decât laptele?

(Zău, că laptele nu luminează)

În.: Ce viețuitoare umblă dimineața-n patru picioare,
la prânz în două și seara în trei?

R.: Omul, că când e mic umblă d-a bușile, când e mare în două
picioare, și când îmbătrânește mai ia și un toiag.

În.: Am patru surori gemene
Cu numele asemenea,
Una p-alta se gonesc tot
Și să s-ajungă nu pot?

(Roatele carului)

În.: Sînt două surori în lume
Neasemenea la nume,
Una albă, luminată,
Ș-alta neagră, -ntunecată,
Se gonesc prin lumea lungă
Și nu pot să se ajungă.

(Zău cu noaptea)

În.: Din pământ ca Adam sînt zidit,
Pe roată ca sfântul Gheorghe tras²³,
În coptor ca cei trei coconi ars²⁴.
Când trăiam, de toți eram cinstit,

²³ Martiriul Sfântului Gheorghe (sec. IV), care a durat – spun biografiile – șapte ani, cuprinde și o sfășiere a trupului provocată de o roată cu săbii.

²⁴ În cartea *Daniel* din *Vechiul Testament*, cap. 3, se vorbește de trei tineri aruncați într-un cuptor încins, pentru că nu s-au lepădat de credința lor. În textul biblic, tinerii au scăpat nevătămați.

Mă lua-n mâini, mă pupa,
Iar când ca toți și eu am murit,
Nu s-a găsit cine a mă îngropa.

(*Borcanul de vin*)

În.: De iute ce sînt, trei abia mă țin,
Din nasu-mi curge miere și venin,
Glas nu am, dar să strig când voi fi pus,
Mă aude răsărit și apus.
Eu lumea o-mpăciuiesc și o-nvrăjbez,
Eu pe toți îi bucur și întristez.

(*Condeiu*)

ÎNTREBARE

Unul intrînd la o casă unde s-a întîmplat să fie o șezătoare de fete, a zis: "Bună seara, patruzeci de fete!" Îi răspunse una dintr-însele: "Nu sîntem patruzeci ci, de am mai fi pe cât sîntem și pe jumătate, atunci am fi patruzeci".

(*Era șasesprezece*)

ÎNTREBARE

Un copil îndrăzneț intrînd într-o școală întrebă pe profesorul câți școlari are. Îi răspunse el: "De aș mai avea încă atîți pe câți am și pe jumătate, și pe sfert, și cu dumneata, s-ar face o sută".

(*Au fost treizeci și șase*)

ÎNTREBARE

Unul cu capul tăiat ținea pe un mort în brațe, și mortul striga către cel cu capul tăiat: "Vai de mine, mă tem c-o să mor!" Iar cel cu capul tăiat zicea: "Nu te teme, că pînă sînt eu cu viață, tu nu mori".

(*Pomul tăiat și alinau*)

— De aște — zise moș Neagu — sînt de nu le isprăvești
Dar o să vă spui acum niște-ntrebări cu povești.

Odată trecând p-o cale și într-o luncă văzând
Pe un bărbat c-o femeie bucatele lor săpând,
Eu gândind că e bărbatul cu femeia lui vrusei
Ca să le dau bună ziua și într-acest chip le zisei:
“Bună ziua, om c-omoaie!” Iar nevasta mi-a răspuns:
“Nu e omul cu omoaia, cu ochii nu ne-ai pătruns,
Ci te uită și ia seamă că muma acestui om
Este soacră mumei mele (eu sînt vlăstar și el pom).”
Mergând tot gândii în sine-mi ce rudă sînt amândoi
Și am lăsat pân-acuma ca să vă întreb pe voi.
Cu zicerea “voi” moș Neagu către fete arătă
Și această întrebare la ele o îndreptă.
Popa însă îi răspunse: — Asta eu să Ț-o ghicesc,
Că la așa întrebări grele ele nu se domiresc.
Răspunsul acei neveste nu e greu de deslegat,
Căci era tatăl cu fata împreună la săpat.
Spre pildă: eu fecior tatii, iar muma mea lui e nor,
Muma tatii prin urmare e soacră despre fecior.
— Așa e — zise moș Neagu —, ați ghicit-o prea curând,
Acum să vă mai spui una și să dau altuia rînd.

GHICITOAREA

Preaslăvite împărate, cel ce Țezi pre nenăscut
Și te porȚi pre a sa maică, care nu și l-a crescut,
Or îmi desleagă cuvântul, or iartă pe fiul meu,
Pe bărbatul maicii mele, carele îl doicesc eu.

POPA

Asta este prea-ncurcată, și după cum o propui,
Trebuie și deslegarea singur iar să ne o spui.

MOȘ NEAGU

Ascultați dar:
Un împărat într-o vreme p-oarecare vinovat

Îl hotărâse să moară nebăut și nemâncat;
Și băgându-l la-nchisoare foarte strașnic porunci
Ca nu cumva să-i dea pâine or apă vrun om aci;
Așa el fiind în pază, p-alți la dânsul nu lăsa,
Decât numai la fereastră viind vorbea fie-sa;
Dar când vrea să mearg-aproape, strejarii o apuca,
Și o căuta să n-aibă a-i da a bea ș-a mânca.
Fie-sa însă, ca una ce născuse de curând
Și pe tat-său în cumplită acea osândă văzând,
De câte ori la fereastră vorbea cu el și plângea,
Se pleca ferit la dânsul ș-îi da pieptul de-l sugea;
Ș-așa patruzeci de zile la închisoare șezând,
Se mira toți cum nu moare nemâncând nimic nici bând.

Într-aceste împăratul trecând călare-ntr-o zi
Să meargă la vânătoare, fata-n grab se repezi,
Și îngenuchind îi zise: "O, împărate slăvit!"
Și celelalte cuvinte, după cum le-ați auzit.
Care vorbe împăratul neputând a le ghici,
Ca ce-nchipuiesc acelea ceru a le tălmăci;
Și auzind împăratul asupra-i s-a umilit²⁵
Și pe tatăl ei iertându-l, îndată l-a slobozit.

Iar cuvintele ei să înțeleg astfel:
"Preaslăvite împărate! cel ce șezi pre nenăscut
Și te porți pre a sa maică, care nu și l-a crescut";
A zis, fiindcă-mpăratul era pe o călușă
Și pielea stârpitului mânz o pusese peste șă
Și pe urmă care zise: "Or iartă pe fiul meu,
Pe bărbatul maicii mele, pe care îl doicesc eu".
Era pentru că-și dedese pieptul către tatăl ei
Și îi ținuse viața ca la pruncii mititei.

²⁵ S-a milostivit.

POPA

Acum, cum se vede treaba, a venit și rândul meu,
În hatârul lui chir Iani să spui vro două și eu.

GHICITOAREA

Tânărule, du-te spune miresei care o iei
C-a venit la nunta mă-tii tatăl tău, bărbatul ei.

MOȘ NEAGU

Asta ghicitoare iarăși eu am spus-o într-o zi
Și tatăl sfințiii-tale să-ntâmplă ș-o auzi;
Eu eram atuncea dascăl și el era copil mic,
Tocma pe când schimba dinții: ca de șapte ani să zic,
Ș-uite a ținut-o minte s-o spuie și l-ai săi fii,
Dar ia spune-i deslegarea, să vedem ce fel o știi.

POPA

O știu astfel:

Un negustor oarecare, bogat, cu stare fiind,
Însurându-se de tânăr și un fecior dobândind,
Avu prea mare dorință să-l procopsească-n²⁶ științi
Și la câte negustorii au în lume trebuinți.
Așa când veni în vârstă fiul său de șapte ani,
Luă ș-îl duse-ntr-o țară, depuind sumă de bani,
Ca acolo-n școli înalte vreme mai multă șezând,
Să învețe limbi streine și științele de rând.
Și după ce îl așază acolo-ntr-un pansion,
Lăsând și de cheltuială ca un sfert de milion,
Cum se întoarse acasă, îndată marfă-ncărcă
Și către Constantinopoli²⁷ cu dânsa se îmbărcă.
Dar pe la mijlocul căii, când cu vasul înota,

²⁶ Să-l învețe.

²⁷ În cinci silabe (*con-stan-ti-no-poli*).

Începu de o furtună marea a se-ntărâta;
A umfla grovaze valuri, ca niște munți, spumegând,
Și peste stânci cu putere corabia împingând,
Cum se izbi, deodată în bucăți se răsipi,
Se afundă marfa toată, se-nec toți cât ai clipi,
Decât numai negustorul d-o scândură s-apucă
Și plutind așa cu dânsa pe uscat îl aruncă
La o țară depărtată, care nu o cunoștea
Și unde vorbea o limbă care deloc n-o știa;
Dacă se văzu pe sine în acel pământ ieșit
Gol numai într-o cămașe și sărac ticăloșit²⁸,
Trebuî să-ntinză mână și să ceară mai întâi,
Apoi slugă să se bage, s-o ia iar din căpătâi,
Ca cu încetul-încetul să strângă, să facă spor,
Ș-așa de va putea iarăși să ajungă negustor.

Acum să-l lăsăm pe dânsul ca un nemernic²⁹ strein,
Din bogat cu avut mare, slugă de necazuri plin,
Și să venim la fiul său cel în țări streine dus,
Ca să urmeze să-nvețe științi, duple cum am spus.
Urmând dar acest la școală în hotărâții lui ani,
Unde pentru îngrijirea-i lăsase și destui bani,
Nemaipriimind scrisoare, nici răspuns, nici alt nimic,
Cu vreme-ncepu copilul să-l uite, fiind prea mic.
Muma lui iar, ca femeie, țările necunoscând
Și neștiind unde este, nici scrisoare trimetând,
A gândit el că părinții trebuie să fi murit,
De vreme ce nici tatăl său pe la dânsul n-a venit.
Ba, uitase și orașul în care s-a fost născut
Ș-al patriii sale nume nu-i mai era cunoscut.

Deci după ce veni-n vârstă o dorință l-a coprins
Să facă călătorie pe acest pământ întins;
Ca să mai vază prin lume țări, orașe și cetăți,

²⁸ Nenorocit.

²⁹ Venit din altă parte, pribeag.

Să se primble prin muzeuri, să mai vadă rarități,
A-și îmbogăți știința, practica a-și desvolta,
Într-acele ce în școală în leții le asculta,
Știind că chiar să învețe cineva-n Academii
Când va intra-n școala lumii îi lipsesc să știe mii.
Așa el cu acest cuget gătindu-se și plecând,
Mai pre urmă îl aduse drumul cel necunoscut
În țara sa și în orașul întru care s-a născut.
Aci însă or pământul, or aerul lui l-a tras,
Or că prin lucrarea firii i-a plăcut și a rămas;
În alte părți să se ducă n-a mai avut el curaj,
Se dezgustă totodată de drumuri și de voiaj;
Și în orașul acela rămâind a trebuit
Să se apuce să facă vrun negoț mai potrivit.
Astfel ca strein acuma, pe nimenea neavând,
Cu prieteni ce-și făcuse încoaci-încolo umblând,
Zări-ntr-un loc o femeie în drumu-i unde trecu,
Și deși nu era jună, dar lui prea mult îi plăcu;
Cercetă prin un prieten de are cumva bărbat,
Ș-află că e văduvită de un timp îndelungat:
Cum că i-a plecat bărbatul cu negoț în alte țări
Și de prin acele locuri i-a venit înștiințări
Că nu se știe de dânsul în ce părți să se fi dus,
Or că s-a-necat pe mare, or că pirați l-a răpus;
Care-l jeli pân-acuma, deși el de mult e mort,
Și nu e un an de zile de când schimbă negrul port;
Dintr-această dar schimbare lesne vei putea să crezi
C-o fi vrând să se mărite, că e tânără cum vezi.
Auzind tânărul astfel vorbind acela de ea,
A și trimis să o ceară de nevastă să o ia.
Femeii iarăși plăcându-i, uită pe cel răposat
Și luă cu cununie pe acesta de bărbat.

Să lăsăm acuma feciorul cu văduva cununat
Și să venim la tatăl său cel d-atâția ani uitat,
Care cu sufletul numai din înec s-a mântuit,

Ș-într-o țară depărtată să vedem cum a trăit.
El, după ce întâi slugă la unii-alți s-a băgat
Și după ce-nvăță limba, se lipi de un bogat,
Care întorcea negoțuri cu sume groase de bani
Și câștigându-i credința cu-ncercarea de mulți ani,
L-a pus tovaroș la parte și tot agonisind spor,
Își făcu capital mare ș-a ajuns iar negustor;
Care în toat-a sa viață purtând în inimă dor
De prea scumpa sa soție, de iubitul său fecior,
Și optsprezece ani tocma după ce lacrimi a stors,
S-a pus într-o corabie și la țara lui s-a-ntors;
Dar când a văzut orașul în care el s-a născut,
Îi părea că este altul și abia l-a cunoscut.
Căci schimbări ce se făcuse pe drum, pe uliți, pe pod,
Vede lucruri osebite, case, clădiri pe alt mod;
Tot alți oameni și alți tineri înălțați din cei mărunți,
Bătrâni câți era murise, cei tineri era cărunți.
Aste toate îl făcură oarecum a se-ntrista
Și la unul dintre hanuri ca tot streinul a sta;
Ca să nu tragă d-a dreptul dodată la casa sa,
Neștiind de mai e vie or moartă nevasta sa;
Or că de mort socotindu-l, după ce l-a așteptat,
Și văzând că nu mai vine, poate s-o fi măritat;
Ci mai întâi despre dânsa după ce va cerceta
Și prin urmare pe sine atunci a se arăta.
Așadar el de departe, de la-ntrebând oarecum
Însuși pe vecinii carii nu-l mai cunoștea acum,
Află că ea, văduvită fiind vro optspre'ce ani,
Nu voia să se mărite, cerând-o chiaburi, cu bani,
Dar de vro câteva zile, un strein cum a venit,
Se văzură, se plăcură ș-îndată s-au învoit.
Ieri a târguit de nuntă cele ce îi trebuia
Și chiar astăzi dimineață s-a și cununat cu ea.
Auzind el, zise-n sine: "Toate-s în deșert acum,
De știam una c-aceasta, aș fi mai silit la drum;

Și de soseam de aseară, azi nu s-ar fi cununat,
Că de mă vedea pe mine crez că s-ar fi bucurat;
Dar acum orce aş face, știu că îmi va fi deșert,
N-o să folosesc nimica, degeabă o să mă cert,
Dacă cumva ea pe dânsul o fi pomit a-l iubi,
O să mă arăt de surdă, că n-o să-i poci osebi.
După cum e o zicală: «Numai ochii ce se uit
Ei de frați și de soție și de rude nu se uit».
Mai vârtos d-atâta vreme după cum nu m-a văzut,
Chiar și de tot să mă uite e aproape de crezut,
Căci când plecai eram tânăr ș-acum am îmbătrânit,
M-am albit de griji, necazuri și fața mi s-a zbârcit;
De m-oi arăta la dânsa așa precum m-am schimbat,
Ce-mi va folosi d-o zice: «Nu te cunosc de bărbat!»
Căci, dacă se stinge dorul cel aprins din căpătâi,
Niciodată nu să poate să s-așâte ca întâi,
După cum proverbul zice: «Amorul cel prenoit
Gustul cel dintâi nu-l are ca și orce încălzit».
Cu toate acestea însă voi să întâlnesc p-acel,
Să văz ce persoană este, și de e ceva de el;
Și de va fi norocită cu vrun om cum gândesc eu,
Nici nu mă arăt la dânșii, ci îi las cu Dumnezeu.”

După ce gândi acestea, rugă el pe un vecin
Ca să facă ce o face să-l cheme la el puțin;
Ș-acela mergând îndată l-a chemat cu un mijloc,
Pricina și trebuința să n-o priceapă deloc.
Care viind să-ntâlnește cu întâiul ei bărbat
Și cum îl văzu acesta și seamă cum i-a luat,
I se păru că în chipu-i vede pe un cunoscut,
Dar nu putea-n gând să-i vie cum și unde l-a văzut;
Ș-începu să-i zică: “Frate! parcă te-am mai văzut eu,
Și ochii de nu mă-nșală ești un prieten al meu;
Fă bine, te rog, de-mi spune cam pe unde ai umblat
Și numele cum îți este, pe tat-tău cum l-a chemat”.

Tânărul povesti toate, cum tatăl său l-a fost dus
În alte țări depărtate și în pansion cum l-a pus,
Cum de atâția ani sumă de dânsul n-a cercetat,
Și cum fiind mic de vârstă, pe părinții și-a uitat.
Pe când vorbea el aceste și-acestalalt asculta,
Peste tot cu amăruntul asupra lui se uita,
Și la mâna lui cea stângă având de cuțit un semn
Carele îl dobândise de mic cioplin la un lemn,
Din acest semn și din vorbe care lui i le-a descris,
Cunoscă că fiu îi este și-atunci către el a zis:
"Tânărule, du-te spune miresii că a venit",
Și celelalte cuvinte după cum le-ați auzit.
El neînțelegând vorba ce o fi închipuind,
Ducându-se-n grab la dânsa și precum i-a zis spuind,
Cunoaște ea și pricepe că-i era fecior chiar
Și începu să se zmulgă și să plângă cu amar,
Zicând: "Iartă-mă, o, Doamne! că-naintea-ți am greșit
Ș-îți mulțămesc că păcatul d-a-l săvârși m-am păzit".
Atuncea fiu, tată, mumă, cu toții se întâlnesc,
Care văzând-o nuntașii, de mirare se uimesc!

Asta poveste a popii ascultând-o câți era,
De ciudata întâmplare trupul li se-nfiora,
Zicând: "Vai, biata femeie! cum o feri Dumnezeu
Și pe fiul său săracul de un așa păcat greu!"
Iar popa urmă a zice: — Câte-n lume nu se fac,
Unele din neștiință, și-altele cu-ndemn de drac!
Precum și în sfânta scriptură povestește de Agar,
Care-și amăgi pe fiul cu minciuni însași ea chiar,
Spuindu-i că nu-i e mumă, ci Sarra l-ar fi născut,
Și ea slujnică fiindu-i, i l-a dat de l-a crescut³⁰,
Cum e și o ghicitoare pentr-un păcat săvârșit,
De nu-ți vine parc-a crede cineva să-l fi greșit.

³⁰ În cartea *Genezei*, 16, 7-16, se relatează că Agar, roaba Sarei, i-a născut lui Avraam un fiu, Ismael.

GHICITOAREA

Nani, nani, puiul mamei, tatăl tău tată și mie, eu sor ție, el mie, soție³¹!

DESLEGAREA

La răsărit oareunde un tânăr foarte bogat
Cu o fată iar bogată după ce s-a înșurat,
Trăi cu ea în iubire, câștigă și un fecior,
Apoi muri dintr-o boală, lăsându-l moștenitor;
Nevasta lui tinerică fără bărbat rămâind,
N-a mai vrut să se mărite, ci a rămas văduvind;
Fiindcă prea își iubise bărbatu-n viața sa,
Voia ca și după moarte să-i păzească cinstea sa;
Și mai cu seamă copilul care cu el semăna,
Orcând se uita în chipu-i, inima își îmbuna;
Îl iubea peste măsură, tot pe brațu-și îl culca,
Îl săruta cu nesațiu și moralul îi strica.
După ce crescuseră copilul și se făcu măricel,
Duhovnicul a oprit-o să nu mai doarmă cu el,
Zicând: "De-ți iubeai copilul, nu să cădea să-l răzgâi,
Să nu-l săruți el să vadă, ci când doarme să-l mângâi".

Așa ea în altă casă atuncea îl osebi
După ce el începuse a săruta ș-a iubi.
Slujnica lor cea din casă pe la dânsul când venea,
Sărea, o lua în brațe ș-în multe chipuri glumea.
Muma-sa, care d-acestea nici în somnu-i nu visa,
Fiindcă îl iubea, noaptea intra în odaia sa,
Ca când doarme să-l sărute, după cum obicinuia.
După cum și într-o seară viind într-acest chip ea,
El după cum adormise apucând a-l mângâia,
Îngreuindu-o somnul, adormi aci și ea.
El deșteptându-se-n urmă și cine e neștiind

³¹ Soț.

O luă îndată-n brațe, că e slujnica gândind;
Ea iar greu cum adormise, pân-a se desmeteci,
El și săvârși păcatul, ea până a se zmici³²,
Dar vai! viindu-și în fire și fugind numaidecât,
Începu să se bocească, scoțând suspin amărât;
Pân' la ziua vărsă lacrimi și se văită tot mereu,
Nendrăznind ochi să ardice la chipul lui Dumnezeu;
Și pe unul său fiu care pân-aci-l iubea atât
Nu mai vrea nici să-l mai vază, așa de mult l-a urât;
Precum ș-în acea zi încă ocazie căutând
Îl trimise într-o țară, sumă de bani numărând,
Ca acolo să urmeze la osebite științi,
Ș-în streinătăți să uite răzgâiala de părinți.

Deci după ce îl trimise, rămâind tot se gândea
Și muștrarea ei de cuget ca un vierme o rodea;
Dar, când se simți pe sine că și grea a fost rămas,
Ca o lovită de tresnet era să moară-ntr-un ceas;
S-a bătut în cap cu pumnii, hainele ș-a sfâșiat,
Văzând c-o să se vâdească nelegiuitu-i păcat;
Se bolnăvi de-ntristare, zăcu, se-nsănătoși,
Rușinată chiar de sine din casă nu mai ieși.
Într-acestea viind vremea ș-o fată dacă născu,
Chemă, o dete la doică și în taină o crescui;
Când se făcu măricică, n-a mai vrut a o lăsa,
Ci ca o fată de suflet o aduse-n casa sa.
Ca văzând-o totdeauna să se mustre de păcat
Și lacrimi de pocăință să verse neîncetat;
Ca David odinioară pe Solomon când privea,
Care din nelegiuire fiu născut el îl avea³³,

³² A se smuci (?).

³³ Solomon era fiul soției lui Urie, Batșeba, pe care David o luase soțului ei. Urie a fost trimis de David în bătăliile cele mai primejdioase, unde acesta își găsi moartea. A. Pann face o confuzie: fiul "din nelegiuire născut" nu era Solomon, ci un prim copil, mort în a șaptea zi de la naștere (Cartea a II-a *Samuel*, 12, 18).

Se ruga cu umilință și lui Dumnezeu cânta,
Zicând: "O, Doamne! mă iartă după mare mila ta,
Că păcatul înainte-mi totdeauna îl privesc,
Am greșit unuia ție, rău am făcut, mă căiesc!"

Fiul ei dar, ce-l trimise prin școli în streine părți,
După ce isprăvi cursul învățând feluri de cărți,
S-a întors cu atestaturi în vârstă de însurat
Și văzând fata de suflet, pentru dânsa a-ntrebat;
De care muma-sa spuse că-n doru-i a hotărât
Și a luat-o în casă ca să-i ție de urât.
El însă tot des văzând-o s-a amoretat de ea
Și puse în gând să ceară de nevastă să o ia.
Mumă-sa simțind prin taină că pe fata o iubea
Începu cam oarecare frică-n cuget a avea,
Ca nu cumva dintr-aceasta răul a se mai mări
Și puse-n gând cu vro fată în grab a-l căsători.
Precum ș-în taină chemându-l: "Fătul meu, îi zise ea,
Mi-a venit de la o fată care cere să te ia;
O știi prea bine, copila e frumoasă și de neam,
Are și prea bună zestre ș-îmi place nor să o am;
Așadar să grăbim treaba, mai curând să ne-nvoim,
Ca să n-o pierdem din mână ș-în urmă să ne căim".
Fiul său răspunse: "Mamă! de voiești ca să mă-nsori,
Să-mi dai pe care îmi place, iar de n-ai vrea, mă omori".
"Dar ție care îți place, zise ea, și nu voiesc?"
"Fata ce o crești în casă, răspunse el, o iubesc."
"Vai de mine! zise muma, apoi tu nu-mi ești fecior?
Și pe dânsa iar crescând-o, nu Ț-e ție ca o sor?
Mai vârtos una ca dânsa, ce ca slugă o am eu,
Aș priimi ca să fie dopotrivă-n neamul meu?
Nu să poate niciodată astă faptă să o fac,
Ci alege-ți tu mai bine vro fată pe plac;
Căci chiar și rudele noastre ca s-o iei nu-ngăduiesc,
Și nici că-ndrăznesc vrodată asta să o pomenesc."
Răspunse el: "Ț-am spus, mamă, că pe asta o iubesc,

Zicând aceasta, se trase și în casa lui a fugit,
Iar mama sa pân' la suflet inima iar și-a rănit,
Zicând: "O, vai și amar mie! Of, ce păcat făcui eu!
Ș-acum diavolul silește să facă altul mai greu;
El de ar cunoaște taina care numai eu o știu
Și care n-a mai făcut-o pre pământ vreun om viu
N-ar umbla să ceară fata, ci încă o ar urî,
Și pe mine judecata și legea m-ar omorî;
O, vai! amar mie, Doamne! numai de fața Ta eu
Nu poci vrodată ascunde acest greu păcat al meu!"

După aceste cuvinte mâinile încrucișînd,
Sta, se mira ce să facă, multe în sine gîndînd;
Atuncea intrînd dodată doi frați d-ai lui tată-său
Și găsindu-o pe dânsa supărată așa rău,
Ea apucînd ca la rude despre fiul său a spus
Că pentru fata din casă cerere i-a fost propus;
Și cum că nu mai voiește cu alta a se-nsura,
Ci o iubește pe dânsa de nu-l poate stîmpăra.
Iar ei a zis: "Fă-i pe voie, dă-i-o, dacă el o vrea,
Ce trebuie să te superi și să-ți faci inimă rea?
Dar vei să zici că copila nu este așa de neam?
La aceasta să nu cauți, toți sîntem de la Adam;
Destul dacă lui îi place și o iubește atît,
Îngrijește de-i cunună și treaba s-a hotărât;
Lui zestre nu-i trebuiește, are părintesc rămas,
Ad' să-i însoțim acuma, însuși noi într-acest ceas."

Deci dar rudele silind-o, care taina n-o știa,
Trebui să se supuie și să-l cunune cu ea.
Dar această însoțire mai mult inima-i strivi,
O amărî pân' la suflet, sângele îi otrăvi.
Și mustrarea ei de cuget mai cu asupra crescînd,
Vârsa izvoare de lacrimi ziua și noaptea plîngînd.
Carele păcat de moarte vrînd ea a-l mărturisii
Din mulțime de duhovnici nici un nu putu găsi,

Ca să se poată pricepe canon a-i orându-i,
Printr-un fel de pocăință sufletul a-și mântui;
Căci nici scris nu să găsește, nici cuiva în gând i-a dat
Că s-a putut face-n lume un asemenea păcat.
În cele din urmă însă la unul din ei mergând
Și cu lacrimi la picioare în genuchi cu rugi căzând,
Părintele meu! îi zise, fă-ți milă, nu mă lăsa,
Ș-în mai mare desperare sufletul nu-mi apăsa,
Ci vezi, te rog, chibzuiește ce fel să mă pocăiesc
Și într-un chip rânduiește-mi canon să mă mântuiesc”.
Cuviosul preot zise: “Căința-ți o-nțeleg eu
Ș-aș vrea pentru mântuirea-ți să-mi pui și sufletul meu;
Dar în alt chip nu poci face decât înadins plecând
Să mă duc la sfântul munte³⁴ ș-acolo sobor făcând
Cu preacuvioși duhovnici, însuflați cu duhul sfânt,
Ca să-și dea fieștecăre părerea ș-al său cuvânt”.
Văduva scoase o pungă cu galbini din al ei sân
Și îi zise: “Priimește acești, bunele bătrân,
Pentru drum de cheltuială, care-ți trebuiesc să-i ai,
Cum și unde te vei duce milostenie să dai;
Orunde socotești du-te, cercetează și să vii
Să-mi însuflețezi sperarea, că sînt moartă între vii”.

Lăsând duhovnicul toate, plecă p-acel drum întins
Numai pentru mântuirea acei femei înadins;
Ș-ajungând la sfântul munte, strânse sobor de părinți,
Tot bătrâni cu iscusință și procopsiți în științi;
Cărora dacă le spuse ș-îi întrebă de canon,
Fieștecăre rămase înmurmurit p-al său tron.
Nici nu le venea să creadă că ar putea cineva
Așa păcat peste fire să facă-n lume cândva.
După ce să-ncredințară că negreșit s-a urmat
Și după ce între dânșii cu cutremur s-a mirat,
Făcând sfat toți împreună pentru ăst păcat urât,

³⁴ Muntele Athos, centru mănăstiresc din nordul Greciei.

S-au întors către duhovnic și canon a hotărât:
Cum că femeia aceea care l-a fost săvârșit,
Cu-ndemnarea diavolească pân-acolo a pâșit,
Trebuie așa să facă: când va fi o mare zi,
La biserică să meargă, când o pot toți auzi,
Atunci în mijloc să iasă și cu glas mare strigând,
Spuind să-și mărturisească tot păcatul ei pe rând;
Apoi la vro mănăstire să va și călugări
Ș-acolo cu pocăință să plângă pân-o muri:
Asemenea și copiii, după ce s-or despărți,
La câte o mănăstire și ei se vor împărți.

Luând răspunsul acesta, duhovnicul cel trimis
Se întoarse la femeie cu canonul ei înscris.
Care după ce i-l spuse, i s-a părut foarte greu,
Dar a trebuit să-l facă de frica lui Dumnezeu;
Ș-așa la o sărbătoare în biserică fiind,
Când era lume mulțime, ca la zi mare viind,
Vru să se mărturisească, dar când sosi în mijloc,
Îi veni-n gând de rușine și rămase mută-n loc.
La o altă zi iar mare când către mijloc pâșa,
Rușinându-se de rude, a amuțit iar așa;
Dar în cele după urmă își ia inima în dinți
Și la biserică-n mijloc stând ca ieșită din minți.
Se mărturisi de față, și copiii toți fiind;
Ea de rușine îndată din biserică ieșind,
Se luară și copiii după dânsa rușinați,
Strecurându-se prin lume cu ochii în jos plecați;
Și cum ieșiră dodată, unul nu s-a mai văzut,
Parcă i-a-nghițit pământul chiar din același minut.

Deci cu-ntâmplarea aceasta făcându-se-n norod svon,
Îndată și un duhovnic se urcă sus în amvon
Ș-începând un cuvânt zise: "O, voi mume și părinți!
Creșteți pe copiii voștri întru bune cuviinți;
Nu-i răzgăiați niciodată cu sărutându-i mereu,

Ci le însuflăți moralul și frica lui Dumnezeu;
De vorbe nerușinate cât veți putea să-i opriți,
Și voi iar așa cuvinte între dâșii nu vorbiți;
Sfătuiți pe slugi, pe slujnici să nu vorbească ocări,
Să n-auză, nici să vază de la dâșii desfrânări;
Când îi auziți că-njură or în ce chip între prunci,
Supt vrut greu canon să-i puneți, când calc asfel de porunci;
Căci copilul ce aude și ce vede alți făcând
Îndată se molipsește ș-îl vezi făcând sau zicând;
Și un nărav rău cu sine trage pe altul mai rău,
Pe cel mic dacă îl face la cel mare e-n desfrâu;
Că copilul n-are minte să judece răul pas,
Nebunia lui îl trage în prăpastie de nas;
Și când învață năravul, anevoie îl dezberi,
Că orcare nebunie are-n sine și plăceri;
De aceea de mic încă trebuiește înfrânat,
Arătându-i ce e bine și ce este defăimat;
Ca să știe și să fugă de păcatul neiertat,
Să cunoască sfânta lege despre câte ne-a legat,
Și să tremure când vede p-altul fapta rea făcând,
Iar nu să cază într-însa pe acela imitând.
D-alde aceste și alte un părinte e dator
Totdauna să-și învețe pe fata sau pe fecior;
Iar de va urma-mprotivă acestor ce le zic eu,
Să știe că va da seamă-naintea lui Dumnezeu.
Și voi iarăși, fii și fete, vă supuneți la părinți,
Urmați întru ascultare și umblați ca niște sfinți;
Vă feriți, fugiți de rele, vă păziți nu-i amărâți,
Nu-i cufundați în necazuri, îi iubiți și nu-i urâți;
Că părinții niciodată răul vostru nu-l voiesc,
Ci totdauna spre bine vă cert și vă sfătuiesc;
Deși vă supărați tare voile când vă înfrâng
Și prea cu greu vi să pare dacă în frâne vă strâng,
Dar ei prevăd mai-nainte cursa-n care o să dați
Și ferindu-vă vă apăr ca să nu vă cufundați,
Ca musca care-n dulceață aleargă p-alta văzând

Și își răpune viața, că merge la trai crezând.
Că părinții niciodată răul fiilor nu-l vor,
Or la câte-i înfruntează privește-n al lor favor;
Căci precum de mici crescându-i i-a ferit de foc, de vânt,
De soare, de frig, de apă și de alte câte sînt,
Așisderea-i feresc iarăși și după ce se măresc
Să nu cază în vro cursă, precum mulți se poticnesc,
Deși să pare mulți tineri a fi la minte deștepți,
Nu pot însă să și fie ca bătrânii înțelepți;
Tânărul cât s-aibă minte tot să-nvinge de plăceri,
Care îi aduc în urmă patimi grele și dureri,
Cu toată învățătura și știința ce-a trecut,
De multe ori se căiește de cele ce le-a făcut.
De aceea, copii tineri, ascultați pe cei bătrâni
Până ajungeți în vârstă de capul vostru stăpâni;
Nu vă luați după cei proști carii legea n-o păzesc,
Ci fugiți d-acea carii dobitocește trăiesc;
Că, precum vedeți, tot proștii prin judecăți grele cad,
Sufer munci ș-în lumea asta ș-în ceilaltă merg în iad;
Pentru proști e pușcăria, pentru ei ocnele sînt,
Toate pedepsele grele ei le sufer pre pământ;
Ci, cum zic, de așa oameni fugiți să nu-i imitați,
Ascultați-vă părinții, la sfatul lor vă plecați;
Întru cunoștința legii învățați-vă de prunci,
Ca să păziți să deprindeți pe cele zece porunci.
Adică: întâi din toate pre Dumnezeu să iubiți,
Să nu vă-nchinați la idoli, lui unuia să slujiți;
Numele lui niciodată în deșert să nu-l luați,
O zi-n toată săptămâna în cinstea lui să sărbați.
Nu preacurviți, nu ucideți, lucrul altui nu-l furați,
Nu ieșiți mărturii strâmbe p-alți în nevoi să băgați;
La nimic al vecinului vrodată să nu răvniți,
Cum și pe părinții voștri să-i iubiți și să-i cinstiți;
Nu-i scârbiți la bătrânețe, supt blestem să nu cădeți,
Sprijiniți-le viața ș-îi mângâiați cât puteți;
Le păziți și sfātuirea, să nu cădeți în nevoi,

Ca văzând și fiii voștri să vă asculte pe voi;
Și urmând faptelor bune într-astă lume deplin,
În ceilaltă viitoare să vă fericiți, amin.”
Acest cuvânt isprăvindu-l acel preot cuvios,
Spre altar făcându-și cruce, se dete din amvon jos.

Sfârșind povestea, moș popa către moș Neagu³⁵ a zis:
— O știi, moșule, și asta? o ai undeva în scris?
— Ba, părinte — el răspunse —, și cumva ieri de muream,
Asta grozavă poveste astăzi nu o auzeam;
În adevăr te cutremuri, te sperii și-încremenești
D-așa lucruri peste fire și fapte diavolești;
Că cornea, ucigă-l toaca, nu face puțuri și punți,
Or mănăstiri și biserici undeva pe niscai munți,
Ci ca naiba-și vâă coada prin casele omenești
Și le șoptește să facă ce nu-ți vine să gândești.
Precum acea biată mumă, de unde, zic, ea gâdea
Că-n așa păcat de moarte vreodată va cădea!
Care murindu-i bărbatul ș-a se mărita nevrând,
Își petrecu tinerețea în văduvie șezând.
Și tocma în acea vârstă feciorul când își văzu,
Într-o faptă neiertată fără voia ei căzu!
Că Satana îndemnând-o să meargă-n acel minut
O și adormi atâta la dânsul în așternut!
Vai, nenorocită mumă! C-ai iubit pe fiu astfel,
Iată te-a înghițit iadul și pe-tine și pe el!

POPA

Iar ghicitoarea cea zisă, de unii-alți s-a făcut
Potrivit din partea fetii, c-ar fi zis când a născut;
“Nani, nani, puiul mamei”, șcl.
E! acuma — urmând popa, zise către arendaș —
Ț-este rândul, jupân Iani, să ne povestești cevași,

³⁵ În ambele ediții originale: *Albu*.

Pentru că eu ca un popă am spus din cele popești
Și dumneata iar vei spune din cele orășenești.
— Io, parinte — el răspunse —, stii istorii frumos tot,
Ama se spui rumuneste asa pre bine nu pot!
Omos Stan al meu se spuie în locu meu dou³⁶ iar,
C-a-nvățat istorii multe de chind am fost militar.
Haide, Stane! de înțepe, spune țeva-n locu-a meu
Si un rachiou dimineața o să-ți dau bacsisi eu.

Stan suflă îndată nasul, tuși, glasu-și curăți
Și spuse o ghicitoare ce cu basnu o-nsoți:

GHICITOAREA

Ce este întâi iubit
Ș-în urmă e neprivit?
Ce e-n toate isprăvit
S-apoi e nepotrivit?
Ce e-n cinste priimit
Ș-apoi e și suduit?

DESLEGAREA

Spun că a fost într-o vreme oarecare împărat,
Ticnit, blând, bun fără seamă, trăind cu toți împăcat.
Când vrun boier în greșeală cădea prin niscai urmări,
El nu-l pedepsea cu alta decât numai cu-ntrebări;
Și când le da deslegarea sau să zic când le ghicea,
Atunci îl ierta de vină și iar iubit îl făcea.
Așa un boier greșindu-i îl chemă ș-îi dete-n scris
Întrebările aceste, care și prin grai le-a zis.
Puindu-i soroc să știe că or așa, or așa,
După patru luni de zile răspuns a-i înfățișa.

³⁶ În două silabe (*do-u.*).

Deci boierul drept pedeapsă întrebările luând
 Și cu dânsle acasă să le descurce mergând
 Să căzni destulă vreme ș-aci parcă le ghicea,
 Aci iarăși dimpotrivă le-ncurca și le sucea.
 D-ar fi și putut vreuna s-o deslege-n vreun fel,
 Dar nu-i venea să se-ncrează singur așa numa-n el;
 Să temea să nu greșască nici cât bobul de nisip,
 Nu cumva să-l tâlmăcească în vrun deosebit chip.
 Pe alți boieri iar să-ntrebe că îl vor râde-i era;
 Cum să scape de pedeapsă se gândea și se mira.
 Pân' la soroc rămăsese vreo cinci zile acum
 Și trebuia la-mpăratul a se-nfățișa orcum;
 Îi părea prea cu rușine gândind la acel minut,
 Când îl va-ntreba-mpăratul, cum să tacă ca un mut!
 Și cum iarăși să-i răspunză vreun cuvânt stravagant,
 Și să iasă cu necinste, să-i zică că e pedant³⁷.

Aceste gândind în sine, s-apucă numaidecât,
 Ia hainele slugii sale, se-mbracă în port urât,
 Și necunoscut de nimeni, plecă singur prin oraș,
 Doar va găsi să-i deslege vreun cuvânt cinevași;
 Și când întâlnea pe uliți din cei mai bătrâni ceva,
 Le propunea ghicitoarea și cu cinste-i întreba;
 Dar văzând că pierde vremea nimica nefolosind,
 Că mulți da numai din umeri, ce să-i zică neștiind
 Îi veni-n gând să se ducă și prin cârciumi, prin odăi³⁸,
 Auzind cum că în ele se adun și buni și răi;
 Mai cu seamă pe la birturi unde merg și procopsiți,
 Care n-au soții și singuri să petreacă-s mulțămiiți.
 Intrând dar într-o odaie și vro câțiva inși văzând,
 La o masă împreună făcând chef, mâncând și bând³⁹,

³⁷ A. Pann nu cunoaște exact sensul unor cuvinte împrumutate din limbile occidentale (nu avea, pe cât se pare, suficiente cunoștințe de franceză); pentru el, *pedant* înseamnă "copilăros", fiind pus în legătură cu grecescul *pais*, *paidos*, "copil" (cu care, de altfel, *pedant* se înrudește).

³⁸ Localuri, camere de han.

³⁹ Versul lipsește în ediția a II-a.

S-alătură lângă dânșii cu dându-le un bonjur
Și ei iar îi mulțămiră cu toții cum sta-mprejur.
După aceea îndată scoate, trăneste un ban,
Și cârciumarului zise ca să umple un borcan.
Acei strânși cu întâmplare fiind tot cam craidonași,
Cum văzură trântind banul, se îmboldiră cumvași,
Șoptind: "Mă! vede golanul, pe lângă el binișor,
Să-l lingușim și să-l facem să mai dea la vinișor".

Deci scurgând ei la pahare și verzi, uscate-ndrugând,
Găsind prilej și boierul făcu-ntrebare zicând:

"Ce este întâi iubit

Ș-în urmă e neprivit?"

"E! aș! îi răspunse unul, asta e cireașa chiar,
Ea când este timpurie în luna lui cirișar
Fiecare o iubește, îi dă cinste-n casa sa
Ș-osebit o prețuiește, puind-o la masa sa;
Iar dacă încep să iasă alte poame după vreme,
Nici nu să uită la dânsa, ci zice că are viermi."

Boierul privind la dânsul zise în cugetul său:

"Să cam potrivește bine vorba astui nătărău!"

Și după ce închinăra cu paharul de rând iar,

"Să lăsăm aceasta, zise, și alta să-mi ghiciți dar:

Ce e-n toate isprăvit

Ș-apoi e nepotrivit?"

"Asta e magarul", zise altul care-l auzi.

"Bine, îi zise boierul, ce fel și cum, spune, zi!"

"Apoi nu vezi, îi răspunse, că el este isprăvit

Ca și alte dobitoace, dar este nepotrivit;

Că la trup este cât mânzul, la cap ca un armăsar,

Urechile-i de o palmă, și glasul-i ca de magar."

Auzind astfel boierul zise în gândul său iar:

"Văz că se lovește ș-asta, că mai așa este chiar."

Apoi văzând că nu este nicidecum vin în borcan,

Porunci să mai aducă și trânti încă un ban.
Acești carii de boierul era cu vin adăpați,
Văzând de supt așa haine bani galantomește dați,
Intrară în bănuială între ei cu a șopti
Și cam luați pe supt mână acei bani a-i socoti,
Zicându-și: "Mă! nu e treabă, gâtul deși ne udăm,
Dar cu galantomul ăsta toți de belea o să dăm,
Ci ia noi să cam trimitem poliția s-o vestim,
Decât cu vreo năpaste aici să ne pomenim;
Că ăsta i-a furat banii or de la stăpân cumva,
Or din vreo altă parte, și s-a apucat să-i bea".

Auzind boierul șopta, a șters-o pe loc d-aci,
Lăsând a treia-ntrebare și alții a i-o ghici,
Că-n astfel de uniformă a vizita nu voia
Poliția, cu parada care trebuia să-l ia,
Și s-ajungă de poveste că prin cârciumi a umblat,
Să auză mic și mare, și boier și împărat.
Acuma dar ce să facă? o-ntrebare mai având,
Se socoti în tot chipul ș-îi veni iarăși în gând
Cum că și prin cafenele din procopsiți se duc mulți
(Carii de multă știință ajung până și desculți).
Așa schimbă acum portul într-un călător strein
Și la o cafenea merge, unde fel de oameni vin;
Cafea, cibuc poruncește, șade, privește-mprejur,
Și îndată veni unul, îl cinsti cu un bonjur;
Începu să-l cerceteze de negoț cu rezon bun,
Cerându-i pe lângă aste și o liulea de tutun.
Boieru-ntinse cheseaua, lângă dânsul cum ședea,
Și cafegiului zise ca și o cafea să-i dea.
Deci ei din vorbă în vorbă, o vorbă alta născând,
Veni locul ghicitoareii și îl întrebă, zicând:

"Ce e-n cinste priimit

Ș-apoi e și suduit?"

Iar el îndată răspunse: "Asta sînt însumi chiar eu".
"Prea bine, zise boierul, tu ești dar doritul meu;

Poți merge acum cu mine pân-acasă într-un ceas,
Ș-îți dau câte un leu plată pentru fiecare pas?”
“Bucuros, merg, el răspunse, dacă zici că-mi vei plăti,
Și nu numai pân-acasă, ci merg unde vei pofti.”
Deci, fără a ști boierul aceea ce el gândea,
S-a dus cu el la-mpăratul, răspunsurile să-și dea.
Pe carele împăratul văzându-l înfățișat,
Îi caută hotărârea și găsind-o l-a-ntrebat:

“Ce este întâi cinstit
Ș-în urmă e neprivit?”

Deși aceasta-ntrebare chiar pe persoana-i privea,
Dar de multă bunătate împăratul ce-o avea,
Priimi de bun răspunsul: “E cireașa, cum a zis,
Și îl întrebă a doua, care era iar în scris:

“Ce e-n toate isprăvit
Ș-apoi e nepotrivit?”

Și aceasta întrebare ca ș-întâia privea chiar,
Dar zicând că “e magariul”, împăratul tăcu iar.
A treia iar întrebare care privea tot p-aci
I-o propuse împăratul și îi zise a ghici:

“Ce e-n cinste priimit
Ș-apoi e și suduit?”

Atunci boierul îndată p-acel om față l-a pus
Și a zis: “Acesta este, în drept răspuns l-am adus”.
Iar omul deschise gura, pe loc cum îl arătă,
Și cu “mulți ani!” pe-mpăratul după ce îl salută,
Zise: “Slăvite-mpărate! eu sînt cel nenorocit
Carele am fost în cinste și am fost și suduit;
Că cum am ieșit din școală c-obicinuit atestat,
Moșul înălțimei-tale fiind atunci împărat,
În curtea împărătească în slujbă m-a priimit
Și nici tatăl meu, poci zice, atâta nu m-a iubit;
Dar dimpotrivă asupra-mi ceva când se supăra,
Cu câte-i venea la gură striga și mă ocăra;
Și când îi trecea necazul, sau vina-mi când o uita,
Ca la un pămîntesc înger asupra mea să uita;

Murind el, eu iar în curte în slujba mea am rămas
La tatăl Mării-tale moștenire sau miras,
Și el asemenea iarăși în cinste m-a priimit,
Și încă mai cu asupră eram de dânsul iubit;
Dar când de vreo pricină pe mine se supăra,
Atunci să fugi, să iei câmpii, vai de capul meu era!
Apoi necazul trecându-i, iar ca întâi mă iubea,
Mă chema cu binișorul și cu dulceață-mi vorbea;
În scurt, am trăit cu dânsul, cum zic, dulce și amar!
Acum nu știu ce-mi vei face împărăția-ta iar!...”

De spunerile acestui făcând împăratul haz,
Uită toată supărarea și avutul său necaz;
Căci alta-i era-ntrebarea ș-în alte părți a ajuns,
În loc să-i dea deslegarea, i-a adus om drept răspuns;
Care prilej își găsisese în palatu-i a intra
Să spuie c-a fost în slujbă și că procopsit era;
Și bun fiind împăratul, se arată mulțămît
Și pe amândoi în slujbă cu cinste i-a priimit.

Isprăvind sluga povestea, urmând zise: — Iacă eu
Am împlinit în drept slujbă rândul stăpânului meu.
— E! bine, — el îi răspunse — pentru asta mulțumesc,
Acum spune inche unu, frumos⁴⁰, iar imperetesc.
Che-ntii moș Neagu am spus doi, pe urma popa iar doi,
Asa trebuie sa spunem tot iar chite doi si noi.
— Apoi, jupâne! — el zise — d-om sta noi, după cum zici,
Să spunem tot câte două toți câți ne aflăm aici,
Mai vârtos povești de ale de care dumneata ceri,
Nu ne mai ajunge rândul pe toți nici în patru seri.
Care va să zică, geaba ai plătit la lăutar,
Mai bine țineai să șază firfirica-n buzunar,
Ș-acea cincizează mai bine o sugeam eu decât el,
Că, uite, n-o să ne cânte, cum văz, nici un cântecel.

⁴⁰ În ediția a doua: *furmos* (poate corect: Pann imită pronunțarea personajului).

— Lasa, more⁴¹ Stane, lasa, — stăpânul său a răspuns —,
Inca n-a chintat cocosu s-are vreme de azuns.
Daca merg eu cu parinte, tu aiți ramui stapun,
Afară de la mos Neagu, care este mai batrun;
Pune atunți lautarul sa chinte orchite vrei,
Ama acus nu sa pote che este aiți ierei (popă).

SLUGA

Așa, ascultați dar:

Un împărat oareunde, în ce țară o fi fost
Nu știu, n-am citit-o-n carte, am auzit-o de rost,
El câștigase-n viață numai trei moștenitori,
Dar nu avea nici o fată, ci toți era tot feciori.
Împărăteasa lui însă din suflet dorind voia
Ca să aibă și o fată în palat pe lângă ea.
Neputând altfel să facă dorința a-și împlini,
Stând ea într-una de zile, în cuget ce îi veni?
Luă o fată streină, frumoasă, care-i plăcu,
Și ca o fată de suflet pe lângă ea o crescu.
Care cât mergea spre vârstă atât fața-i înfloreă
Și pe cât creștea p-atâta mai frumoasă se părea.
Fața ei era ca crinul, părul în cap auriu,
Ochii era ca seninul, obrazul trandafiriu,
Buzele ei ca margeanul, dinții ca margaritar,
Cu un cuvânt, întru toate era ca un lucru rar.

Deci viind feciorii-n vârstă ș-împăratu-mbătrânind,
Puse în gând să-i însoare încă-n viață trăind;
Și așa chemând în taină pe cel mai mare fecior:
“Eu, fătul meu, să știi, zise, am pus de gând să te-nsor;
Vecinu-mpărat îmi scrie cerând să ne încuscrim,
Cu o fată ce o are p-amândoi să vă-nsoțim;
Iacă mi-a trimis și chipul ca să te încredințezi:

⁴¹ *More* (grec.) = bre.

Este destul de frumoasă, zugrăvită cum o vezi;
 Și osebit de aceasta e procopsită-n științi,
 Mi-a spus de dânsa și alții, nu numai ai ei părinți.”
 Fiul său răspunse: “Tată! ca unul ce-ți sînt fecior,
 Să-ți dau toată ascultarea și supunerea-s dator;
 Zi-mi să mă duc în războaie, poruncește-n foc să sar,
 În apă și unde-ți place, de vrei să mă jertfesc chiar,
 Gata sînt în tot minutul, mă plec până la pământ,
 Iar cât de înșurătoare, să nu-mi pomenesti cuvânt”.
 “De ce? îi zise împăratul, destul în vârstă nu ești?
 Ce pricină te oprește să nu te căsătorești?”
 “Alt nimic, iubite tată, feciorul său a răspuns,
 Că sînt îndestulat de mare și în vîrsta mea ajuns,
 Decît îmi este că voia n-o să vei să mi-o-mplinești,
 O să-mi stric în deșert vorba și o să te necăjești.”
 “Ce lucru e, tatăl zise, care tu o să mi-l ceri,
 Socotit atît de mare de nu-mi este prin puteri?”
 “Nu că nu-ți e prin putere, îi răspunse fiul său,
 Ci zic că n-o să vrei numai, și o să mă ții de rău.”
 “E! bine, tatăl său zise, iacă îți făgăduiesc
 Că deloc n-o să mă supăr, și poate s-o și-mplinesc.”
 “Iubesc, fiul său răspunse, pe fata care o crești,
 Însoțește-mă cu dânsa, de să poate și voiești.”
 Îi răspunse împăratul: “Dar or ai înnebunit?
 Ț-ai ieșit cumva din fire și de ea mi-ai pomenit?
 Nerodule! ea Ț-e ție întocma ca și o sor,
 N-ai gândit că nu să poate cu dânsa să te însor,
 De Ț-ai aruncat asupra-i amorul ca un nebun,
 Și-apoi să-mi prîpui acuma cu ea să te și cunun?
 Te Țineam că ești cuminte, dar acum te văz prea prost
 Și la păreriile mele de tot amăgit am fost.
 Lasă acea nerozie și-ascultă cuvîntul meu,
 Să te-nsoțesc după lege cu fata care zic eu.”
 “Scumpul meu tată, el zise, știam eu că nu mi-o dai,
 Dar și nici nu iau pe alta, chiar în bucăți să mă tai.”
 Acest cuvînt pe-mpăratul și mai tare supărînd,

Îl goni afară-ndată cu înasprime zicând:
"Fugi, piei, nu sta înaintea-mi, tu, fiu împrativitor!
Și spre a ta rușinare pe frate-tău o să-nsor."

Ieșind el, chemă-mpăratul pe feciorul mijlociu
Și începu cu blândețe a-i vorbi ca la un fiu,
Zicând: "Fătul meu, ascultă să vezi de ce te-am chemat;
Eu pe frate-tău cel mare foarte mult m-am supărat;
Că i-am propus să se-nsoare, și el, ca un nevoiaș⁴²,
Începu să-mi facă nazuri, tocma ca un copilaș;
Și de aceea în locu-i pe tine te întâiez,
Voi să te-nsor mai-nainte, ca pe el să-l rușinez;
Iacă-mpăratul (cutare) îmi scrie de fie-sa,
Și aceasta încuscrire nu voiesc a o lăsa:
Fiindcă se-nvecinește ș-îl avem lângă hotar,
Fata iar e înțeleaptă, și frumoasă ca ea rar,
Socotesc dar că am cinste la cele ce îți vorbesc,
Ș-îmi vei împlini dorința cu ea să te însoțesc."
Fiul său ș-acesta iarăși propunerea ascultând
Tot asemenea răspunse că: "Nu mă însor", zicând.
Ș-înăsprindu-se-mpăratul, îl întrebă: "Dar ce vei?
N-o să te-nsori niciodată, or alta-ți place să iei?"
El mai ocoli vorba, cugetul său ascunzând,
Dar nevoindu-l să spuie, zise și el răspunzând:
"Dacă, iubitul meu tată, vei să mă căsătorești,
Însoțește-mă cu fata care în palat o crești."
Când auzi-mpăratul că și acest fecior iar
Cerând ca și cel mai mare tot aceeași fată chiar:
"Nebun ești, zise-mpăratul, apoi ea ț-e ca o sor,
Nu gândești că nu să poate cu dânsa să te însor?
Lasă-ți dorința neroadă, ascultă de sfatul meu
Și te-nsoțește cu fata care ți-am ales-o eu."
"Mă iartă, el zise, tată, că am îndrăznit prea mult,
Dar nici iar să iau pe alta, mort, tăiat, nu te ascult."

⁴² Netrebnic, răuvoitor.

Aceste ale lui vorbe pe-mpăratul supărând,
Îl izgoni dinainte-i, ocărându-l și zicând:
"Semețule, asta-ți este respectabilul răspuns?
L-atâta nerușinare și-îndrăzneală ai ajuns?
Ieși! ieși mai curând afară! Du-te, băga-te-aș în tun!
Ia-te cu cellalt de mână, că nici tu n-ai fost mai bun!
Pentru negliobia voastră și eu cinstea vă rădic
Și o să-nzor mai-nainte pe cel decât toți mai mic."

Ieșind și-acesta afară necinstit și ocărât,
Chemă-mpăratul să vie cellalt fiu numaidacă,
Și viind tot așa iarăși și către dânsul a zis
Cum că-mpăratul cutare de încuscire i-a scris,
Și frații săi nu voră să-l asculte nicidecum,
Zicând și unul și altul că nu să-nsoară d-acum,
Ci încai el să-l asculte și p-acea fată s-o ia,
Că va trăi o viață prea fericită cu ea;
Dar câtă îi fu mirarea când auzi că și el
Nu voiește să se-nsoare cu altă fată defel!
Ci tot pe acea din casă, care ceilalți o cerea,
Asupra-i s-amorezase și după dânsa murea;
Și chiar d-ar fi vrut acuma s-o dea la unul din ei,
Dar cui s-o dea mai-nainte, că o cerea căteștrei?

Chibzuind dar împăratul cum ar putea folosi,
În cele mai după urmă cu cuviință găsi
Ca să-i trimită prin lume, să umble în depărtări,
Să-și uite de acea fată, să vază și alte țări;
Și așa fără zăbavă pe căteștrei frați chemă,
Carii viind toți de față, astfel cuvântu-și urmă:
"Eu dorii ca un părinte pe toți de rând să vă-nzor,
Să văz și eu în viață-mi vreun nepot din fecior.
Voi însă toți dimpotrivă într-un gând v-ați întâmplat
Și îmi cerurăți pe fata care o cresc în palat.
Cum vedeți, fata e una, în trei nu poci să o fac,
Cui să o dau mai-nainte și pe care să împac?"

Trebuiește, prin urmare, numai unul să o ia,
Și în alt chip nu poci face hotărârea pentru ea,
Decât din voi fiecare câte un drum apucând
Și în trei părți ale lumii totodată toți plecând,
Să umblați din țară-n țară și din cetăți în cetăți,
Unde veți vedea în toate osebite rarități;
Căci tot locul din natură are și dar osebit,
Un cu une ș-alt cu alte bunătăți e-mpodobit.
Din voi dar fieștecare pe unde veți preumbla
Orce mai prețios lucru în vro parte va afla,
Care să nu să găsească în ținutul meu defel,
Și care ca o minune mi-l va aduce cu el,
Pe acela și îndată cu fata-l voi însoți,
Și cât îmi va fi puterea îl voi și îmbogăți.”

Deci această hotărâre feciorii lui auzind
Și pe fata fiecare cu înfocare iubind
Prea bucuroși priimiră să facă acel voiaj,
Luară bani și plecară cu un osebit coraj;
Fără să li să mai pară că să va-ntâmpla altfel⁴³,
Spera fiecare-n sine că va lua fata el.

Așa feciorul cel mare către India luând
Și prin cetățile toate primblându-se și umblând,
Văzu într-una de zile în piața unei cetăți
Strigându-se de vânzare vreo câteva bucăți;
Și stând la acea-ambulzeală și el ca un privitor,
Aude strigând telalul la vânzare un covor,
Și lumea care de care la acel glas îndrăzneț
Cu sute, cu mii de galbeni înălța mereu la preț.
Auzind de suma mare feciorul de împărat
De o curiozitate pe-oarecine a-ntrebat:
“De ce covorul acela la atât preț a ajuns?”
Iar acel om la-ntrebarea-i: “Dar au nu știi? i-a răspuns,

⁴³ Tipărit (în ambele ediții): *astfel*.

Și urmă zicând: Covorul e vrednic și mai de mult,
Că nu e, cum ți se pare, numai pentru așternut,
Ci este un covor magic sau descântat și vrăjit,
Este cu solomonie⁴⁴, dacă vei fi auzit:
Când vei merge în vro parte și vei șede pe covor,
Cum zici «hai unde-mi e gândul!», ajungi îndată ca-n zbor.”
Astfel pe el auzindu-l feciorul de împărat,
Decât toți mai cu asupră prețul i-a adăogat
Și căzând covoru-n parte-i numără banii pe loc,
Bucurându-se în sine de un astfel de noroc,
Zicea: “Acuma știu bine că fata o s-o iau eu,
Că duc un lucru ce nu e în ținutul tată-meu”.

Al doilea fecior iarăși spre partea Chinii plecând,
Ș-așemenea și acesta prin multe cetăți umblând,
Vede și el o oglindă, ce în strigări să vindea,
Și chiar ca la o minune oamenii să grămădea;
Se oprește să privească și el ca ceilalți de rând
Și auzind la preț mare acea oglindă-nălțând,
Curios, cu nerăbdare, întrebă numaidecât
Cum că ce este pricina de este scumpă atât.
Cel întrebat îi răspunse cu un deosebit ton:
“E scumpă fiindcă este oglinda lui Solomon,
Carele cu-nțelepciunea lucruri mari a săvârșit,
Câte n-a făcut natura mintea lui le-a născocit;
Din care și până astăzi prin lume tot se gălesc,
Precum și oglinda asta c-ar fi a lui o numesc;
Fiindcă omul într-însa pe loc cum se va uita
Poate vedea pe orcine, la el cum va cugeta.”
Auzind el, deodată de fata în gând i-a dat,
Și cum o văzu-n oglindă, ochii când ș-a aruncat,
Începu să-nalțe prețul, peste alți adăogând,
Și îi rămase asupră, mai mult nimenea nedând.
Scoase și numără banii, se făcu pe ea stăpân,

⁴⁴ Vrăjitorie.

Și în tocul ei puind-o, o băgă la piept în sân,
Zicând: "Un astfel de lucru nici n-a văzut tată-meu
Și crez fără îndoială că o să iau fata eu".

Al treilea fecior iarăși care dodată plecă
Și el cu același cuget spre alte părți apucă;
Cetăți, sate și orașe în drumu-i întâmpinând,
Prin nenumărate târguri umblând tot și cercetând,
Nu putu alt să găsească decât iar la un mezat
Văzu strigând de vânzare un măr foarte minunat,
Din care la orce boală mâncând, pe om vindeca,
Chiar și din cumpăna morții sănătos îl rădica;
Prețul lui să înălțase la mare sumă de mii,
Fiindcă lungea viața, avea prea mulți mușterii;
Feciorul de-mpărat însă că-l va lua el crezu
Și tot adăogând prețul asupra lui și căzu.
După ce numără banii ș-îl puse în buzunar,
Zise: "Știu că acest lucru e în lume cei mai rar,
Care socotesc îndată tatăl meu cum l-o vedea,
O să ia fata de mână și mie o să mi-o dea".

Deci, într-acest chip toți frații câte ceva cumpărând,
Și fiecare pe fata că o va lua sperând,
Au plecat să se întoarcă; și așa⁴⁵ cum venea ei,
La un oraș oarecare se-ntâlniră câteștrei.
Începură să se-ntrebe despre unde a umblat
Și de prin acele locuri ce lucruri au cumpărat.
Spuseră, se lăudară, lucrurile toți scoțând
Și magica lor putere fiecare arătând.
Când spuse cel cu oglinda, îi ziseră ceilalți: "Poți
Ca să ne arăți într-însa să vedem pe fata toți?"
"De ce nu?" el le răspunse, și oglinda deschizând,
Văd țiindu-i lumânarea, pe pat de moarte zăcând.
Atunci cel cu mărul zise: "Eu o scol cu leacul meu".

⁴⁵ În ediția a II-a: *acum*.

Cel cu covor iar răspunse: "Și mai în grab vă duc eu".
Zicând aceasta, îndată pe covor toți cum s-au pus,
Ca săgeata într-o clipă la bolnava au ajuns;
Și cum i-a atins de buze mărul cel vindecător,
Se sculă-n grab sănătoasă (fata) înaintea lor.

Puteți să-mi ghiciți acuma — zise sluga către ei —
Cui a dat fata-mpăratul? Cin-a luat-o din trei?
Căci mai întâi cel cu mărul cu drept cuvânt o cerea,
Că de nu-i da să o scoale, negreșit fata murea.
Cel cu covorul cerând-o, că are drept iar zicea,
Că orșicum murea fata dacă el nu-i aducea.
Și cel cu oglinda iarăși zicea într-același fel
Cum că, ca să ia pe fata, și mai mult drept are el,
Căci, de nu era oglinda-i să o vază că zăcea,
Nici covorul, ba nici mărul folos ei nu-i aducea.
Pe când toți își bătea capul și în tot chipul gândea
Din acei trei frați la care ei pe fata să o dea,
Răspunse din șezătoare o fată mare, zicând:
— Eu nu știu dintre ei cine mai mult drept o fi având;
După părerea mea însă tot dreptul îl are ea
Să-și aleagă care-i place și pe acela să-l ia.
La acest cuvânt al fetii, "bravo!" au zis câți era
Ș-începură norocită însoțire a-i ura;
Iar Stan sluga auzindu-i că o laudă pe ea:
— Bună treabă, zău — le zise —, eu spui, ș-altul bravuri⁴⁶ ia!

Arendașul zise: — Stane, lasa, bravuri îți dem noi
Si-n locul teu dache-i spune istorie inche doi.
— Ca unui stăpân — el zise — sînt dator să mă supui,
Că la d-alde povești d-aste câte vreți poci să vă spui.

După ce zise aceasta, stînd, se gândi puțintel
Și aducându-și aminte-ncepu să zică astfel:

⁴⁶ Pluralul lui *bravo* (accentuat: *brávuri*).

— Știu și eu o ghicitoare tot ca a moș popii iar,
O s-o spui, dar nu știu bine dacă este așa chiar.

GHICITOAREA

Frate din tată, fiu nevestii mele, du-te spune
Tată-tău că a venit fii-său, bărbatul nevestii lui.

DESLEGAREA

Un tânăr de vârstă crudă, văzând că muma-i muri,
Se răzni-n alte orașe și se și căsători;
Apoi după scurtă vreme la oaste fiind luat
Și trimis în bătălie ca fieștece soldat,
Unde prin încongiurare fiind de vrăjmași robit,
I-a venit nevestii veste că bărbatu-i a perit.
Ea acuma ce să facă! cum trăise mai nimic,
Era tânără în floarea-i ca și o fată, să zic;
Se-ntâmplă atunci de vine un văduv strein la ea,
Sosit din alte orașe, și se mărită, îl ia;
Făcând ș-un fecior cu dânsul, și când crescú măricel,
Scăpând atuncea soldatul, s-a-ntors la dânsa și el.
Dar până să intre-n curte, alții colac i-a luat⁴⁷
Că nevasta-i d-atunci încă după alt s-a măritat.
Începu el să-i întrebe ce fel de bărbat ținea,
Cum i-e numele, porecla, și ei pe rând îi spunea;
Pe când vorbea ei aceasta, ieși-n poartă un flăcău,
Și ei îi ziseră: "Iacă, asta este fiul său";
Soldatul luându-i seamă, după cele ce i-a spus,
Capul tatălui său parcă îl vedea pe dânsul pus;
N-a mai avut îndoială că tatăl său, neștiind,
Chiar pe noru-sa luase, în acel oraș viind.
Ș-atunci chemând pe flăcăul la mumă-sa l-a trimis,
Zicându-i: "Frate din tată..." și cel.⁴⁸, cum am zis...

⁴⁷ A lua colac = a da de știre.

⁴⁸ Prescurtare pentru *celelalte*.

După ce se cunoscură prin acest al său cuvânt
Că o amestecătură de rudenie toți sînt,
În loc să se veselească că sănătoși s-au văzut,
Peste toți amară jale totodată a căzut;
Că neîngăduind legea asemenea însoțiri,
A trebuit să se facă acum două despărțiri.
A depărtat zic și socru și bărbat de casa ei,
Ș-a căzut nenorocirea dodată pe căteștrei.
Pe urmă Dumnezeu știe ce să va fi mai urmat,
Eu însă de o poveste cu aceasta am scăpat.

ARENDAȘUL

Asta poveste pre mica, eu am spus che mare voi,
Tot ca ala intii care am spus pentru tine doi.

SLUGA

Dar asta care am spus-o nicăiri să n-o avem?

ARENDAȘUL

Lasă asta pe desupra daruiala s-o ținem.

SLUGA

Asta nu e dăruială, ci vine ca un plocon,
Bunioară când îți vine cineva cu vrun clapon,
Că dăruiala e-n urmă, nu întâi, la început.

ARENDAȘUL

Azunze atita vorba, țe sa zici am prișeput.

SLUGA

Ascultați dar:
Îmi povestea unul cum că ar fi fost

În Constantinopoli⁴⁹ un om de neam prost,
D-ăi de care crește ca un copaci gros,
Sucit în tulpină și strâmb, nodoros;
Netrecut prin școală, ca și un lemn iar
Tăiat cu toporul, nedus la tâmplar.
El pe lângă alte multe neciopliri
Avea și asupra-și mai multe pociri:
Să lăsăm că-n spate era cocoșat,
Că nu e al firii lucrul întâmpat,
Ci în celelalte, buze, nas, urechi,
Le avea-n mărime ca două perechi;
Îl vedeai în toate de fire greșit,
Ca când lași un lucru nedesăvârșit;
De știință iarăși, după cum am zis,
Orce pe răboaje îl avea înscris;
Dar însă cu banii carii să vestea
Luă nevestică frumoasă ca stea.
Și cu jaluzia-i dintr-al nunții ceas
O-nchise să șază sus într-un cafas⁵⁰;
Că avea saraiuri⁵¹ ca cei mai bogați
Și nu lăsa-n ele nicidecum bărbați;
Atât peste fire era temător,
Încât era-n vreme tot bănuitor;
Și după ce oameni nu vrea-n casa sa,
Nici scotea-n primblare pe nevasta sa,
Nu cumva să vază vreun frumușel
Și să-i alunece ochii după el.

Biata lui nevestă petrecu tăcând,
Ca-ntr-o pușcărie închisă șezând,
Până când salteaua în pat putrezi
Ș-îndrăznind îi zise astfel într-o zi:

⁴⁹ În cinci silabe.

⁵⁰ Foișor, cameră cu ferestre zăbrelete.

⁵¹ Palate.

“Ce o fi, bărbate, pentru Dumnezeu!
Mult o să mai ție așa traiul meu?
Trei ani sînt îmi pare de când ne-am luat
Și la noi în casă om n-a mai intrat;
N-ai tu vreo rudă, or vrun cunoscut?
Că doar în pădure nu te-ai fi născut!
Să-i aduci să vie, de vorbă să stăm,
Cu ei să petrecem, să ne ospătăm,
Cum vedeam părinții adesea făcând,
Cu rude, prieteni mîncînd, petrecînd;
Iar tu la primblare cîndva nu mă duci,
Nici la noi în casă pe alți nu aduci.
Zău! iacă-ți spui dreptul că mi s-a urât
Cu așa viață și trai amărât!
Și d-o fi tot astfel să mă pedepsesc,
Mai bine o moarte decît să trăiesc!”
Auzind bărbatul zicîndu-i astfel,
Că-și plînge viața și traiul cu el,
Se gîndi în sine și se socoti,
Despre care-ndată un plan pregăti;
Și așa în piață mergînd înapoi,
Fără prelungire doi amici (prietini) ș-a prins,
Întocma ca dînsul strîmbi și cocoșei,
Precum și la chipuri ca el frumușei;
Și fiind aceștia oameni scăpătați,
Săraci, fără stare și prost îmbrăcați,
Mergînd pentru haine în grab tîrgui
Anterii, giubele l-amîndoi croi,
Însă din materii tot din acel fel,
Ș-îi îmbracă-ntocma asemeni cu el;
Nu vrea el să aibă ei schimbat ceva,
Ca să nu s-arate mai țănoși cumva;
Ci la fel cu dînsul fiind îmbrăcați,
Semăna la toate ca trei gemeni frați.
Și după ce astfel frumos îi găti,
P-amîndoi acasă la masă-i pofti,

Și într-un loc lăsându-i, acasă s-a dus
Și nevestii sale de dânsii a spus,
Zicând ei: "Dragă! azi să te gătești,
Că la masă oaspeți ai să priimești".
Auzind nevasta acest al său glas,
De mare mirare coprins-a rămas!
Și luă toporul să cresteze-n prag,
Că-i aduce oaspeți soțul ei cel drag.
Deci cu bucurie orânduind ea
Cele pentru masă câte trebuia,
Iacă cățelușul în curte lătră,
Și el cu doi oaspeți în curte intră.
De ceea ce vede mirare o ia
Și ca o nălucă o închipuia;
Îi părea că ochii ei poate o-nșel
Pe trei inși să vază la toate-ntr-un fel;
Dar dacă intrară în casă văzu
Și a fi aievea atuncea crezu.
Acest plan prost însă și prea nătărău
O scârbi asupra-i pe ea și mai rău;
O făcu să-i pară că în răs o ia
Și cum că își bate astfel joc de ea;
Atât o mâhnise ast lucru nerod,
Cât i să pusesese în gât ca un nod,
Și deș-în viață ea până acum
În gând n-avusese pas rău nicidecum,
Ci-și iubea consoarta⁵² pe cât se putea,
Îl cinstea ca înger și îl socotea,
Spusele-i cusururi ea nu le vedea,
Punea în zicală temei și credea,
Adică: "Bărbatul nu stă în frumos,
Ci-a fi decât dracul ceva mai chipos";
Dar văzând aceasta urmare d-acum
Hotărî să plece și ea pe alt drum.

⁵² Soțul.

Aşa împreună atunci ospătând,
Cum şi după masă de vorbă şezând,
Când avu bărbatu-i treabă a ieşi
Ceva pe afară de a săvârşi,
Ea arată roabei cu deştul, zicând:
“Du-te l-acel oaspet, spune mai curând
Că, când se va duce bărbatu-i cu ei
După prânz în piaţă la cafea toţi trei,
El să se întoarcă să vie aici,
Că voiesc a-i spune o taină, să zici”.
După ce se duse slujnica la el
Şi cum o-nvăţase şopti-ncetinel,
Când s-a-ntors, îi zise: “Te duseşi să-i spui?”
“I-am spus”, îi răspunse; o-ntrebă: “Dar cui?”
“Dar, proasto, la dânsul eu nu te-am trimis,
Du-te spune ălui dincolo de el.”
Şi mergând îi zise şi lui tot la fel.
Sosind şi bărbatul, p-amândoi îi ia
Şi cu dâşii merge drept la cafenea;
Acolo-mpreună şezând, povestind,
Ş-îmbulzeală multă de oameni fiind,
Se strecură unul ş-afară ieşi
Ca când vreo treabă vrea a săvârşi;
Şi plecând se duse unde l-a poftit,
La femeia cărui bine i-a voit;
Carele în grabă-n casă cum veni,
Cu cellalt în urma-i să şi pomeni.
Acum ce să facă a nu să vedea
Ş-aceasta-ntre dâşii de gol să se dea;
Cel dintâi să băgă aci-ntr-un dulap
(Negândind că-şi face peire de cap).
Al doilea iarăşi cum intră şi el
Fără să mai şază pe scaun defel.
Iacă şi bărbatu-i veni-n acel ceas,
Văzându-se singur în gazin⁵³ rămas;

⁵³ Cafenea.

Nevasta văzându-l, în grab alergă
Și p-acesta iarăși în ladă băgă.
Bărbatul ei însă în casă intrând
Și d-alde acestea fără să-i dea-n gând,
Șade și își umple un cibuc să bea,
Poruncind să-i facă încă ș-o cafea;
Apoi cu încetul trăgând și sorbind;
Cu necaz în sine zicea-n el gândind:
"Vezi ce îmi făcură acei doi mișei!
Mă pui să-mi vărs punga, să-i îmbrac pe ei!
Le găsesc bucate ca să-i ospitez
Și cu băutură îi îndestulez!
Iar ei mă lăsară prin taină fugind,
Nedându-mi de știre și nemulțumind!
Dar și eu găsindu-i știu ce să le fac,
O s-apuc îndată și o să-i dezbrac;
Și acele haine le-oi purta tot eu,
Că după croială vin pe trupul meu."
Gândind el acestea, se sculă, plecă
Și drumul spre piață iarăși apucă,
Ca să vadă oare nu-i va întâlni
Și despre purtare a le mulțami;
Dar neîntâlnindu-i, intră-n cafenea
Să-și uite necazul care-l cătrănea.

Nevasta-i văzându-l de acasă dus
Alergă în grabă l-al în dulap pus,
Deschizând îl vede mort înăbușit;
Cu spaimă la ladă în grab a pășit.
Ardicând capacul, se uită la el,
Vede că murise năbușit ș-acel.
Stând în loc uimită, se tot chibzuia
Cu doi morți în casă ce să facă ea!
În cea după urmă îi veni în gând
Ș-a trimis pe roaba ca cât mai curând
S-alerge s-aducă un hamal cu sac,

Și fără zăbavă veni c-un sărac;
Îl chemă în casă, îi spuse zicând:
"Azi cu întâmplare în casă șezând,
Viind fără veste ăst nerușinat,
Năvăli asupra-mi beat înverșunat,
Și vrând să mă apăr, cum l-am îmbrâncit,
S-a izbit cu capul și-ndat-a murit;
D-aceea cu sacul te-am chemat să vii
Să-l arunci în mare, dar tainic să fii.
Că îmi este teamă și rușine chiar
Asta să se afle de vreun flecar,
Să mă poarte-n gură și-a mă cleveti,
S-afle stăpânirea și-a mă necinsti;
Du-te, du-l în grabă și vin' să-ți plătesc,
Uite îl am gata, un împărătesc."

Îl luă hamalul, în sac îl băgă,
Și drept către mare cu el alergă,
Îl aruncă-ndată și s-a-ntors la ea
Pentru osteneală plata vrând să-și ia;
Dar el pân' să vie, ea pe cellalt mort,
Cum era întocma la chip și la port,
În mijlocul casii târâș l-a adus;
Și suind hamalul pe trepte în sus,
Îi ieși-nainte și-ncepu la el:
"Așa-mi făcuși treaba?" Zise el: "Ce fel?"
"Apoi uite mortul, îi răspunse ea,
Ado curând sacul și d-aci îl ia,"
Bietul om săracul, ca unul ce-a fost
Ușurel la minte și cu totul prost,
De ceea ce vede sta și fluiera,
Crezând că chiar mortul ce l-au dus era;
Și se mira-n sine că cum și ce fel
S-a-ntors mortu-n casă-nainte de el!
Așa silit fuse bietul om sărac
Și-apucând îndată, îl băgă în sac,

Îl luă-n spinare, în fugă plecă,
Îl duse la mare și îl aruncă;
Ș-înapoi dând fuga plata ca să-și ia,
Mult îi era teamă că iar va-nvia;
Și cu grije mare pe când se ducea
A se uita-n urmă-i se tot întorcea.
Când tocma la poartă hamalul veni
Și din prag în curte picioru-și pormi,
Uitându-se-n urma-i văzu că venea
Bărbatul femeii de la cafenea;
Socotind că este iarăși acel mort,
Având trupul, chipul și totul său port,
Începu să-i facă cu o mână semn
Ș-în ceilaltă mână pregătind un lemn,
Îi zicea: "Măi frate! stăi, nu fii mișel!
Până să-mi iau plata-ngăduie nițel,
Ș-ei veni atunceă după ce mă duc,
Că încă o dată nu o să te duc."
Îi zicea el multe, dar lui nu-i păsa,
Ci intra în curte ca la casa sa,
Neștiind că-n casa-i s-a făcut omor,
Gândeă că hamalul e un cerșetor,
Dar hamalul care era necăjit
Ca turbat asupra-i pe loc a sărit
Ș-începu să-i care cu lemnul din mâini,
Dând chiar ca hengherii când omoară câini.
Auzind, nevasta-ncepu a țipa;
Dar surda! de moarte nu-l putu scăpa!
Că hamalul gura-i nici n-o asculta,
Ci da tot întruna și nu se uita.
După ce-l omoară ș-îl lasă întins,
Zice către dânsa de necaz coprins:
"Acum trebuiește să-mi dai îndoit,
Că uită-te numai cum am ostenit;
El n-a fost mort bine, ci am tăbărât
Eu, uite acuma, de l-am omorât."

Sirmana nevasta de alt necaz dând,
Care niciodată nu i-a dat prin gând,
Se-ntoarse în casă și oftând plângea,
Sta-n nedormire, mâinile-și⁵⁴ frângea,
Cum și ce să facă? în casă să-l ia
Și ca lumea toată să-l îngroape ea?
Dar sute de gânduri voia-i apăsa
Că cum să dea veste pentru moartea sa?
Ce să zică lumii când o va-ntreba,
Neputând în altfel vorba a-și schimba?
Nu putea să zică: damla i-a căzut;
Vedea că nu este cuvânt de crezut;
Că-n fruntea ș-în capu-i sta tot lovituri,
Să vedea ș-în fața-i de lemn dătături,
Și putea-n nevoie lesne a cădea,
Că era de față toate să se dea.
Neputând să facă de frică altfel,
Gândi să-l arunce-n mare și pe el;
Așa să prefacă că altul n-a fost
Și poruncind zise hamalului prost:
"Du-te dar ș-acuma cu el undă știi,
Iacă, na-ți și plata, ca să nu mai vii."

Stan aci povestea o mai precurmă
Și despre lungirea-i cuvântu-și urmă:
— Pân-aci povestea a fost ce a fost,
Nefiind atâta, am spus-o și prost;
Dar d-acu-nainte să o ascultați,
Să stati și să râdeți și să vă mirați;
Să vedeți cu mortul ce s-a întâmplat,
Ce a pățit încă și ce s-a urmat!⁵⁵

⁵⁴ Tipărit în ediția a II-a: *și mâinile-și*.

⁵⁵ Cu aceasta se încheie primul volum al *Șezătorii la țară*. În josu paginii se citește: *Sfârșit părții I. Sfârșitul aceștii povești va urma la partea II.*

O
ŞEZĂTOARE LA ȚARĂ
SAU
CĂLĂTORIA LUI MOȘ ALBU
URMARE

Cu atâta nerăbdare stând aştepta toți pe Stan,
Încât, până să renceapă, zăbava le părea an,
Vrând să auză sfârșitul basnului pân-aci spus,
Ce s-a întâmplat să vază mortului de hamal dus.
După ce puținel însă stătu el și se gândi,
Tuși, își dresă iar glasul și povestea-și innădi,
Zicând: — Luând dar hamalul pe mortul acei femei,
Care gândea el că este numai unul, iar nu trei,
Mergea pe drum ducând sacul și-întru sine se gândea:
“Acum, cum e seara bine și nu se poate vedea,
Poci la ușa unei cârciumi să stau afară din prag
Și să cer de osteneală un păhar de vin să trag;
De n-aș fi cu belea-n spate, puteam la mult să mă-ncurc,
Că pân' m-oi duce și-întoarce, toți cârciumarii se culc”.
Deci el până să ajungă la cârciuma care bea,
Unde îi plăcea lui vinul și pentru el tot robea,
Prăvălia se-nchisese, lumânarea s-a fost stins,
Și el dacă bătu-n ușă și cu o mână a-mpins,
A început să și strige: “Deschide, măi cârciumar,
Și dă-mi aicea la ușă de sete, deschide, zic, nu mai sta,
Că dai de belea cu mine, mor aici la ușa ta”.
Cârciumarul însă care păzea al instrucții glas,
Ca nici ușă să deschiză târziu pe la acel ceas,
Pe când striga, auzindu-l, în odaia sa ședea,

Să făcea surd în tăcere, vrun răspuns fără să-i dea;
Dar hamalul stând la uşă, fără a se stâmpăra,
Cu câte-i venea la gură îl ocăra şi-înjura.
În cele mai de pre urmă cârciumarul necăjit
Pierde răbdarea, deschide, iese la uşă-ndârjit
Şi cu un ciomag pomeşte în spinare a-i căra,
Fără să ştie că bate p-âl din sac care era,
Ş-închizând îndată uşa, în odaia lui s-a tras;
Iar hamalul cade-n pragu-i, scoţând un amorţit glas:
"Aoleo! mor, măiculiţă! cârciumarul m-a ucis!"
Şi după aceste vorbe alt nimica n-a mai zis,
Decât scoţând din sac mortul, aci-n pragu-i l-a lungit
Ş-în grab la picior luând-o la casa lui a fugit.
Cârciumarul dup-aceasta culcându-se adormi,
Se gândea coprins de frică ceva a nu pătimi,
Zicând: "Săracul de mine! făcui destul de urât,
Cum am dat prin întunerec, poate că l-am şi-omorât!
Şi mâine iacă beleaua, în vro nevoie încap,
De nu o să poci viaţa cu toată starea să-mi scap!
Parcă îl aduse naiba, măcar cine va fi fost,
Nu se cădea într-atâtă c-un beţiv să mă port prost."
În cugetele acestea aflându-se turburat,
Se-ntorcea şi-îi zicea iarăşi un alt gând astâmpărat:
"Omule, dormi, odihneşte, nu fii nebun într-atât,
El fugi speriat de tine, iar nu că l-ai omorât.
Să poate omul să moară aşa-ntr-o clipă de ceas,
Din trei lovituri să cază şi să nu mai scoată glas?!"
Pe când le gândea acestea, fiind foarte ostenit,
Îl fură somnul îndată şi nu s-a mai pomenit,
Şi tocma cam despre ziuă deşteptându-se tuşi
Şi viindu-i ca să-şi facă obiceiul său ieşi.
Deschizând la pod să meargă cu ochi cârpiţi, somnoros,
De mort să-mpiedecă-n uşă prin întunerecul gros,
Şi în pod peste cap cade de-a berbeleacu mergând,
Îşi beleşte fruntea, nasul, tocma-n mijloc ajungând;

Spăimântat, de jos să scoală, văitându-se de dureri,
Și își aduce aminte de toate acelei seri;
Să uită, vede jos pragu-i un om mort, țăpăn lungit,
Și crede cum că el însuși l-a omorât negreșit;
Tremură coprins de frică, coraj să-și dea se silea
Și să gândește acuma cum să scape de belea.
Așa în vecinătatea-i fiind și un macelar
Pe care avea el pizmă că venea-n cârciuma-i rar,
Apucă, târaște mortul, cu greutate, cu chin,
Îl duce tocma la ușa aceleia biet înțepenit,
Și răzimându-l de ușa-i cât mai curând a fugit.
Macelarul iar de noapte s-a sculat, s-a îmbrăcat,
Ș-a luat toporu-n mână și la scaun¹ a plecat.
Dar cum deschise să iasă, mortul se porni nițel,
Ca când vrea să intre-n casă-i, împingându-l și pe el;
Macelarul mai în grabă socotind că e vrun hoț,
Care nu-ntrebuințează decât astfel de negoț,
Vrând de el să se ferească, toporul își întremă,
Începu prin întunec a da ș-a striga: "Mă! mă!"
Dar mortul, ce să-l auză! căzu jos și se lungi,
Iar el că-l omorî însuși a crede se amăgi.
Spăimântat și el de frică să nu cază în nevoi,
Vede că trece îndată p-aci un car cu doi boi,
Carele de greutate și de neuns scarțăia
Și omul ce mâna boii ședea-n car și moțăia;
Carele se întâmplase să fie un biet pescar
Ce ieșea din târg afară de noapte cu pește-n car.
Macelarul cel puternic și în mâini țăpăn, vârtos,
Ia pe mortul și-l aruncă în spate-i cu fața-n jos.
Pescarul mergând cu dânsul, de ziua s-a luminat
Tocma din oraș afară când era lângă un sat;
Aci coborând din caru-i dete un "hăis! cea!" la boi,
Și ocoli-mprejur carul să se uite înapoi.
Cum văzu pe mort, îndată gândi că e un hoț chiar

¹ Atelier, prăvălie.

Care pe drum să urcase să-i fure pește din car.
Ș-începu la el să strige: "Fugi, mă! n-auzi? dă-te jos!"
Și văzând că nu ascultă, îl lovi cu un lemn gros;
Apoi uitându-se-n fața mortului posomorât,
Crezu fără îndoială că chiar el l-a omorât;
Și se mira ce să facă, unde să-l ducă acum?
Tremura, îi era frică să-l arunce aci-n drum,
Ca nu în urmă-i să treacă cumva vreun călător
Și văzând să-l bănuiască pe el de omorător;
Ci mai merse înainte pân' la niște arături,
Unde pe un lup plugarii îl gonea cu strigături,
Și își lăsase merindea lângă drum pe supt un pom,
Fără să stea lângă dânsa s-o păzească vreun om.
El oprind, ia mortu-ndată, îl pune lângă pom jos,
Îl ardică și-l proptește, făcând să șază frumos,
Pune merindea-naintea-i, o lingură-n mâna sa,
Potrivind ca când mănâncă fără ceva a-i pâsa;
Și cât mai în grabă plecă ca să fugă d-acolea,
Până nu sosesc plugarii, să se scape de belea.
După ce plecă pescarul, vin și plugarii la pom,
Carii încă de departe aruncând ochii la om,
Văd merindea înaintea-i și el parcă sta mâncând,
De ei fără să-i mai pese, nici ochi la ei întorcând.
El de om rău socotindu-l, cu temere toți au stat
Ș-începură să-l gonească, strigându-i din depărtat.
Apoi văzând că tot șade nesfîindu-se de ei,
Luă și azvârli unul asupra-i c-un retevei,
Și tocma în cap lovindu-l, la pământ l-a doborât,
Care văzând toți crezură că chiar ei l-au omorât.
Acuma de altă frică și de spaimă s-au coprins,
Mirându-se ce să facă cu mortul ce sta întins;
Stând așa-n nedormire, iaca văd trecând un om
Călare și-un mânz în urma-i și în mână cu un chilom².
Ei se scol cât mai în grab, acel cârlanaș opresc

² Măciucă.

Și de curmeziș pe mortul în spate-i îl îndoiesc,
Apoi dându-i drumu-ndată și ei pe fugă se duc,
Se depărtează prin țarini și de muncă se apuc.
Mânzul abia ducând mortul și depărtat rămâind,
Dete o renchezătură după muma sa strigând:
Atunci se-ntoarce și omul înapoi a se uita
Și văzând mortul pe mânzu-i, de om viu îl socotea;
Începu la el să strige: "Dă-te jos, mă, nebun ești!
Ce mi-ai încălecat mânzul, să-l strici și să mi-l spetești?"
Și văzând că de strigarea-i nu se spăimântă deloc,
Își pregătește chilomul, se-ntoarce necăjit foc,
Îi dete în cap vro două, mortul după mânz căzu,
Ș-ntins la pământ văzându-l, că-l omorî el crezu.
Ce să facă? Stă, să miră, speriat c-a făcut omor,
Tot să uita să nu treacă să-l vază vrun călător.
Că așa e orșicare când face vreun păcat,
De frică cumpātu-și pierde, știindu-se vinovat:
Mai vârtos acela care fără a-i veni prin gând
I se întâmplă de face din greșală rău, nevrând,
Cugetele lui îndată pravila de față-i pun
Și pârători pentru vina-i parcă aleargă ș-îl spun;
Care de spaimă, de frică stând ca de tresnet lovit,
Să miră cum să ascunză răul ce l-a săvârșit.
Asemenea și acesta văzând c-a făcut omor,
I se păru deodată că-n capu-i a căzut nor,
I-a coprins ochii, vederea, fața i-a posomorât
Și nu cunosc pe mortul că e de mult omorât;
Și descălecând îndată cu funie îl legă
Și cu calul său târându-l într-o luntre îl băgă,
Care se afla în margini al unuia eleștiu,
Îl propti în ea să șază ca când ar fi fost un viu,
Aci fiind ș-o lopată în mâini s-o ție a pus
Și ca când sta să o măie lăsându-l în grab s-a dus.

Peste puțin iacă vine cu pușca un vânător
Pe eleștiu să găsească vreun vânat zburător,

Vede pe omul în luntre stând ca viu în zisul fel
Și în rogoz niște rațe sălbatice în drept el;
Strigă la el vânătorul: "Fugi, omule, d-acolea,
Fugi, că o să sloboz pușca ș-o să mă dai de belea!"
Rațele auzind glasul și zburând toate pe loc,
El luând o zburătură, azvârle necăjit foc,
Și cum îl lovește-ndată îl culcă numaidecât,
Care văzându-l și crede cum că el l-a omorât.
Se sperie, -ncremenește, stă, se uită împrejur,
Întocma cum să ferește, când face răul vrun fur,
Neavând alt ce să facă, după ce se socoti,
A îmbrâncit c-un lemn luntrea la mai adânc a pluti,
Și fugi cât mai în grabă, lăsându-se de vânat,
Cu totul muștrat de cuget c-a făcut mare păcat.

După dânsul vin pescarii, căutând luntrea să-și ia,
O vād dusă tocma-n mijloc și un om dormind în ea.
Încep toți din guri să-i strige: "U! mă! n-auzi? cine ești?
Ce mi te-ai culcat în luntre, alt loc să dormi nu găsești?"
Strig, mai strig încă o dată, și văzând că nu-l deștept:
"Da e beat, mă, or surd, zise din ei cel mai înțelept,
Ș-o să strigați până mâine fără să-l mai deșteptați,
Ci luați lemne or pietre și într-însul aruncați."
Tocma după cum el zise, îndată cu toți făcând,
Cu cărămizi și cu pietre pe cel din luntre-mproșcând,
"Stați, mă! zise din ei unul, nu e surd, ci este beat,
Îmi pare că-l omorâram și tot nu l-am deșteptat;
Ci să fugim mai în grabă și în luntre să-l lăsăm,
Cineva să nu ne vază, că toți de nevoie dăm."
Fugind ei și lăsând luntrea în voia ei a-nota,
Ajunse tocma la moară mai-nainte de-a-nnopta,
Și intrând în scocul³ morii, apa cum îl repezi,
Se-nțepeni pe supt roată și trosnind se auzi;
Iese morarul îndată, se uită, stă fluierând,

³ Canal de scânduri pe unde curge apa spre roata morii.

Apoi abia scoțând luntrea și om într-însa văzând,
 Crezu că el mânând luntrea, apa furându-l l-a tras,
 Și-l omorî roata morii, belindu-i obraz și nas.
 Îl coprinse groază, frică, vreun rău a nu păți,
 De vreo pâră nedreaptă a se învinovăți;
 Și precum se înnoptase și-ncepuse a ploua,
 Cât mai curând din acel loc îngriji de a-l lua;
 Care și în sat la cotețul unui sătean alergă
 Și ca când ar fura păsări pe mort cu capu-l băgă.
 Săteanul cam către ziuă în bătătură ieșind
 Și ghemuit la cotețu-i pe oarecine zărind
 Începu la el cu gura și cu un lemn se-ntremă,
 Mergând spre el și strigându-i: "Ce faci tu acolo, mă?"
 Și văzându-l că nu mișcă crezu că l-a omorât;
 Cu frică stând și privindu-l, începu a se gândi
 Ce să facă să-l ascunză spre a nu se dovedi;
 Să temea să nu se spuie de cineva la zapciu⁴
 Și în grab într-un sac băgându-l îl aruncă-n elieștiu.
 Dimineața vin pescarii, carii seara l-a lăsat,
 Caut luntrea, o văd goală și-a gândit c-a înviat,
 Că, precum am zis, morarul de frică tot tănuind,
 Duse luntrea iar la locu-i și s-a dus, în grab fugind;
 Pescarii dar dând cu plasa și să scoată ei trăgând,
 Văzând că este grea foarte, s-a bucurat toți răzând,
 Socotind c-au prins în plasă tot cât era-n acel lac;
 Dar când traseră afară, văd în loc de pești un sac.
 Sacul strâns legat la gură într-un deosibit fel,
 Ei gândiră că e avere sau niscaiva bani în el,
 "Stați, ziseră fiecare, nu cumva să-l deslegăm,
 Ci mai întâi la zapciul să mergem știre să dăm,
 Să fie și el de față, să nu ne-nvinovățim,
 Că am găsit lucru mare și vreun rău să pățim,
 Că numai între noi poate cumva nu ne împăcăm
 Și-o să ne pârască alții, auzind că ne certăm."

⁴ Funcționar polițienesc în vechea administrație românească.

Ei bine, așa să facă, s-a-nvoit știre să dea,
Dar cine acum să meargă? că-ntr-ei nu se-ncredea,
Să temea⁵ fieștecăre că-n lipsa-i vor deslega
Și luând ceva dintr-însul iar la loc îl vor lega;
Ci cu toții împreună cerea a se repezi.
“Prea bine dar, zise unul, sacul cine-l va păzi?”
“Să-l ascundem, zise altul, uite acolo, vedeți”,
Și ducându-l îl băgară în bălării prin scaieți.

Deci plecând toți să se ducă împreună la zapciu,
Cârciuma-n drum fiind pusă, se-ncurcă de rachiu,
Și bând toți de bucurie că au găsit chilipir,
Pân' la vremea împărțirii scotea mereu din chimir.
Zapciul fiind departe, cu șederea în alt sat,
N-au mai putut să se ducă, după ce s-au îmbătat.
A doua zi dimineța aminte cum ș-au adus,
S-au dus și cu amăruntul de sacul găsit au spus.
Zapciul de bucurie că o să-i iasă colac,
Luând slujitori, se duse să vază ce e în sac;
Când colo, ce să vază? Un mort ghemuit băgat,
Cu semne de lovitură și în felul său îmbrăcat!
Pescarii încremeniră, gurile li s-a-nceștat,
Cunoscând p-acela care în luntre l-a fost lăsat.
Dar zapciul știind seama ucideri a dovedi,
Nu-i trebui vreme lungă l-această a se gândi,
Ci strigând, dete poruncă îndată la slujitori
Ca mai întâi pe pescarii să-i bage la închisori,
Apoi ducând și pe mortul într-al satului buric,
Chemă să vie să-l vază toți din sat, mare cu mic,
Puindu-le hotărâre ca să spuie negreșit
Omorul acesta cine dintr-înșii l-a săvârșit.
“Că n-a avut alt de unde să-l arunce-n eleștiu,
Omoritorii-s de față, eu mă uit la ei și știu,
Dar decât s-o iau cu răul și să-ncep a chinui,

⁵ Tipărit: *teme*.

Mai bine să-mi spuie singuri decât a se tăinuî;
Vă dau soroc până mâine, să mă-nțelegeți cu drag,
C-apoi de nu, fără milă tot satul în ocnă-l bag.”
Pe mortul, cum povestirăm, îl cunoștea cei din sat,
Că mai toți îl omorâse și toți l-a fost lepădat.
Între ei era pescarul care l-a scos din oraș,
Aci era și plugarii ce l-a pus pe cârlânaș,
Vânătorul și el iarăși, și cel cu chilomul sta,
Morarul și toți c-o vorbă de moarte se întrista.
Decât numai unul p-altul cam încurcat se știa
Și fiecare asupra-și putea omorul să-l ia.
Pentru care-ntr-acea noapte toți în parte-și chipzuind
Și de grija judecății nicidecum neodihnind,
Au găsit de cuviință ș-în sineși au hotărât
Ca să spuie fiecare în ce chip l-a omorât.
Așa încă de cu seară unul la zapciu mergând,
Că l-a omorât el spuse, dar cu-nțâmplare, nevrând.
Abia isprăvi acesta, veni altul și el iar
Spuse cum că din greșală l-a omorât însuși chiar.
După dânsul ș-altul, ș-altul, câte unul s-a închis
Ș-în taină către zapciul a spus că el l-a ucis.
Apoi veni și morarul ș-începu a se jeli:
“Boierule și cocoane, te rog a te umili,
Că uite mortul acesta roata morii mi-a stricat,
Și astăzi e două zile de când stă din măcinat.
El, neghiobul, cum să vede în luntre n-a mai fost pus
Și neștiind să o măie, peste cap în scoc s-a dus,
Luntrea intrând pe supt roată, mi-o rupse, mi-o prăpădi,
Și eu am tăcut de frică spre a nu se dovedi,
Ca nu cumva de vro pâră să mă învinovățesc,
Toată nopticica singur m-a făcut să mă căznesc,
Pân’ l-am scos pe el și luntrea, a fost vai de capul meu!
Mă dor șalele ș-acuma ardicând atâta greu;
Luntrea o dusei la locu-i, dar mortul, ce l-am lăsat,
Până să viu, înviașe ș-îl văzui mergând spre sat.”
Zapciul privind la dânsul și spusele-i ascultând,

I se părea toate vise, nimica n'ențelegând,
Căci pân-aci îi spusese ceilanți săteni hotărât
Că într-o zi fiecare osebit l-a omorât;
Neputându-se pricepe, sta în loc nedormit
Și mai îi venea să creadă că toți au înnebunit;
Aci unii omorându-l, aci alți făcându-l viu,
Apoi iar alt îl omoară ș-îl aruncă-n eleștiu;
Nu putea să hotărască nimic despre acest mort,
Ci trimise mai în grabă către ispravnici răport.
Carii fără de zăbavă s-au repezit a-l vedea,
Ca să știe despre dânsul ce fel de răport să dea;
Și puind la cercetare de al doilea pe toți,
Ascultându-i zicea-n sineși: "Alege acum, de poți!"
În sfârșit, ei și pe mortul l-a găsit de vinovat
Că dup-atâtea omoruri de rău tot nu s-a lăsat,
Și pe săteni așa iarăși, că de ce nu l-au prins viu,
Să-l lege, să-l puie-n bente și să-l ducă la zapciu?
Pe săteni dar pentru vina la-nchisori⁶ i-a judecat,
Iar pe mortul de o cracă ca p-un hoț l-a spânzurat.
Isprăvindu-și Stan povestea, ău zis din ascultători:
— Sirmanul! îl omorâra mai de unsprezece ori!
Iar moș Neagul îi răspunse: — Ast mort cu sătenii tăi
Este ca ăl de mâncase o grămadă de bățai;
Pentru care mai-nainte d-a-ncepe să povestesc,
Cer ca să-mi dați iertăciune undeva dacă greșesc.
După ce zise acestea, moș Neagu se pregăti,
Tuși, își drese gâtlejul ș-începu a povesti.

POVESTEA LUI MOȘ NEAGU

Un nerod se deprinsese încă de când era mic
Pe unde umbla să zică tot: "nimic, nimic, nimic".
Așa el cu întâmplare pe lângă un râu trecând
Și pe câțiva vânând pește cu undițele văzând,

⁶ Tipărit: *inchisoari*.

Se opri ca să privească la cele ce ei făcea
Și gura-i fiind deprinsă, tot "nimic, nimic" zicea.
Ei în asfel auzindu-l, pe dânsul se necăjesc
Și cu-njurături îndată câteva palme-i cârlesc,
Zicând: de ce le urează ca să nu prinză nimic?
Iar el se vaita-ntrebându-i: "Apoi, cum vreți dar să zic?"
"Nerodule, zise unul, să știi, nu fii nătărău,
Că «nimica» totdeauna este o vorbă de rău,
Ci de vei d-acu-nainte palme și pumni să nu iei,
Să zici: «dă, ajută, Doamne, să văz câte doi și trei»."
"Bogdaproste, el răspunse, lăsați, că am învățat."
Și mergând ceva-nainte, întâlnește pe drum în sat
Un mort ducându-l la groapă; el zise privind la ei:
"Mai dă și ajută, Doamne, să văz câte doi și trei!"
Sare și-l ia de păr unul, zicându-i: "Așa cobești?"
Iar el țipa întrebându-l: "Ce fel dar să zic voiești?"
"Să zici: «Dumnezeu să-l ierte, îi răspunse el răstî,
Fie-i țărâna ușoară și sufletul mântuit»."
"Bogdaproste, el iar zise, lasă, că m-am învățat."
Apoi mergând mai-nainte la învecinatul sat,
Vede într-o bățatură un porc înjunghet pârînd,
Iar el ca și pân-acuma oprindu-se și privind
Zise: "Dumnezeu să-l ierte (cum era povățuit),
Fie-i țărâna ușoară și sufletul mântuit".
Îndată și d-aci unul îl încaieră de păr,
Îl țesală bine, -l smulge și îl lasă bătut măr.
Iar el striga în bătaie: "Iartă-mă, flăcău voinic,
Și fă bine de mă-nvață cum trebuiește să zic".
"Să zici, acela răspunse, «să-l ospetezi sănătos,
Cu părinți, cu frați, cu rude, cu copiii mai vârtos»."
"Prea bine, nerodul zise, așa voi zice d-acum."
D-aci plecând înainte și ducându-se pe drum,
Văzu pe unul pe vine lângă un gard aci pus
Și trecând îi zise-ndată cuvintele de mai sus.
Acela în grab se scoală ș-îl trăneste de păr iar,
Nerodul striga-ntrebându-l: "Cum trebuie se zic dar?"

Iar acela îi răspunse: "Ce să zici? iacă nimic".
"Apoi, nerodul îi zise, așa știam eu să zic,
Și mai încolo la vale la unii dacă am zis,
Să necăjiră pe mine și tot așa m-au ucis."
Acela luându-i seamă și văzându-l că a fost
Din creștet până-n călcâie un neghiob de tot și prost
Îi zise: "Cum te văz bine, tu ce e rău nu cunoști,
Ci zi d-aci înainte: «Dă, Doamne, minte la proști!»
Asta vorbă totdeauna prin gura ta să o ai,
La culcare, la sculare, pe drum și pe unde stai."
Scăpând de aci nerodul, se duse la un alt sat,
Unde într-un loc mulțime săteni s-au fost adunat
Și o femeie bătrână stând cu borcanul turna
La fiecare d-a rândul, și ei ura ș-închina.
Privind el aci la dâșii, baba se apropie
Și întinzându-i păharul ca să bea îl îmbie;
El însă a avut minte puțin a se socoti
Și îi zise: "Aș bea, mamă, da n-am cu ce a-l plăti".
Baba îi zise: "Bea, maică, că nu este cum gândești,
Asta un aldămaș este și n-ai nimic să plătești,
C-aseară băieții noștri, cu mare, cu mic, s-au pus
Și scoaseră din puț luna, care o vezi acum sus,
Și de bucurie mare, acum cu toți se cinstesc
Că au putut face-n lume acest lucru voinicesc".
El atunci închinând zise: "Dă, Doamne, minte la proști".
"Ce proști, mă? îi zise unul, de astfel tu ne cunoști?
Tot satul ne dă bravură că am fost oameni voinici,
Și tu, un nevoiaș tocma, asta vorbă să ne zici?"
După ce îi zise astfel și "dați, mă!" când au strigat,
Bărbați, copii și neveste să dea-n el au alergat;
De n-ar fi fost biata baba să-l scape în acel ceas,
Cine știe ce pedeapsă de la dâșii ar fi tras!
Dar baba d-aci trăgându-l îi zise, stând osebit:
"Rău ai greșit, măiculiță, cu vorba ce ai vorbit,
Ci de acum înainte, de vei să nu ai dușmani,
Să zici: «Să fie de bine, la anul și la mulți ani»."

“Prea bine, mamă, el zise, așa o să zic d-acum.”
Și plecând, scăpat de baba, o luă la pas la drum.
Mergând ceva, se oprește, la o nuntă de țigani
Și privind la dâșii zise: “La anul și la mulți ani!”
Un nuntaș cum îl aude întărată pe mai mulți
Și ca cioarele săriră care goi, care desculți,
Îl zmulseră, îl trântiră cum nu putea fi mai rău,
Că de ce să-i ia-n răs tocma ca dânsul un nătărău?
Dar vâtaful, dintre dâșii ce se cunoaște din port,
Veni cu gârbaciu-ndată ș-îi goni pe toți la cort.
Apoi nerodului zise: “Dar și tu rău ai urât,
Că n-o să se ție omul în toți anii de-nsurat,
Ci de acum înainte să ții minte-nvâțul meu
Și să zici: «Cu norocire, prunci să vă dea Dumnezeu!»”
“Bine, nene, el răspunse, d-apoi nu voi greși iar?”
“Nu, nu, vâtaful îi zise, cum îți zisei să zici chiar.”
D-acolo plecând nerodul și mai-nainte mergând
Văzu niște cuvioase, pe lângă un schit trecând,
Și cât p-aci vru să zică vâtaful cum l-a-nvâțat,
Dar până să casce gura, ele în schit a intrat.
Apoi d-acolo la vale în drumul care mergea
Văzu din sat o muiere țeșând aci-ntr-o argea,
Și copii mulțime spuză împrejur-i guri făcând,
Unii cereau: “Mamă, papa”, alt pentru țiță plângând,
De carii ea necăjită tot îi ocăra mereu,
Iar el: “Să fie de bine, și prunci să-ți dea Dumnezeu!”
Ea cum își lăsase lucrul ca să mai vază de ei,
Luând o drugă, îi trase cu dânsa vro două-trei,
Zicând: “Nu-mi ajunge mie că pă aști nu poci să-mpac,
Și tu îmi mai urezi încă să stau și alți să mai fac?”
El o-ntrebă: “Apoi, lele, cum trebuiește să zic?”
“Să fi zis, ea îi răspunse, «aj’te’zeu»⁷, și alt nimic.”
El plecând oftă în sine, zicând: “Iată ș-alt cuvânt,

⁷ Cuvânt antic, ținut numai de femei, în loc de *ajute Dumnezeu*, care îl zic numai când văd pe alte țeșând (n.aut.).

Care nici nu știu ce este, neauzind de când sînt!
Pîn-aci cîți mă-nvățară era bune, cu-nțele,
Și iar, săracul de mine! nici un bine n-am ales!
Dar tocma cu așa vorbă o să scap de bătaie eu?
Să vedem cum mi-o fi soarta, o să zic și «aj'te'zeu».”
Deci plecând el mai-nainte în gură cu ăst cuvânt,
Să-mpiedecă, căzu-ndată ș-îi zbură vorba în vînt.
“Ait! o pierdui, mă! el zise, și nici că o mai găsesc,
Uitai și pe celelalte, nu mai știu ce să vorbesc.”
Apoi gândind el în sine, care ce l-a învățat,
Nu-și mai aducea aminte, că toate le-a fost uitat,
Decât bătaile numai bob numărat le știa
Și stînd cu oftare singur nerozia-și vinuia,
Zicînd: “Săracul de mine! în lume mult rău a fost
Copilul nedat la școală și lăsat să crească prost!
Ajunge ca să-l învețe cine să va întîmpla,
Cu pumni, cu palme să-i tragă și cu de păr a-l umfla;
Părinții mei, of, sirmanii! căci prea m-au iubit cu foc,
M-a lăsat să cresc ca știrul, mai rău decât dobitoc:
Că dobitocul tot știe să-și bage capul la jug,
Din «hăis!», din «cea!» să-nțeleagă știe la car și la plug!
Dar eu, săracul de mine, crescînd ca un nătărău,
N-am unde să-mi plec nici capul, ajung din rău la mai rău!
Ce folos că îmi lăsară avere să moștenesc,
Dacă nu mă ș-învățară cum să nu o prăpădesc?
Nu se alese nici praful, cum nu s-a ales de ei,
Și nici covrig de pomană dintr-însa nu le dedei!
Pe alți i-a bătut folosul, pentru streini au muncit,
Iar eu, ticălosul, umblu de toți bătut ș-imbrîncit.”
Pe când vorbea el acestea, îi veni un glas din vînt
Și oprindu-se asupra îi zise acest cuvânt:

“Nerozia din nascare
Leac în lume nu mai are,
E o urîcioasă boală
Ce nu o vindecă școală,

N-o tămăduiesc spitaluri,
Nici o pot ciopli metaluri.
Fierul rău îl bat degeabă,
Nu pot face din el treabă.
Zgura din fier bun se face
Și s-aruncă să se calce.
Celui ce poartă samarul
Tată-i este armăsarul,
Se numără de neam mare,
Dar cinste de catâr are.
Și cel cu minte neroadă
Ca salcia nu dă roadă,
Nici ea nu se alcătuieste,
Nici el nu să procopsește.
Și ale tale cuvinte
Nu că sînt din a ta minte,
Ci-ți sînt din învățătură
De la cei ce te bătură,
Dar n-ai gândire adîncă,
Ș-o să mănânci bătăi încă,
Că mintea unde lipsește,
Ciomagul înțelepțește.”

Prostul care căscînd gura asupra-n vînt să uita,
Și cu băgare de seamă acestea le asculta,
Întrebă zicînd: “Ei bine! dar spune-mi, tu cine ești,
Care ai pizmă asupra-mi și tot rele îmi cobești?”
“Eu, îi răspunse lui vîntul, ursitoarea ta am fost,
Care încă din născare te-am ursit ca să fii prost.”
“De vreme ce, el îi zise, mă ai la atît amor,
Ursește-mi încai și viața și-mi spune cînd o să mor. ”
“Asta grije, zise vîntul, pentru tine nu o port,
Că tu cu a ta prostie nu trăiești, ci viu ești mort.”

Sfârșind moș Neagu povestea, fiecare a-nceput
Ș-își deteră toți părerea după cum s-au priceput.

O fată zicea: — Săracul, cât de rău ursit a fost!
Alta iar râdea de dânsul că a fost nerod și prost;
Dar moș popa tăie vorba, zicând: — Nerod a fost, drept,
Dar și din câți îl bătură, n-a fost nici unu-nțelept.
Pentru că e o zicală care unii-alți o spun:
"Cine se ia cu nerodul este ca și el nebun."
Să vă spui și eu acuma ceea ce s-a întâmplat
Cu câțiva ani mai-nainte chiar aici la noi în sat.

POVESTEA LUI MOȘ POPA

Colea-n deal odată era o cășcioară
Unde ședea Bunea și-a sa soțioară;
Ei nu avea vite decât numai vacă
Și lipsea acuma un coșar⁸ să-și facă,
Unde de o ploaie să s-adăposteze
Și la o ninsoare s-aibă să ierneze.
Bunea totdeauna dat fiind la muncă,
Ca și toți, cu sapa, cu coasa în luncă,
N-avea când coșarul să și-l îngrădească,
Zilele de lucru să nu le știrbească.
Nevasta lui însă, fără să mai tacă,
Tot mereu zicându-i ca să stea să facă,
În cele din urmă și el să apucă,
Îngrijind nuiele și pari să aducă,
Cheamă pe nevasta, cu ea sfătuiește
În ce loc să-l facă și ce fel voiește;
După ce-mpreună planul își făcură,
Și unul și altul cât se pricepură,
După rânduială întinde și sfoară,
Lungul, curmezișul stând tot îl măsoară,
Pe linie dreaptă coșarul să-și facă,
Vrând el la tot satul lucrul lui să placă.
Deci după ce face o cruce-n piept sfântă,
Se apucă-ndată parii și-împlântă,

⁸ Îngrăditură de nuiele pentru adăpostul vitelor.

Începe, ngrădește, soața-i iar, ca toate,
Sta tot împrejuru-i, ajută cât poate,
Dându-i când nuiele, când maiul să bată,
Dorind ca să-l vază cât mai curând gată,
Dând și la soroace câte-o săritură,
Să-mpingă tăciunii, să-i facă hiertură.
Nu se zăbovește, se întoarce-ndată,
S-apucă, ajută iar îmbărbătată.
Într-acest chip Bunea cu ea împreună
După ce-mpletește o bucată bună,
Stă și își privește lucrul de departe,
Își vede coșarul cam strâmb de o parte,
"Nu-mi place", îndată începând să zică,
S-apucă cu grabă și de tot îl strică.
D-al doilea parii mai afund îi bate,
Îndreptând pe sfoară părțile strâmbate;
Femeia lui, care avea nerăbdare
Coșarul să-și vază isprăvit mai tare,
Văzându-l că strică, nepărându-i bine,
Oftă în tăcere, supărată-n sine,
Că pân-aci lucrul îi fuse degeabă
Și își pierdu ziua fără-a face treabă.
Deci el, fiind prânzul, după ce mănâncă,
Dacă mai lucrează o bucată încă,
Cu una, cu alta să făcu și seară
Și așa de lucru și ei se lăsară.
Dimineața, ziua când se luminează,
Bunea vrând mai bine lucrul său să-și vază
Merge, îl privește și tot îl ochește,
Stă în loc, se uită, îl mai ocolește
Și iar strâmb văzându-l, și zicând nu-i place,
Se apucă-ndată și iar îl desface,
Iarăși îndreptează părțile strâmbate,
Întărește parii, pene jos le bate
Și începe iarăși lucrul să-și urmeze,
Dar cu una ș-alta-ncepu se-nsereze;

Nevasta-i de ciudă crăpa fierea-ntr-însa,
Lui nicidecum însă nu-i păsa de dânsa;
Nu era el leneș, cum o fi să-l facă,
Ci vrea la tot satul coșarul să placă.
În acea zi dară după ce lucrează
Vro trei-patru palme și se înserează,
A treia zi iarăși se scoală, se duce,
Își privește lucrul ca să se apuce,
Dar nu-i place iară, tot strâmb i să pare,
Iar îl dezgrădește fără supărare.
Cum văzu nevasta că iarăși îl strică,
"Dar ce faci, bărbate? începu să zică,
Zău! nu-ți ești în fire, or îmi pare mie?
C-a strica ș-a face e o nebunie!
Nu mă poci pricepe pentru ce pricină
Zici că nu e bine și îi bagi tot vină!
Din coșar încolo alt ce o să fie?
N-o să-i zică nimeni că e colivie,
N-o să-l pui pe mine să mă duc la horă,
Ci-n el o să șază o vită, o oră."⁹
Lasă-l, isprăvește-l, nu-l mai strica geabă,
Să mă văz scăpată, să-mi caut de treabă."
Bunea mângâind-o începu să zică:
"De ce n-ai răbdare, dragă nevestică?
Tu-mi ajută numai ș-încolo dă-mi pace,
Știi că treaba bună cu-ncetul să face;
Tot omul își are a sa socoteală,
Și eu iar coșarul nu-l voi cu zmințeală;
Am caprici că astfel să-l fac drept și bine
Cât să zică «bravo!» văzându-l orcine;
La astfel de lucru nu poți s-aibi idee;
Tu știi treaba furcii ca orce femeie;
De aceea, dragă, lasă-mă în pace,
Ca să-l fac cu-ncetul, după cum îmi place."

⁹ *Oară* = pasăre de curte, orătanie.

Asfel dar nevasta hotărî să tacă,
 Lăsându-l în pace cum o vrea să-l facă.
 Bunea îl desface, iar îl împletește,
 Și într-o săptămână abia-l isprăvește;
 Când atunci privindu-l cu plăcere mare,
 Din apropiere și din depărtare,
 Cătr-a sa nevestă înzâmbind mustață,
 "Draga mea nevestă, zise cu dulceață,
 Poți acum zice, pântre tot amarul:
 «Mulțămescu-ți, Doamne, s-a gătit coșarul!»"
 Zise supărată către el nevasta:
 "Ba eu niciodată nu ți-oi zice asta!
 Că un coșar astfel micșor pentr-o vacă
 Unu-n două zile putea ca să-l facă,
 Iar tu și eu dându-ți de ajutor mână
 Am pierdut cu dânsul doi o săptămână,
 Tot găsind pricină mereu a-l desface,
 C-aci nu e bine, c-acolo nu-mi place."
 "Draga mea guriță, lasă tot necazul,
 Zise, mângâindu-l cu mâna obrazul,
 Ci acum cu mine zi și tu o dată:
 «Mulțămescu-ți, Doamne, că coșaru-i gată»."
 Nevasta răspunse: "Iacă n-am plăcere,
 Nici voi a ți-o zice, nici nu îmi o cere".
 "Tu nu vei, el zise, că îți zic cu bine,
 Dar și poruncindu-ți n-o s-ascuți de mine?"
 "Ce? ea îi răspunse, să-mi poruncești mie
 Ca să zic cu sila? Dar ce-ți sînt eu ție?
 Să te iei cu răul? Ia te cam încearcă,
 Că deloc atuncea n-o să zic, îmi par'că."
 "N-auzi! el îi zise, nu voi vorbă multă,
 Până-ți zic cu bine, de cuvânt ascultă.
 Voi acum cu mine ca să zici îndată:
 «Mulțămescu-ți, Doamne, că coșaru-i gată!»"
 "E! ce lucru naibii e acum și asta!
 Iacă ba, mă, nu voi!" răspunse nevasta.

“Vezi tu?” el îi zise, arătând nuiiao.
 “Da! ea îi răspunse, să te văz, ia ia-o
 Și te-ncearcă numai să lovești o dată,
 Că îți rup obrazul și-ți scoț ochii-ndată.”
 Bunea dar atuncea bunătatea pierde,
 Ia o scurtătură de o nuiă verde
 Și o cam croiește tărișor pe șale,
 Dând și una-n spate și-altă mai la vale.
 Ea-ncepu cu țipăt să-l umple, să-l spele,
 Cu ocări, blesteme și-alte vorbe rele;
 Auzindu-i glasul, sare Stan și vine,
 Cu strigări zicându-i: “Lasă-o, vecine!”
 Și ca să-i despartă, între ei intrase,
 Carii ca nebunii se încăierase.
 “Cum poți, Stan îi zise, tu cu semeția
 Astfel fără milă stând să-ți bați soția?
 Te știam cu minte și cu omenie;
 Cum putu să-ți vie asta nebunie?”
 “Să vezi, neică Stane, îi răspunse Bunea,
 Și să judeci dreptul cu înțelepciunea:
 E o săptămână de când fac coșarul,
 Eu vorbindu-i dulce, și ea cu amarul.
 Astăzi isprăvindu-l, îi zisei cu bine,
 Ai acuma, dragă, zi și tu cu mine:
 «Mulțămescu-ți, Doamne, că coșaru-i gată»,
 Și ea nu vru, parcă ca când fu jurată.”
 Îi tăie ea vorba și-ncepu a-i zice:
 “Nu mă supui, mă, la a ta caprice!
 Taie-mă, omoară, dă-mi măcar ce muncă,
 Nu zic, nici nu sufer tu să-mi dai poruncă.
 Sari tu cu ciomagul să mă bați, tirane,
 Calicule, gâdeo, barbare, grobiane?”
 D-alde aste și-alte câte rele-n lume
 Le scuipa nevasta din gură cu spume.
 “Ia tăceți, Stan zise, că nu vă stă bine,
 Vă aude lumea și este rușine:

Pentr-o băgătelă doi soți să se bată,
Sînt în vîrstă ș-uite, n-am văzut vrodată,
Și gâlceava voastră mi-e ca o minune
Pentru care nu știu ce a vă mai spune.”
Se sili vecinul a le da lor minte,
Dar era de surdă orșice cuvinte:
Și văzând că nimini vorba nu-i ascultă,
Îi lăsă în ceartă, cu mirare multă.
Ajungând acasă, începu să spuie
Cum că vai de hârca unde creiri nu e!
De aceea Bunea și-a bătut nevasta.
Auzind nevasta-i curgerea pricinei,
Biet ca o femeie pîrtini vecinei,
Ș-începu să zică: “Vezi acuma faptă
Fără judecată și neînțeleaptă!
Rău și fără cale a făcut vecinul,
Cu bătăi să-și verse fierea și veninul,
Căci au nu-s acele niște seci caprice
Soața el să-și puie și să va a-i zice:
«Mulțămescu-ți, Doamne, că coșaru-i gată»,
Și să-i poruncească încă: «zi dodată!»
Ce femeie este atât nevoiaș
A-și lăsa bărbatu-n voia-i să se-ngrașe,
Și să fie gata numai hai a face
Când îi dă poruncă la orce îi place?
Nu! nu! prea dreptate a avut Marica
Să se poarte astfel, biata vecinica!”
“Însă eu, Stan zise, judec dimpotrivă,
Cum că rău Marica i-a stat împotrivă,
Căci pricinuiește supărare multă
Femeia, bărbatul când nu-și îl ascultă;
Ci ea trebuiește să-l îndatoreze
Cu înduplecarea și să-l respecte.”
“Ha, ha, ha! ea rîse ș-începu a zice:
Și să-l respecte? Iacă o caprice!
Eu zău în viață nu-nvăț pe bărbatul

Să se năvălească el cu respectatul.”
“Ce zici? el răspunse, ba zău lasă gluma,
D-aș avea eu poftă ca să zici acuma:
«Mulțămescu-ți, Doamne, că coșaru-i gată!»
O să-mi stai contră, să nu zici o dată?”
“Nicidecum, ea zise, nu-ți strica cuvântul,
Că nu zic, să văz chiar că răstorni pământul.”
“Nu zici? Stan îi zise, voi să zici îndată:
«Mulțămescu-ți, Doamne, că coșaru-i gată!»
Ea, privind la dânsul cam cu nepăsare,
I-a răspuns luându-i vorba la-ngânare.
Stan îi zise iară: “Îți mai zic o dată,
Înțelegi cu bine ca să zici îndată,
«Mulțămescu-ți, Doamne, că coșaru-i gată»,
Or aștepti tu încă să mai fii rugată?”
Ba, ba! iacă nu voi ca să zic acuma”;
Tot cu ba răspunse, dar lăsă Stan gluma,
Și luând vergeaua, începu să-i care,
Una după alta, mai jos de spinare,
Tocma ca și Bunea, încă și mai bine,
Deși ei de dânsul râseră-ntre sine.
Ș-alt nu putea cearta lor să o desfacă
Decât arendașul s-a-ntâmplat să treacă,
Ș-auzind gâlceavă, țipăt, chilomane,
Începu să strige: “Ce e asta, Stane?”
Stan pe arendașul cum văzu că vine,
Aruncă îndată varga de rușine,
Și la întrebarea-i, cinste ca să-i facă,
Povesti pricina, iacă cum și iacă.
Arendașul care sta să o auză
Fu cu neputință a nu-nzâmbi buză,
Ș-împăcați lăsându-i, a plecat acasă,
Când era și timpul a prânzi la masă.
Și mergând pe cale, râsul iar îi vine
De aceea-ntâmplare și zicea în sine:
“Doamne! ce-s țărani! mult sînt proști în lume!

Ei se bat ș-în certe, se bat și în glume,
Cresc ca niște vite, astfel l-e și traiul,
Crezul lor le este bâta și vâtraiul.”
Ajungând acasă-n cuget cu aceste,
Povesti îndată ai sale neveste,
Iacă cum cutare ș-a bătut nevasta,
Apoi și cutare o făcu iar asta,
Că n-au vrut să zică nici una, nici alta:
“Mulțămescu-ți, Doamne, că coșaru-i gata.”
Auzind nevasta-i, se porni să râză,
Cât o apucase s-o doară la rânză.
Stând după aceea și gândind în sine
Despre întâmplarea a acei pricine,
“Voi, ea-ncepând zise, voi, bărbații-n lume,
Pretendați și cereți a vi se da nume
De stăpâni femeii, capi ei a vă zice
Și vreți s-o supuneți l-a voastră caprice;
Dar greșiți, fiindcă stăpânirea voastră
E-ntrebuințată rău asupra noastră;
Vreți temei să aibă, fără osebite,
Mai mult prin putere decât prin iubire;
Și vreți prin urmare ca voința noastră
Să pâșască-n vreme tot după a voastră.
La orice voință noi la toate vouă,
Iară voi, bărbații, la nimica nouă;
Nu faceți nevestii nici o părțică,
Nici îi iertați dâșii o greșală mică;
Când din contră iarăși o vedeți virtuoasă,
O numiți îndată toți capricioasă.
Sau că rea o faceți ș-îndărătnicită
Când și ea-ntr-o voie e stătornicită.
Un bărbat soția lesne ș-o robește
Când c-o politeță la ceva-i vorbește;
Vrând să-mi zici, spre pildă, tu acumă mie:
Dragă Elenuț! scumpa mea soție!
Împlinește-mi voia, zi mă rog o dată:

«Mulțămescu-ți, Doamne, că coșaru-i gată»,
 Eu atunci îndată m-aș supune ție
 Și Ț-aș face voia prea cu bucurie;
 Iar cu porunceală de-i sta a mă pune,
 Ca și Stan sau Bunea, nu mă voi supune.”
 “Vai! glumești, Lenuțo, și mi-o zici aceasta?”
 “Nu glumesc nimica, zise lui nevasta.”
 Auzind el aste vorbe a-i răspunde
 Și stând la mirare câteva secunde,
 Zise: “Zău, Lenuțo, tu, o orășană,
 Poți avea urmare așa grosolană!
 Nobilul tău suflet te-ar lăsa pe tine
 C-acele sătene să te porți cu mine?
 S-approvezi contrare la vorbele mele,
 Astfel și întocma imitând pe ele?”
 “Dar cum poci, ea zise, nu că sînt femeie
 Și le Țiu lor parte, să n-aibi în idee,
 Cum poci să zic cum că fac bărbații bine
 Când tratez nevasta orșicum le vine?
 Eu știu că ea nu e lor o slugă proastă,
 Ci este zidită chiar dintr-a lor coastă,
 Care prin urmare e lor o amică
 Sau lor consoartă, nici mare, nici mică;
 Și p-amicul știu că-l rogi la vreo treabă,
 Nu zici poruncindu-i: «Fă-mi cutare treabă!»”
 “Elenuțo dragă, el îi zise iară,
 Te-ai aprins, eu însă nu voi rău să-ți pară,
 Nu le scoț acuma însumi cele zise,
 Ci în capul Biblii stau acestea scrise,
 Că bărbatul este cap muierii sale,
 Las de a-ți mai spune cele mai la vale;
 Cu aste cuvinte ne și cununărăm,
 Și unul cu altul astfel ne legărăm,
 Alta e soția ș-alta e amicul,
 Alta e femeia, ș-alta iar voinicul:

¹⁰ Soțului.

Ea e ca o membră a soției¹⁰ sale,
 Ce o mișcă-n voia-i la deal sau la vale,
 Trupul poartă membra, după cum îi place,
 Și de sine însuși nimica nu face.
 Femeia de sine e o barcă seacă
 Care fără cârmă ș-în liman se-neacă;
 Tu zici că amicul nerugat n-ascultă,
 Dar și la această critica-ți e scurtă.
 Eu știu că amicul, cel ce te iubește,
 Când îi propui rugă, foarte se mâhnește,
 Și în acea oră îl auzi că-ți zice:
 «Zi-mi ș-îmi poruncește, nu ruga, amice!»
 Gata e îndată la orce s-asculte,
 C-amorul nu cere rugi și vorbe multe.”
 “Nu știu cu aceste ce vei de la mine!
 Zise Elenuța aprinsă în sine,
 Poate că ai poftă ca să-ți fiu plecată?
 Vezi să n-aibi în cuget cumva să-ți abată
 Cu vro poruncire la cev-a mă pune,
 C-asfel la nimica nu mă voi supune”.
 “Care va să zică, Elenuțo dragă
 (Vrea biet arendașu-n voia-i să o tragă),
 Dacă eu spre pildă voi avea plăcere
 Într-această oră ca să zici voi cere:
 «Mulțămescu-ți, Doamne, că coșaru-i gată»,
 Tu o să stai contră? N-o să zici îndată?”
 “Negreșit, ea zise, nu mă voi supune
 Dacă poruncindu-mi cu ton mă vei pune.”
 “Îți poruncesc dară ca să zici îndată:
 «Mulțămescu-ți, Doamne, că coșaru-i gată».”
 “Foarte rău îmi pare c-asfel mi-ai propus-o,
 Că nu voi a zice, dintru-ntâi Ț-am spus-o.”
 “Lenuțo, ascultă, nu zici tu o dată:
 «Mulțămescu-ți, Doamne, că coșaru-i gată?»”
 “Aș fi zis-o dacă mi-o ziceai cu bine,
 Dar acum nu zic, chiar să te rogi de mine.”

“Eu voi să zici însă, și te pui cu sila,
Necăjit el zise ardicându-și mila:
Zici tu aste vorbe? o-ntrebă el iară,
Or acum îndată...” cât p-aci să sară,
Și cu bună seamă făcea ei minunea
A isprăvi scena ca Stan și ca Bunea,
Dar intră îndată preotul în casă,
Care totdeauna îl chema la masă,
Ș-aflând de la dâșii toată întâmplarea,
Nu se poate spune câtă-i fu mirarea,
Nu atât d-aceea carii se bătură,
Pe cât de aceștia ce-n oraș crescură,
Căci ei pân-atuncea bine tot trăise,
Niscai sfezi sau certe-ntre ei n-auzise;
Mânioșii însă în simțiri viindu-și
Și comedioasa sfadă iar spuindu-și,
După ce cu zâmbet preotu-i împacă
Și vrând ei în glumă cearta s-o prefacă,
S-au pornit să râză cât răsuna casa,
Și așa le fuse mai voioasă masa.
Se legară însă cu făgăduință
D-a fi unul ș-altul tot la o voință,
Cum că nici bărbatul ei să-i poruncească,
Nici ea la cuvântu-i să se-mprotivească.
Povestea lui Bunea cu a sa soție
Se lăți-n tot satul din acea moșie,
Muierile toate s-au pus în pricină,
Pe ea făcând dreaptă și pe el cu vină;
Și fiind aceasta lor ca o-mprumută,
N-a rămas nici una de soți nebătută.

Popa isprăvind povestea, fiecare a-nceput
A vorbi, a-și da părerea după cum s-a priceput.
Toți au râs, dar mai cu seamă jupân Iani haz făcând
Îi fu râsul și cu lacrimi: — More! ce nebuni! — zicând;
Nu stii ala arendasu ce fel de om zou a fost,

Daca a avut el minte, or dacă a fost un prost,
 Și pa nevasta lui dacă a fost mai bun or altfel,
 De ațeea niți eu nu stiu cum sa zudec pentru el,
 To ondi¹¹ nu stiu cum este niți chiar nevasta al meu,
 C-acolo la țar-al nostru am fost insurat si eu,
 Ama omul mult reu este daca nu are noroc,
 C-amândoi puținel vreme am traitu la un loc;
 Eram tinar, palicari¹², cum zițe aiți voinic,
 Si am facut o gresală, un reu mare poț sa zic,
 Care de la stapunire indata cum a aflat,
 Me cautat sa me spuzur, si cu fuga am scapat;
 Am venit ați-n Vlahia cu sarica si opinți,
 N-am avut, ma ton teon mu¹³, parale macar nici ținți,
 Ama aiți la Vlahia daca este iconom,
 Prea in puținica vreme țineva azunze om;
 Eu intii m-am bagat sluga, dar nu asa sluga prost,
 La brago-halvazirie vro trei-patru ani am fost.
 Me dat donița cu braga si la schindură halva,
 Merzam vindem la copiii pa uliți la mahala;
 Pa urma me dat simbrie mai multa la simiziu,
 Și n-am vrut d-ați-nainte ca sa mai fiu bragaziu;
 Am vundut plășinta calde, pogațe¹⁴, covriți, simit¹⁵,
 Am chistigat si parale si mai bine am trait;
 Che plășinta pogați rețe țe sa vindem nu puteam,
 Tot le arunca stapunu, si noi sluzile muncam;
 Avem o spalatorasa batruna la mahala,
 Care numai pe furdale¹⁶ de plășinta me spala,
 Desi avem punga mare, dar nu dam la ea un ban,
 Sa mulțume sa fac roche numa o dată pa an.
 Dac-am vazut ca la mode nu me țere nițidecum,

¹¹ *To ondi* (grec.) = într-adevăr, de fapt.

¹² *Palicari* (grec.) = flăcău, voinic.

¹³ *Ma ton teon mu* (grec.) = zău, pe dumnezeul meu.

¹⁴ *Pogace* = turtă de mălai sau de grâu, coaptă în vatră.

¹⁵ *Simit* = covrig moale, presărat cu susan.

¹⁶ *Resturi*.

Am luvat-o ca nevasta, care o am si acum,
Si as fi vrut de mult inca cu dinsa sa me cunun,
Dar are pre minte prosta si nu este de neam bun:
Dacă zic amar la dulțe, zițe si ea tot amar,
Dacă zic frig la caldura, zițe asa si ea iar;
Of! țe necaz zou atunțe! parcă me vine sa mor!
Che eu am gusto sa fie nevast-al meu simțitor.

O fată mai bătrânică din șezătoare d-aci
Cam făcu pe jupân Iani-n gânduri a se adânci,
Zicându-i: — Ba, jupân Iani, ferice de dumneata
Că ai asfel de femeie, ș-alta nici nu mai căta,
Căci d-avea și arendașul cel d-atunci al ăstui sat,
Asfel de nesimțitoare, cu ea nu s-ar fi certat,
Nici nu era să se facă de poveste amândoi,
Ca să-i răză bunioară cum râdem de ei și noi,
Ci era să zică-ndată ea cuvântu-i bucuros
Făr-a judeca de este strâmb, neted or nodoros.
De aceea nu te plânge, d-o fi proastă cum ziseși,
De vei ca pe dobitocul cum îți place s-o sucești;
Iar de-ți place simțitoare, ca să nu zică cum zici:
Plouă, plouă, ninge, ninge, tocma ca copiii mici,
Poți lua, dar ea nu este piatră, copăcel sau pom,
Trebuie să gândești în sine-ți cum că și ea este om;
Și după cum are omul oarecare slăbiciuni,
Are și ea p-ale sale (cam pântre înțelepciuni);
Și iar, cum sînt femei proaste și bărbați pot fi iar proști,
Zic adică, dar mai bine dumneata poți să-i cunoști;
Ș-o femeie simțitoare d-o lua un nătărău,
Or un simțitor o proastă, nu poate fi alt mai rău,
Iar d-o fi unul și altul amândoi nesimțitori,
Se lovesc la duh, la minte și trăiesc ca frățiori;
Dacă amândoi sînt iarăși zănateci, năbădăioși,
Se bat apoi ca nebunii și trăiesc tot mănioși,
Ba și de multe ori încă în pizmă când se apuc,
Fac câte-o năzdrăvănie vrednică de balamuc,
După cum se povestește pentru doi inși d-acest fel,

Îndărătnici unul și-altul, și nevasta lui și el,
Care crez că toți o știe, dar nu strică să o spui,
Ș-altul d-o ști-o mai bine, în pricină nu mă pui.

POVESTEA FETII I

Unul vrând să se însoare,
Nici o fată nu-i plăcea,
Și din sat în sat la hore
Să-și aleagă se ducea;
Că el nu căta mintoasă,
Nici de alt nu cerceta,
Ci nu zestre și frumoasă
Să-și aleagă căuta.
Unii astfel se însoară,
După cum și toți vedeți,
Numai pentru zestrișoară,
Și numai pentru frumseți.
Asfel dar și acel june
Tot umblând din sat în sat
Dup-a sa înțelepciune
Și nevastă ș-a luat.
Dacă o duse acasă,
Puseră a doua zi
Lapte covăsit la masă
Și au șezut a prânzi.
Bărbatul ei într-aceste
Zise: "Dragă, vezi la noi
Laptele ce galben este?
Nu e alb ca pe la voi."
"Ce fel? îi zise nevasta,
Uită-te acuma, na!
Vei un lapte negru c-asta
Cu alb a-l asemăna!"
"Nu zic alb, el îi răspunse¹⁷,

¹⁷ Tipărit: *el răspunse*, cu o silabă în minus.

Ci e galben, or nu crezi?"
 Zise ea cu buze unse:
 "Ba e negru, cum îl vezi."
 "Zi, nevastă, el iar zise,
 Zi după cuvântul meu!"
 Zise ea cu fălci deschise:
 "Ba să zici tu cum zic eu!"
 "Ei! nevastă, nu e bine,
 Zise el cam îndârjit,
 Rău mă înțeleg cu tine,
 Ş-o să fiu tot necăjit,
 Şcoală să te duc acasă
 De acuma la părinți,
 Dacă tu la-ntâia masă
 Ascuțişi asupra-mi dinți;
 Dar te-ntreb ş-aci la poartă,
 Zici după cuvântul meu?"
 "Ba! zise, nu zic nici moartă,
 Tu zi după cum zic eu."
 Deci dacă plecă cu dânsa:
 "Zici, fa!" iar o întreba,
 Însă "da" n-a scos dintr-însa,
 Decât numai: "Ba, mă! ba!"
 Când ajunse pe o vale
 Cu nevasta după el,
 A văzut o clocică-n¹⁸ cale,
 După ea c-un bobocel.
 "Uite, zise el, o raţă
 Cum răcăie prin gunoi!"
 "Ce fel, ea răspunse, raţă?
 Nu vezi tu că e raţoi?"
 El îi zise, şi ea iară:
 "Ba e raţă." "Ba răţoi!"
 Astfel tot zicând plecară

¹⁸ În două silabe: *cloci-că*.

Ș-au trecut acel zăvoi;
D-acolo într-o livede
Amândoi dac-au sosit,
Aruncând el ochii vede
Locul care s-a cosit,
Ș-a zis: "Ce frumos e rasă
Asta livede de fân!
Parcă e cu briciul trasă,
Bravo! meșteraș român!"
"Ba cu foarfeci este tunsă,
Nu vezi? îi răspunse ea,
Ș-încă nici nu e pătrunsă
Cum știu eu că trebuia."
"Ba e rasă", el iar zise,
Ea: "Ba tunsă" a răspuns,
Până când el se aprinse
Și la ceartă a ajuns:
"Ba e tunsă!" "Ba e rasă!"
Unul ș-altul tot zicând,
Ea nu va, el nu să lasă,
Și în calea lor mergând,
Dac-ajung la un râu mare,
Iar la vorbă se înnod,
Rasă — tunsă, se cert tare
Tocma în mijloc pe pod;
El pe loc luând o leagă
Pe supt supsiori cu un brâu
Ș-îi zise: "Zici rasă, dragă,
Or te-arunc aici în râu?"
Și nevrând ea, el o lasă
Ș-o cufundă până-n gât,
Zicând: "Zici tu că e rasă,
Or te-nec numaidecât?"
"Tunsă" iar dacă-i răspunde,
Zise el: "Ia să o-ncerc",
Și lăsând să se cufunde:

“Zi, fa «rasă» că te-nec.”
Ea fiind și cufundată,
Nicidecum nu s-a supus,
Ci cu mâna ardicată
Forfica din dește-n sus,
Arătând că tunsă este,
Cum a zis și dintru-ntâi.
Ș-așa el nici cu aceste
N-o scoase la căpătâi.

— Mo-o-re! — a zis chir Iani, aste când le auzi —
Si barbatul si nevasta doi nerozi au fost ei, zi.
El a zis la lapte galbeni, ea in negru l-a schimbat,
El a zis la closca rața, ea rațoi a botezat,
El a zis livade rasa, iar ea tunsă a raspuns,
Si din nerozia mica la mai mare a azuns.
— N-au fost neroji, jupân Iani — zise alta către el —
Ci-ndărătnici unul ș-altul; nerozia e altfel,
Că nerodul și cu prostul amândoi se cam rudesc,
Și încă și de nebunul nu se prea deosibesc:
Un nerod ce are-n gură, tot aceea ș-în ascuns,
Îl întrebi să-ți spuie una, el de alta-ți dă răspuns,
După cum să și băsnește pentru un nerod de mult.
— Ah! me rog — zice chir Iani — spune s-asta sa ascult!
Fata, după ce spre cinste îi făcu un compliment¹⁹,
Începu să povestească ca un ritor elocvent:

POVESTEA FETII A 2-A

Umblând la țară prin sate oarecare negustor,
De grâu, de orz și de alte bucate cumpărător,
Când vru să treacă o apă, întâlni aci pe pod
Pe un ce se întâmplase să fie cam prost, nerod;
Negustorul vrând să-l de la el câte ceva

¹⁹ Plecăciune.

Se opri aci în cale și începu a-l întreba:
 "De unde vii, măi creștine?" El: "Ia, din sat de la noi".
 Îl întrebă negustorul: "Din care sat de la voi?"
 El începu să-i arate cu mâna către un deal,
 "Iacă d-acolo, zicându-i, tocma pe supt acel mal".
 "Bine, negustorul zise, dar ce sat este nu știu."
 "Satul nostru, el răspunse, și eu de acolo viu."
 "Nu așa, mă! iar îi zise, ci te-ntreb că acel sat
 Pe a cui moșie este, și cum este botezat?"
 "Moșiile, el răspunse, nu știi că sînt boierești?
 E a coconului nostru ce șade la București.
 Iar satu-l botează popa ca și pe la alte părți
 Cu apă-ntr-o căldărușe, cum îi scrie lui în cărți."
 Negustorul lung privindu-l, peste tot cum o fi fost,
 Zise or că e păcală, or că e un nerod prost!
 Și urmă cu întrebarea, despre sat vorba lăsând:
 "Dar cum te cheamă pe tine?" Îi răspunse el, zicând:
 "Mă cheamă ca pe orcare: vino-ncoaci or vin-aci!"
 Negustorul ca de naiba începu a se cruci,
 Dar cu chemarea-mpreună negustorul iar urmă:
 "Cum te strigă? El răspunse: "Mă strigă: «Vino! u! mă!»"
 Negustorul de această bufonarie rîzînd
 Și vorba de cum îl chemă la o parte iar lăsînd
 Îi zise: "Dar ce bucate se fac acolo la voi?"
 "Mai mult terci cu mămăligă, zise el, mîncăm la noi."
 Negustorul iar văzîndu-l că-i ia vorba în alt fel,
 Se mira cum să-l întrebe să se-nțeleagă cu el.
 "Nu-ntreb de bucate fierte", negustorul zise iar.
 "Apoi, îi răspunse prostul, de care bucate dar?"
 "Te-ntreb, negustorul zise, s-a făcut la voi orz, grâu?"
 "S-a făcut, da! el răspunse, uite, -nalt până la brâu."
 "Nu te-ntreb de înălțime, nu strîng paie pentru boi,
 Ci voi să știu, ce fel este bobul orzului la voi?"
 "Să-ți spui dacă nu știi, zise: orzul este lunguleț,
 Cu o coajă cam gălbuie și înțepă-n vîrfuleț."
 "Bine, zise negustorul, știu că colții lui țepi au,

Dar spune-mi ce fel să vinde? că voiesc și eu să iau.”
 Îi răspunse iar nerodul: “Nu știi dumneata ce fel?
 Unul dă grâul or orzul și-altul dă bani pentru el.”
 Negustorul și-asta vorbă văzând că i-o înfundă,
 “Nu mă-nțelegeși, îi zise, eu te-ntreb că cum se dă.”
 “Nici asta n-o știi? răspunse, ascultă-mă eu să-ți spui:
 Iau banița or găleata și pân-o vârfuliesc pui,
 Apoi cu coada lopeții o raz și o torn în sac,
 Pe urmă iarăși o umplu și asemenea tot fac.”
 “Eu nu te-ntreb așa”, zise negustorul către el.
 Iar nerodul întrebându-l îi răspunse: “Dar ce fel?”
 “Cu ce preț, te-ntreb, îl vinde? Chila, banița, câți lei?”
 “Cum te învoiești cu prețul, și câți dai, atâta iei.”
 Lăsând și aceasta vorbă, negustorul supărat
 Îl întrebă: “Dar ca tine mai sînt acolo în sat?”
 “U! u! nerodul răspunse, este nea Mușat, nea Stan,
 Cârstea, Neagu, Voicu, Floarea, Soare, nea Bran, nea Coman.”
 “Destul, zise negustorul și iar l-a mai întreat:
 Dar cine este mai mare decât toți la voi în sat?”
 “Nea Chițu este, el zise, că e mai înalt decât toți,
 E atât lung, cât la umăr s-ajungi cu mâna nu poți.”
 “Nu te-ntreb așa”, îi zise. “D-apoi cum?” l-a întreat.
 “Eu îți zic că voi pe cine ascultați aci în sat?”
 “Ascultăm, el îi răspunse, pe lăutarul moș Bran,
 Că când începe să cante, tot satul îi stă divan.”
 “Nu zic așa, măi creștine, of, mi-e silă să-l ascult,
 Ci de cine aveți frică voi aci în sat mai mult?”
 “Aoleu! de taurul²⁰ popii frică grozavă ce-avem!
 Când vine de la pășune, fugim de el cât putem,
 C-atât înfricoșat²¹ este, de gândești că e turbat,
 Când începe să mugească, sperie toți copiii-n sat.”
 “Mă! tu, negustorul zise, ce namilă de om ești?”
 “O, Doamne! el îi răspunse, ce mă-ntrebi când mă privești?

²⁰ În două silabe (Pann scrie *taūrul*).

²¹ Înfricoșător.

Iacă, om ca toată lumea, cu cap, cu ochi, gură, nas,
Cu trup, cu mâini, cu picioare, mișc, umblu ca toți cu pas.”
Negustorul zise-n sine: “Da! ești ca fiecare om;
Dar minți și simțiri la tine cât la piatră și la pom!”
Apoi îl întrebă iarăși: “Dar în sat aveți dogar?”
Se gândi puțin nerodul și răspunse: “Avem dar”.
“Du-te, negustorul zise, na cinci parale să-i dai,
Ca să-ți mai puie o doagă ce-ți lipsește și n-o ai.”

Chir Iani, ce căsca gura la copila ascultând,
— Asta a fost un pacala, zise el cu glas râzând.
— N-a fost păcală, chir Iani — zise altă fată iar —,
Ci un prostănău prea mare, vită vorbitoare chiar.
Eu să-ți spui de un păcală, care treabă când n-avea,
Numai de secăturile totdeauna se ținea.
Să lăsăm pe cele multe și de una să vorbim,
Că până mâine pe toate de spus nu le isprăvim.

POVESTEA FETII A 3-A

Ast păcală dară când vru să se-nsoare
Ș-a ales o fată dintre prostișore,
Știind el prea bine că o mai deșteaptă
Cerea și purtarea-i să fie-nțeleaptă;
Însă lui din contră îi plăcea în lume
Tot să păcălească și să-și facă glume;
Astă dar nevastă prea fiind neroadă,
Toată-i vorba, fapta n-avea cap, nici coadă;
De prostia-i însă el n-avea păs mare;
O lăsase-n voia-i fără vro muștrare,
Ci-i era necazul că-i plăcea rachiul
Și cam prea adesea îi scurgea buriul²².
Deci trăind cu dânsa, într-o zi ce-i vine?

²² Butoiașul.

Neavând de lucru, zise întru sine:
"Ia să-ncerc pe proasta, voi a mă preface
Mort lungit în casă, să o văz ce face!"
Ș-începând să geamă ca bolnav pe perne,
Strigă: "Mor, nevastă!" și ca mort s-așterne.
În felul acesta ea lungit văzându-l,
Și fără-ndoială de neviu crezându-l,
Fără să mai plângă sau să suspineze,
Puse-ndată masa să se ospeteze,
Și pentr-o mai bună poftă de mâncare
Trebuia să guste rachiul de tare;
Buriașul însă cel cu tescovină,
Care totdeauna o făcea cu vină,
Era pus de dânsul sus p-o policioară
Supt care acuma s-a-ntâmplat să moară;
Ea fără s-aducă altceva să puie
Tocma peste burta mortului se suie,
Ca să-ntinză mâna să ia buriașul,
Pentru răposatul să bea aldămașul.
Dar cum sta pe dânsul, el de greutate-i
Slobozi îndată un geamăt în spate-i;
Ea dând jos buriul, zise cu mirare:
"Vai! și mortul are păs de răsuflare!"
După ce dar scoase cepșorul și supse,
Și la locu-i iarăși când luă ș-îl puse,
Trebuind cepșorul să-l înțepenească,
S-apucat de capu-i să dea, să-l izbească,
Dând și: "Na (zicându-i) și mai na o dată,
Că orcare faptă are și răsplată:
Asfel dai în mine să nu beau dintr-însul,
Și de beam vrodată, îl plăteam cu plânsul;
Dar și eu acuma-n loc de plâns și clopot,
O să-ți cânt o horă ș-o să-ți trag un tropot!"
Asfel dacă zise, începu să danțe
Și aceste vorbe cu glas să înalțe:

“Aolică, aoleu!
Scoală, bărbăţelul meu,
Scoală să jucăm un joc
Şi te culcă iar la loc;
Scoală-mi-te, bărbăţel,
Vino să jucăm niţel,
Scoală de mai sări hop, hop,
Şi te culcă să te-ngrop.”

Bărbatu-i l-aceste şi la alte multe
Trebuia să tacă şi să le asculte;
Şi hotărî-n sine cât de mult să tacă,
Ca să vază încă ce o să mai facă;
Fiindcă ea, proasta,-n felul ce-l văzuse,
Fără îndoială de mort îl crezuse.
Deci viind vecini şi rude de aproape
Au chemat pe popa ca să-l şi îngroape;
Toate fiind gata, mortul ardicară,
Rude şi nevestă după el plecară,
Şi ca o soţie trebuind să plângă,
Cu ţipet de jale ca să-ngâne plânsul,
D-alde aste vorbe striga după dânsul:
„Bărbăţelul meu iubit!
De aseară ai murit,
Of şi nu poci să te uit
Şi la altul să mă uit!”

El acum, ca mortul ca să nu-l îngroape,
Aşteptă când fuse de un gard aproape,
Ş-aci la-ndemână un par bun cum vede,
Din coşciug la dânsul mâinile repede,
Şi din loc zmulgându-l, la nevasta sare,
Înspăimântă-ndată pe mic şi pe mare:
Toţi petrecătorii se împrăştiază
Şi ca prinşi de friguri se înfiorează,
O pornesc la fugă ca o vijelie,
Care spre pădure, care spre câmpie.

• Unii iar d-alături sar într-o ogradă,
 Alții se împiedec, jos se fac grămadă;
 Nu știu ce să zică, strig „Aoleo, dracul!
 Aoleo, ne-nghite de vii vâcolacul!”
 Iar nevasta dete fuga drept acasă,
 Ca o potirniche cu pâșire deasă;
 Mortul iar în urma-i în mână cu parul
 O mână în fugă ca vita văcarul;
 Ea fugea de frică și țipa cu plânsul,
 El râdea, gonind-o, înecat într-însul;
 Dar cu astă faptă, bietul raposatul,
 Ardică de spaimă asupra-și tot satul;
 Vâcolac crezându-l, pe loc alergară,
 Cu prăjini, cu lemne toți se înarmară,
 Și sărind asupra-i în grab, cu iuțime,
 Dând îl omorâra cu mare cruzime.
 Și așa păcală prin multele-i glume
 Ș-a pierdut viața și s-a dus din lume.
 Deci acum cu mortul mergând să-l îngroape,
 Când era să treacă iar de gard aproape,
 Începu nevasta-i a striga-n glas mare:
 „Duceți-l de garduri mai în depărtare,
 C-apoi iar cu mâna de vreun par se-ncurcă,
 Ș-o să aveți iarăși cu dânsul de furcă”.

Popa care sta de față și acestea asculta
 Începu o-nvățătură către ei a cuvânta:
 – Ați văzut acum – le zise – glumele-n lume ce fac?
 Iată cum îi fuse moartea ticălosului sărac.
 Auzirăți și prostia acelor omorători,
 Carii-n lucruri mincinoase și-n scorniri sînt crezători?
 Așfel de credinți deșarte la săteni tot să găsesc,
 Născocite tot de babe din îndemn diavolesc;
 De acelea ce la muncă nu pot merge la câmpii
 Și le las a păzi casa și să vază de copii.

Ele ca să odihnească, sperie pe pruncii mici,
Să tacă, că îi mănâncă vârcolaci sau pricolici²³.
Alte dăți iar cu Murgila²⁴ îi sperie astfel tot,
Miaza-noapte sau Zorila²⁵ și cu alte câte scot;
Și cu astfel de nimicuri pe copiii spăimântând,
Bagă-n inima lor frică, cresc de toate tremurând;
Ma cu seamă când e noapte și p-afară când se duc,
Însuși chiar din a lor umbră își închipuiesc năluc,
Se înfioresc de-o broască, fug de un liliac țipând,
Mulți cad și în alte boale, sângele-n ei înghețând;
Alții pân' la bătrânețe cred în aste lucruri seci
Și li se-nfurnică pielea când aud de ele-n veci;
Ba atât temei pun încă, cât și pe-alții bagă-n frici
Și din ce știu nu-i poți scoate, mii de vorbe să le zici;
Astfel cred ei că și mortul vârcolac s-ar fi făcând
Și, viind noaptea, la inimi de oameni ar fi mănâcând.
Pentru care fără frică, fără cuget de păcat,
S-au pornit nelegiuirii și-au ucis p-acel bărbat;
Nu fiți dar și voi ca dânșii, proști, crezători de minciuni,
Că sînt toate tot nimicuri, fleacuri și deșertăciuni!

— Zou, părinte — zise Iani — me dat buni-nvațături,
Che si la țara al nostru crede l-asa secături;
Chind am fost io mic odată am vezut pe un batrun
Care speriat d-o broasca trei ori a scuipat în sun:
Si la noi, stii, sînt pieptare tot cu mulți nasturi sau bumb,
De arzint si de matase, dar la sarac si de plumb,

²³ *vârcolac* sau *zvârcolac*: răma se zvârcolește; asemenea și *pricolici* sau *prigorici*: fluturile se prigorește la lumânare. Precum și *strigoi*, păsări de care strigă noaptea și celelalte (n. aut.). Apropierile etimologice pe care le face Pann sînt greșite, cu excepția explicației date *strigoiului*; acest din urmă cuvânt poate fi pus în legătură cu verbul *a striga*.

²⁴ *Murgila*, murgu serii (n. aut.) = amurgul.

²⁵ *Miaza-noapte*, adică miezul nopții, iar *Zorila*, revărsatul zorilor, din care nici una nu vatămă pe cineva (n. aut.).

Chind a vroit el, caimenu²⁶, ca să scuipe-n sun speriat,
 S-a caznit un ȝas atunȝe pina chind s-a deschiat.
 Ama asta tot ȝaranii crede mai mult, cum ai zis,
 Ca si carii pe pacala au sarit si l-a uȝis.
 Eu voiesc sa mulȝumescu la fata care a spus,
 Che pentru invaȝatura prilez de vorb-a adus;
 Voi sa cumpar una flore chind me duc la Bucuresti,
 Cheltuiesc un firfirica pentru un asa povesti.
 — Dar pentru noi, jupân Iani, — celelalte au răspuns —
 La atât povești o floare știi că nu e de ajuns,
 Că și noi îți povestirăm lucruri care ȝ-a plăcut
 Și de toate, cum văzurăm, prea mult haz ai și făcut.
 — E, haide, — el le răspunse — voi sa cumpar inca doi,
 Fiindc-a spus chite una poveste frumos si voi.
 — Ia-mi și mie, jupân Iani, — zise altă către el —
 Să-ȝi spui și eu o poveste frumoasă-n același fel.
 — Ama pre mult tîrziu este, — chir Iani îi zise ei —
 Spune dar, reu sa nu para, si tu un floare sa iei.
 Fata pentru mulȝămire plecăciune îi făcu
 Și următoarea poveste într-acest chip o-ncepu:

POVESTEA FETII A 4-A

Un bătrân odată-mi spuse ceea ce s-a întîmplat
 Și cu ochii săi văzuse chiar aci la dânsu-n sat;
 “O fată la noi, el zise, l-al douăzecile an
 Luă soȝ cu cununie pe unul anume Stan:
 Și precum știm fiecare, doi inși întâi când se iau
 Își vorbesc tot cu sfială, cînte cu rușine-și dau,
 Apoi după ce mai trece, prind îndrăzneală la guri,
 Vorbesc și rele și bune, la cuvinte n-au măsuri;
 Ca sita până e nouă o pun în cui, o cînstesc,
 Iar când se mai învechește, și pe supt pat o trîntesc,
 Așa ș-între casnici traiul nu-ncepe a se suci

²⁶ *Caimenu* (grec.) = săracul.

Până când se face dără, apoi ține-te d-aci;
Stan era un tânăr d-aia care traiul îi plăcea,
Când cu unul, când cu altul s-aduna și petrecea;
Părinții ei îi zisese să ia unul mai trecut,
Dar ea vru să fie tânăr, și luă cum i-a plăcut;
Așadar Stan, cum ziserăm, după ce chefu-și făcea,
Cât de întârziat noaptea la casa lui se-ntorcea.
Nevasta lui totdeauna la-ntrebări îl apuca
Și cu tot felul de vorbe îl certa ș-îl judeca;
El iarăși, nesuferindu-i, o lua, o-ncăiera,
Și astfel în toată vremea de el bătută era;
Eu care (zicea bătrânul) aproape de ei ședeam,
În casa lor și în curte orce să făcea vedeam:
O auzeam totdeauna bocindu-se și plângând,
Și tot ca d-alde acestea din gura ei înșirând:

«Arză-l focul bărbat,
Cum mă bate turbat!
Mă pisează ca măr
Și mă zmulge de păr!

Mă lovește, dă în mine
Or cu ce în mâna-i vine,
Gata stă la toată vorba
Să mă bată cu cociorba²⁷;

De-mi răspunz vrun amar,
Mă ucide cu par,
Or azvârlă cu lemn
Ș-îmi face pe trup semn;

N-am să-i zic, să-i judec vina,

²⁷ *Cociorbă* = instrument de lemn cu coadă lungă și cu o scândură fixată la un capăt; servea la scoaterea jarului sau cenușei din cuptor; Pann glosează (în *Povestea vorbii*) "vătrai de lemn".

Mă izbește cu prăjina,
Or apucă orce vede
Și asupra mea repede.

De trânteli mii pe jos
Zdravăn n-am nici un os,
Cap, picior, mână, cot,
Vânătă-s peste tot.

Arză-l focul măritișul,
Prăpădi-s-ar și fetișul,
Că nici una bine n-are,
Amândouă sînt amare.

Of! moartea strig cu glas,
Ca să vie-ntr-ăst ceas,
Să mă ia, or pe el,
Să mă scape-ntr-un fel.»

Ascultând aceste vorbe îndârjitul ei bărbat
Și auzindu-i blestemul, asupra ei s-a turbat,
Sare iarăși, o mai bate, judecând-o necăjit,
Zicându-i: «Na, și na iarăși, satură-te de vrăjit»;
Apoi făcând-o scăpată, ea după casă s-a dus,
Și din piept iar cu suspinuri astfel să plângă s-a pus:

— «Aoleu, mă — mă doare spata!
Că m-a bătut cu lopa—pata,
Suflețelul cât colea,
Aoleu, mă — mă doare gâtul!
Că m-a bătut rău u — urâtul,
Suflețelul cât colea.
Aoleu, mă — mă doare mâna!
Că m-a bătut cu pră — prăjâna,
Suflețelul cât colea.
Aoleu, mi-a — mi-a frânt piciorul!

Că m-a bătut cu to — toporul,
Suflețelul cât colea.
Aoleu, mi-a — mi-a secăt șoldul!
C-a dat în mine cu — cu boldul²⁸,
Suflețelul cât colea.
Aoleu, mă — mă doare cotul!
C-a dat cu lemnul ne — netotul,
Suflețelul cât colea.»

Pân-aci după ce plânse, începu a se-nchina
Și a blestema de parcă văzduhul se clătina;
Bărbatul ei cum aude aleargă iarăși la ea,
Apucă ș-o bate iarăși în legea lui cum știa.
Nevasta însă-ntr-acestea se jură pe Dumnezeu,
Zicând: «D-ei muri, bărbate, și cumva d-oi trăi eu,
Să știi că-n ceasul acela ce te voi băga-n pământ
În loc de plâns cu un cântec o să-ți joc peste mormânt».
Deci nu trecu multă vreme, blestemu-i s-a auzit,
Și căzând el la o boală, a zăcut și a murit;
Nevasta acum de bucurie l-a dus și l-a îngropat;
Apoi ca să-și împlinească strașnicul ei jurământ,
Cântă următoarea horă și îi jucă pe mormânt.

«Ici e țărână, ici glot,
Ici e bărbățelul mort,
Ici e tocma unde joc,
Dragostea mea cea cu foc.
Ici doarme cu mâini la piept,
Ș-o să joc să mi-l deștept;
Dar de cât l-oi deștepta,
Voi juca și voi cânta:
Dormi, dormi, bărbățelul meu,
Ierte-mi-te Dumnezeu;

²⁸ Strămutare, țepușă (băț ascuțit, folosit pentru mânărea vitelor).

Dormi, dormir-ai somnul lung,
Că câte am tras mi-ajung.»

Toți, de prea multa-i iubire a înnebunit, zicea,
Ș-a pierdut simțirea, mintea și nu știa ce făcea.
După ce cântă ea însă și jucă, precum am spus,
O luară celelalte și la casa ei s-a dus,
Mângâind-o și zicându-i a nu se prea întrista,
Că e încă tinerică și să poate mărita;
Care și fără zăbavă o și puse asta-n gând,
Cu vederea când pe unul, când pe altul alegând;

Căci

Rar din femei văduvite
Să nu vrea să se mărite;
Rar și om să nu se-nsoare
Când nevasta lui îi moare;
Orcum trăit și trăită
Se-nsoară²⁹ și să mărită;
Ceia ce au trăit bine,
Fără soții nu le vine,
De-ntristare și de jale
Hotăresc, găsesc cu cale
Fără să mai zăbovească
Iar să se căsătorească,
Socotind că-n loc vor pune
Tot astfel de buni sau bune.

Cei ce au trăit rău iară
Să bucură că scăpară,
Umblu, caut să găsească
Iar să se căsătorească;
Alege până culege,
Iar în lanțuri să se lege,

²⁹ Tipărit: *se-nsoră*.

Ș-în loc alți or alte pune
De mai buni sau de mai bune:
Dar la orice urm-alege,
La-nceput nu să-nțelege.

Așa și astă nevestă câte a tras le uită,
Își găsi hârbul capacul, și iarăși se mărită.
Care bărbat nu să știe bun sau rău de s-a-ntâmplat,
Decât ea-ncepu să plângă după-ntâiul ei bărbat,

Zicând:

«Aoleu și vai de mine!
Ce făcui nu făcui bine,
N-a fost cum gândeam să-mi fie,
Am intrat în foc de vie;
Cel dintâi tot mai bun fuse,
Dar moartea-n mormânt mi-l puse,
Că-l certam să stea acasă,
Iar acest nu va să iasă;
Îl certam și de ce-mi tace,
Iar ăst mereu gură face:
Stă tot și mă cicălește,
Ca-n șurupuri mă sucește;
Inima în mine crapă,
Că mă fierbe fără apă:
Un cuvânt bun nu-mi vorbește,
Ci mereu mă ciocănește
Ca gheonoia³⁰ copaciul
Și năcovala covaciul³¹.
Of, cel bun mi-l luă Sfântul!
De mi-l mănâncă pământul,
Și îmi dete pe-ndrăcitul,
Pe turbatul și sucitul.»

³⁰ *Gheonoaie* = ciocănitore.

³¹ Fierarul.

Având ea mai multe zile și p-acesta l-a-ngropat,
Și se bucura în sine că și de el a scăpat:
Apoi luă și pe altul, dar nici acest nu-i plăcea,
Asemenea și de dânsul tot plângea și se bocea:
Pe cel dintâi bărbat iarăși de mai bun îl lăuda,
Căci și de o bătea, însă el tot mai cu milă da.

Zicând:

«Of, ce bărbat cu dorință pierdui, din mână scăpai,
Și nici nu i-am plâns la boală, și nici când îl îngropai!»
Atunci ea cu jale multă la mormântul lui mergând
Începu aceste vorbe să le înșire plângând:

«Scoală, sufletele, scoală,
Scoală, să vedem ce boală,
Ce boală te împresoară,
Te doboară, te omoară,
Scoală, îmi spune și mie,
Ca să-ți caut doftorie:
Scoală, un cuvânt îmi spune,
Nu tăcea, nu mă răpune:
Că de când nu-ți este bine,
Nu te-ai mai uitat la mine,
Ci te uită c-ochisorii
La lacrimile plânsorii,
Să-mi vezi suspinul cum iese
Din piept cu sughițuri dese.»

După ce ea mult îl plânse cu cele ce le zicea,
Le închipuia la boala-i, când de moarte-n pat zăcea:
Apoi după o tăcere ca de un minut de ceas
Începu cu d-alde aste să strige cu mare glas:

«Unde te duci, bărbățele,
Și cui mă lași, sufletele?!
Of, cum te înduri de mine
Și lași să țip după tine!

Te întoarce și te uită
Ca să-mi vezi jalea cea multă!
Vai! nu mai pociu, caz pe cale,
Leșin, mor de a ta jale!
Stăi, soarele meu cel dulce,
Stăi, nu grăbi a te duce,
Stăi, or mă ia și pe mine,
Să fiu într-un loc cu tine!»

Poate va zice neștine³² că ea numai le zicea,
Eu îl încredințez însă că în adevăr plângea:
Cu suspinuri, cu leșinuri lungindu-se pe pământ,
Ca când atuncea murise și îl ducea la mormânt;
Apoi după o odihnă începu iar a țipa,
Adică închipuindu-și că atunci îl îngropa:

«Mila mea și dorul meu!
Spune, ce ți-am greșit eu?
Căre vorbă te-a scârbit,
Ce necaz te-a osebit?
Pentru ce te-ai mâniat,
Și te duci nemângâiat?
Stăi, ah, sufletelul meu!
Unde mergi să merg și eu:
Ia-mă să te însoțesc,
Nu mă lăsa să doresc:
Voi să fiu în brațul tău,
Sau la bine, sau la rău:
Și la iad cu tine merg,
Ca și la rai chiar alerg.»

Văzând jalea ei cea multă, ce-o privea niște femei,
Cu mângâieri ardicând-o, au dus-o la casa ei:
La a căror mângâiere, când pe cale o ducea,

³² Cineva.

Cu suspine și cu jale: «Iubite surori! zicea,

«O să mor, ah, o să mor!
Cu amar și foc și dor;
O să mor să mă sfârșesc,
Că ce-am pierdut nu găsesc,
Am pierdut un diamant,
Mai frumos decât berlant:
L-am pierdut, de tot s-a dus,
Din vedere l-am răpus³³,
Of, frați! dornice femei!
În deșert scurg ochii meu,
Că nimic nu folosesc,
Numai doar mă pedepsesc.
Toate-n lume sfârșit au,
Nu mai eu de³⁴ leac nu-mi dau:
Ce e pe hârtie scris
Cu greșală nu s-a zis,
Că o dată te însori
Și o dată iarăși mori,
Căci întâi e vinul must,
Al doilea fiert la gust,
Și al treilea oțet,
Nici must, adică, nici fiert,
Ce e bun e-n căpătâi,
Urma nu e ca întâi.»

Asfel biată femeuța focul după ce ș-a plâns,
Se uită la celelalte ce-mprejuru-i s-au fost strâns,
Și începu către ele să vorbească suspinând,
Să le dea învățătură-n următorul chip, zicând:

«Of, drăguțe sorioare

³³ Pierdut.

³⁴ Tipărit: *pe*.

Și leicuțe vecioare³⁵!
Toate-n lume-s trecătoare
Și păreri amăgitoare.

Cugetul să nu vă-nșele
Cu păreri de tinerele
Ș-îngânfări de frumusele,
Că nimic nu e de ele.

Astăzi firea vă răsfață
Ca o floare dimineată,
Rumenele ies în față
Și pe buze-vă roșată;

Mâine fața vi să strică,
Rumenelele s-ardică,
Ca floarea se scutur, pică,
Vă zbârciți ca o urzică;

Ș-în junețea-vă cea fragă
Câți vă zic azi dragă, dragă,
Mâine ochii o să-și tragă
Și în seamă nu vă bagă;

Ci luați de sfaturi sfinte,
Nu vă fermece cuvinte
Și să vă ieșiți din minte,
Că cădeți în vro necinste;

Vă iubiți bărbații-n viață,
Chiar din suflet, nu din față,
Legea după cum învață,
Ca s-aveți trai cu dulceață;

Temerea e prea grozavă,

³⁵ Vecine (diminutiv).

Ea e-n casă rea otravă,
Că ațâță tot gâlceavă
Și aruncă-n iad din slavă;

Nu e nici o viețuire
Când e-n casă neunire,
Sau urmează-mpotrivire
Din vreo nemulțămire.

Eu eram între neveste
Ce mă stăpâneam d-aceste,
Dar o nebunie este,
Că nimic nu folosește.

Nici un bine nu-mi făcură,
Ci prin ceartă și prin gură
Mai vârtos aceste-mi fură
Spre pedeapsă și spre ură;

Limba-mi ascuțeam ca pila
Ș-însumi am umblat cu sila,
De-mi pierdui prea scumpa milă
Ce-mi fu dată de copilă;

Îmi căzuse-n ochi ca norul,
Îi desprețuiam amorul,
Îi dedeam brânci cu piciorul
Și acuma îi duc dorul;

Dar din mână când pierzi orce,
Ia-ți nădejdea, nu să-ntoarce,
Lacrămi cât de mulți d-ei stoarce,
S-a rupt firul, nu se toarce.»”

— Bravo! — zise jupân Iani, fata după ce-a tăcut —
Asta a plătit o floare che pre multu me placut,
Si acus ve las in pațe, la vorbe nu me incurc,

Me a venit la ochi somnu si me duc ca se me culc.
 Altă fată zise iară: — Jupân Iani, să mă ierți,
 Încă pentru o poveste un ceascuț n-o să aștepti?
 Că și eu pretind o floare de la București să-mi iei.
 — Sa-ți iau nu e lucru mare — zise jupân Iani ei —,
 Ama jumătate noapte s-a facut, s-a-ntirziat,
 Che a chintat si cocosu, si-nca mos Bran n-a chintat;
 Lasa el sa chint-acuma, che zou am sezut pre mult,
 Omos sa viu muine sara la povesti iar sa ascult.
 — Bine zici, cocoane Iani — zise lăutarul Bran —,
 Că m-ai uitat de aseară și pe mine și pe Stan;
 Încă de alde moș Neagu crez că n-o mai fi putând,
 L-am văzut de adineaora tot mereu de somn căscând;
 Dar acuma eu cu dibla cum voi începe pe loc,
 Scol din somn și copilașii să vie aci la joc.
 — Tați si chinta — zise Iani —, nu fii cum esti si la port,
 N-ai rusine de parinte, si vorbești³⁶ ca la cort?
 — Să mă ierți, cocoane Iani — zise moș Bran către el —,
 Dar ce poștești poruncește, cântec, horă, or ce fel?
 — Voi — îi zise jupân Iani — sa chinț chintec batrunesti.
 Cu cinste, cu omenie, sa nu fie țiganesti.
 — Lasă, cocoane Ianache — zise el dibla dregând —,
 Știu eu ce cântec îți place, ș-începu cânta, zicând:

CÂNTECUL 1³⁷

Pe culmița dealului
 Dealului, Ardealului,
 Primblă-mi-să prin colnic³⁸

³⁶ În trei silabe.

³⁷ Modurile cântecelor se alătură la marginea aceştii cărți pe noate orientale (n. aut.). La paginile 85-87 ale ediției originale figurează notarea, în sistem bizantin, a muzicii câtorva cântece din broșură (*Aoleu, mă doare spata*, p.126, *Ici e țărână, ici glot*, p.127, *Pe culmița dealului*, p.134, *Supt poale de codru verde*, p.137).

³⁸ Deal.

- Tânăr cătănuț voinic,
Ghița cu mândruța lui,
Cu dalba drăguța lui,
Pe doi ageri călușei,
Încărcați cu gălbinei,
Cu doi bani în buzunari,
Cu doispre'ce lăutari.
Din doispre'ce ce-i avea,
Nici unul nu-l mulțamea,
Ci din gură îmi grăia:
"Dragă, mândrulița mea,
De când, mândro, te-am luat,
Nici un cântec mi-ai cântat.
Ci cântă, mândruța mea."
Iar mândruța îi grăia:
"Ghițule, drăguțul meu,
Bucuros ți-oi cânta eu;
Dar am un viers femeiesc,
Seamănă a haiducesc,
Și puternic la cântat,
Să aude-n depărtat."
Dacă așa cuvânta,
Și începe a cânta,
Munți nalți să cutremura,
Văi adânci îmi răsuna,
Ape reci să turbura,
Livezi să înfiora.
Și viersul când își urca,
Copaci, ramuri să mișca,
Frunzele pe jos pica,
Inimă de om seca,
Iar Cătănuț o-mbia:
"Cântă-ți, mândro, cântecul,
Că mi-e drag ca sufletul."

P-apa râului în sus,
Numele Govora pus,
Unde lăcuia Gruian,
Gruia Pazavan Codrean,
Auzind mândra cântând,
Dealuri și văi răsunând,
La Cătănuța ieșă
În drum ș-îi grăia așa:
"Ghiță, Ghiță Cătănuț,
Nu poci ca să te mai cruț,
Ce cați pe moșia mea,
Că eu sînt stăpân pe ea?
Ce te primbli prin ea cântând,
Izvoarele turburând
Livezile încurcând
Și fânețele călcând?
Or pe mândra vamă dă-mi,
Or să stai să ne luptăm,
În săbii să ne lovim,
Unul din doi să murim:
Și care va rămânea,
El pe mândruța să ia."
Iar Cătănuț răspundea
Și către Gruia grăia:
"De luptat ne vom lupta,
Dar eu vamă nu Ț-oi da."
Așa dac-au cuvântat,
La luptă s-au apucat:
Să luptară într-o zi
Soarele până sfinți;
Dar în timpul de luptat
Rea ispită s-a-ntâmplat:
Lui Ghiță, care-i păsa
Să-și scape mândruța sa,
Brăul i să slobozea
Și către mândra grăia:

“Mândro, lasă calu-n frâu
 Ş-înnoadă-mi pustiul brâu,
 Că-mi pune capul Codrean
 Al meu şi al tău duşman.”
 (Dar femeia, haine dungi,
 Minte scurtă, plete lungi,
 Cine-n mintea-i s-o lăsa,
 Aibă-i portu-n viaţa sa³⁹.)
 Cătănuţ ei când grăia,
 Ea asfel îi răspundea:
 “Cari pe cari aţi birui,
 Tot un bărbăţel mi-o fi.”
 Cătănuţ când auzea,
 La Gruia să repezea,
 Paloşul îşi strălucea,
 Printr-însul îl petrecea,
 Jos la pământ îl trântea
 Ş-între morţi îl trimitea;
 Şi calul încăleca,
 La târle⁴⁰ în grab pleca,
 Mieluşei graşi alegea,
 Îi junghea şi îi frigea,
 Plosca de vin încărcă
 Cu vro cinspre’ce oca,
 Şi la masă s-aşeza,
 Cu dalba mândruţa sa.
 Mâncând, către ea grăia:
 “Ține vin din mâna mea,
 Că de astăzi încoalea
 Au ei bea, au n-ai mai bea;
 C-asta-vara am muncit,

³⁹ Comentariu personal al lui Pann; intervenții de acest fel ale autorului în textul cântecelor populare sînt frecvente, dar relativ ușor de descoperit; cf. și, mai jos, ultimele patru versuri ale baladei.

⁴⁰ Stână.

Nou clăi de fân am cosit,
Dumnezeu dragul a vrut,
La opt vârfuri le-am făcut,
Numai una mi-a rămas
Să-i fac vârful ntr-acest ceas.”
Aceste dacă grăia,
Pe mândra de plete ia,
Scoate paloșul lucios
Ș-i retează capul jos,
Și dasupra clăii sus
Ca să-i facă vârful l-a pus;
Trupul bucăți îi făcea
Și la soacră îl ducea,
«Ține, maică, îi zicea,
Bagă, fierbe în ulcea
Și pune a ospăta,
Că este chiar fie-ta,
Care o ai răzgâiat
Și creștere rea i-ai dat,
Ca pre câți îi va zări
Să vrea tot bărbați a-i fi!”

— Eu n-a înțeles nimica, — zise chir Iani lui Bran —
Si pentru un asa chintec nu-ți dau macar niți un ban.
— Lasă — zise moș Neagu —, că îl înțelegem noi,
Ast cântec nu e d-acuma, copilăresc, d-ale nuoi,
Ci este din alte veacuri, rămas de la cei bătrâni,
Cântecele pe atuncea astfel era la români.
— E, hai, chinta acuma altu — jupân Iani porunci —,
Tot asa de care plăte si e potrivit ați.

CÂNTECUL 2

Supt poale de codru verde
Mititel foc mi să vede,
Mititel și potolit,
Tot de voinici ocolit.

Nu știu zece au cinspre'ce,
Ci mi-și frige un berbece,
Un berbece, berbecel,
Sugător și mititel.

Și nu-l frige cum să frige,
Ci-l înfige în cârlige,
Înjungheat, nejpuit,
Ca un purceluș pârlit.

Ș-îl întoarce din belciuge
Ca să-i fie carnea dulce,
Și să-l aibă la colnici
De merindă, ca voinici.

Supt umbră de păducel
Voinicei mănâncă miel
Și beau vin din bordușel,
Cântând și grăind astfel:

“Codre, codre înfrunzit,
Codre, frumos înverzit!
Ține-mă-n tine ferit,
Cu frunză acoperit.

Codre, vei avea păcat
Cumva de m-ei da legat,
Că nimic nu Ț-am stricat,
Nu mă știu de vinovat.

Că-n tine de când intrai,
Numai o cracă tăiai,
Armele de-mi atârnai
Și la umbra-ți m-așezai.

Le-aş fi pus, codre, şi jos,
Dar pământu-i umedos
Şi fierul e ruginos,
Îşi pierde lustrul frumos.

Codre, codre, duşman eşti!
Tu voinici-i amăgeşti,
Îi aduni, îi primeşti,
Tu-i predai iar, nu-i fereşti.”

Cât e codrul de frumos,
Cu frunza verde, umbros,
Iarna putrezeşte jos,
Şi voinicii şed la gros.

CÂNTECUL 3

Ce frunză să bate
Mai de dimineaţă
Pe nor şi pe ceaţă?

Bate, mi să bate
Frunza plopului,
În malul Oltului.

Dar de ce să bate?
Să bate că-i pasă
Că-i e frunza deasă.

Bate şi să bate
Că e-n coadă lungă
Şi-n foaie rotundă.

Sus frunza se bate,

Jos inimă arsă
Plânge, lacrimi varsă,

Vreme, fără vreme,
Pe la miez de noapte,
Cu sudori de moarte.

Două lemne crude
Către râul Lotru
Să sfădea în codru.

Unul era teiul
Ș-altul era bradul
Ce-și lauda neamul.

Bradul surpa teiul,
Cinstea micșorându-i
Și astfel zicându-i:

“Teiule, teiule!
Scurtule, grosule
Și burdufosule!

Dă-te într-o parte,
Că tu nu ai cinste
Să-mi stai înaintea.

Nalta mea tulpină
Cine sînt mă spune
Și te poci supune.

Că eu vara, iarna
Stau în codru verde,

Frunza-mi nu să pierde.

Pe mine mă pune
Pe la nunți în frunte,
Cu podoabe multe.

Domnii și împărații
Mă pun la paradă
Pe uliți șireadă⁴¹.

Mă face și scânduri
Să aștern palate,
Case luminate.

Iar ție în vreme
De o brumă mică
Toată frunza-ți pică.

Și meșter de vine,
Troci, lopeți te face
De case sărace.”

Teiul îi răspunse:
“Bradule, bradule!
Mândrule, naltule!

De surdă îți lauzi
Neamul, rădăcina,
Frunza și tulpina.

Că eu totdeauna
Am și port în lume
Mai de cînste nume.

⁴¹ Grămadă (?).

Pe mine ca tine
Scânduri nu mă face,
Pe jos să mă calce,

Nici ajung vrodată
Șindrilă pe case,
Ci linguri și vase.

Icoane mă face,
De mă iposește
Și mă zugrăvește.

Și pe mine scrie
Cu vâpseli frumoase,
Isuse Hristoase.

La care să-nchină
Noroade și gloate,
Neamurile toate.”

CÂNTECUL 4

Sună, sună și răsună,
Sună pietricică-n vale,
Răsturnându-se pe cale.
Mândra mea plânge cu jale.

Plânge, plânge și suspină
Că pe deal, pe colnicele,
Ș-a pierdut prin potecele
Dragostele tinerele.

Plânge, plânge, să jelește,
Blestemând iarba și pirul
Și căutând-o cu firul,
Să-și găsească trandafirul.

Plânge, varsă lacrămele,
Oftând cu foc și cu pară,
Că dragostea d-astă-vară
Să schimbă-n fiere amară.

Dragă, mândro, nu mai plânge,
Din ochi lacrimi nu mai stoarce,
Că ce zboară nu să-ntoarce,
Ai rupt firul, nu să toarce.

CÂNTECUL 5

Au nu vezi unde mă duc?
Omule, boule,
'Ntr-un condur și-într-un papuc,
Omule, boule,
Cu papucul târșiind,
Omule, boule,
Cu conduru tropoind,
Omule și cl.

Că de când m-am măritat
Și te-am luat de bărbat,
Nu te-ai mai trezit din prost,
De necazuri tot am fost.

Că cu patru boi la jug
Te-am mânat să ari la plug,
Plugu-mi lăsași la nevoi,
Și îmi răpuseși și boi;

Te-am mânat iar, te-am mânat
Și cu pușca la vânat,
Pușca-n două mi-o frânseși
Și cureaua mi-aduseși.

Ț-am dat cofa să te duci
La puț, apă să-mi aduci,
Căzuși, cofa o spărseși,
Doagele îmi aduseși;

Te-am mânat apoi pe loc,
Cu hârbul să-mi aduci foc,
Hârbul mi l-ai bucățit,
Sprâncenele Ț-ai pârlit.

Te mânai să-mi tai un lemn
Până când să cern un piemn⁴²,
Toporul ai năpustit⁴³,
Supt lemne ai adormit.

— Mos Brane, — zise chir Iani — pun-aiți chit a chintat
S-a platit un firfirica care asara Ț-an dat,
Si acuma sa chinți inca pentru paharul de vin,
Ca-nainte de plecare sa zoți fetele puțin.
Moș Bran mai dregându-și dibla-ncepu să cânte pe loc,
Și fetele, mulțămindu-i, se apucară la joc.

HORĂ

Către mine te jurai,
Dorule, dorule,
Că pe nimeni nu mai ai,
Dorule, dorule,
M-ai făcut de te crezui,
Dorule, dorule,
Dar cu ochii mei văzui,
Dorule, dorule, și cl.
Că altul te mângâia

⁴² Făină de grâu care se adaugă la mămăligă (sau la mălai pentru turtă).

⁴³ Lăsat, abandonat.

Și-ți zicea c-o să te ia;
Ș-acel mi-e prieten bun,
Nu-mi vine ca să-mi răzbun;
Dar de te voi mai vedea
Iar în brațe a-i ședea,
Lui și ție-n acel ceas
Dragostea vă scoț pe nas;
Din mâna mea ce-ați păți,
Amândoi veți împărți.

Când zbârnăitura diblei, care abia s-auzea,
La joc, la troaitură pe fete le îmbulzea,
Un dulău neavând plăcere ca să privească la joc
Și căutând să-și găsească vreun mai liniștit loc
Se sui în car la mine, vrând aci a se culca;
Eu, văzându-l, frică-mi fuse nu cumva a mă mușca
Și făcui încet la dânsul un "ni-i!" și un "odâr!"
Dar răutăciosul câine nu vru să-mi facă hatâr,
Ci sărind jos deodată, spăimântat cum m-a văzut,
Au început să mă latre ca pe un necunoscut;
Ș-auzindu-i lătrătura, care nu o înceta,
Frații lui din bătătură au venit a-i ajuta.
De a căror multe glasuri dibla, cântecul de joc
Cu totul se amuțise, nu să auzea deloc.
Toți atuncea lăsând jocul și sărind în câini să dea,
Alergară împreună și ce latră a vedea;
Și cu ochii dând de mine, începură a striga:
"Hoțu! hoțu! pune-ți mâna!" ș-au sărit a mă lega.
Gazda, care se culcase cum m-a fost tras supt pătul,
Ca un ostenit de cale și de șezători sătul,
Auzind, strigă la dânșii: — Ia stați, pentru Dumnezeu,
Că nu este hoț, săracul! ci-l adusei aci eu,
Îl găsii coala pe cale, jos căzut de ostenit,
Și cum îl pusei în caru-mi, el pe loc a adormit;
Eu, fiindcă înserase, am gândit că e păcat

Să-l las undeva pe drumuri și îl adusei în sat;
Ca să nu-i mai stric și somnul, l-am lăsat să doarmă-n car,
Dar despre ce parte vine și unde, n-am habar.
Jupân Iani arendașul începu a mă-ntreba
Unde merg și cu ce treabă și de am răvaș au ba.
Eu care îi auzisem numele d-atâtea ori,
—Avui — am zis —, Jupân Iani, încă și niște scrisori,
Dar un danț pe nebăute, și o ploscă pe sătul
M-a făcut să le pierz toate și să dorm și supt pătul.
— Nu înțeleg — el îmi zise — l-asa vorbe de nimic,
Ma⁴⁴ de unde me cunoste, si stii che Iani îmi zic?
Stane mo! io d-omu asta parche-mi vine sa me tem,
Ado una lumunare, ține este sa vedem.
— Dar de unde lumânare? — îi răspunse Stan pe loc —
Poate că vreun tăciune să vă aduc de la foc?
— Ado, fie si tațune, Jupân Iani porunci.
Stan fără să zăbovească c-un tăciune fu aci.
Dar suflând să lumineze, niște scânteie s-a-ntins
Și în pătulul de paie cum săriră, s-a aprins.
Toți atuncea începură: “Apă, apă!” a striga,
Și lăsându-mă pe mine, ca să-l stingă alerga;
Eu, aflând prilej îndată, pântre ei mă strecurai,
Am ieșit din sat afară și într-o pădure intrai.
Dar ca povestea ăluia:

“Când are omu-n viață
Vrun rău la cap a-i sosi,
Or adastă ca să-l pață,
Or aleargă a-l găsi.”

Căci,

Pasămi-te-n acea vreme de un hoț se auzea
Și potera în pădure ca să-l prinză îl păzea;
Cum mă zăriră, îndată mă luară la mijloc,

⁴⁴ *Ma* (grec.) = dar.

Și: — Predă-te — îmi strigară —, că te împușcăm pe loc!
Eu înmărmurii de frică, neputând să mă ascunz,
Că cum pierdusem răvașul, ce era să le răspunz?
Mă luară, mă legară, în cătuși de lemn m-au pus,
Și bătut, ca vai de mine, la ispravnici drept m-au dus⁴⁵.

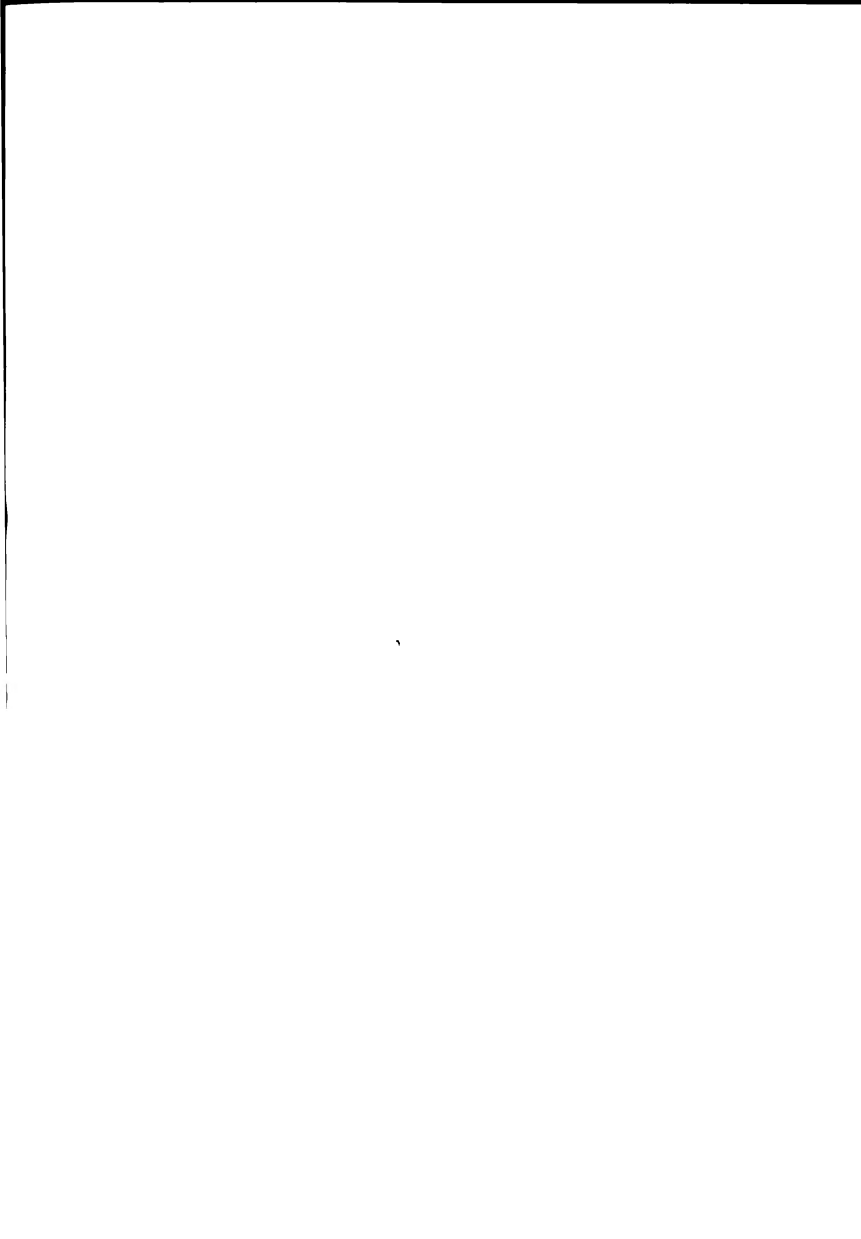
⁴⁵ Moș Albu se fâgăduiește în a tria broșură să povestească ce a pățit la închisoare cum a scăpat și câte i s-a mai întâmplat în călătoria sa (n. aut.). Sfârșitul povestirii, promis de A. Pann, n-a mai apărut.

CUPRINS

<i>Prefață</i>	V
<i>Tabel cronologic</i>	XV
<i>Nota editorului</i>	XXI
 ISTORIA PREAÎNȚELEPTULUI ARCHIR CU NEPOTUL SĂU ANADAM	3
O ȘEZĂTOARE LA ȚARĂ SAU CĂLĂTORIA LUI MOȘ ALBU	7

Lector: Traian RADU
Tehnoredactor: Georgeta CÎRSTEA
Tehnoredactare computerizată: Florina SZILAGHI

Tipărit: *Semne*

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2025

